

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË
SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

**UDHËZUES PËR ZHVILLIMIN E LËNDËS SË
GJUHËS SHQIPE DHE TË LETËRSISË
NË ARSIMIN E MESËM TË LARTË**

Material në ndihmë të mësuesit

2023

Koordinoi hartimin e udhëzuesit

Erida Koleci, ASCAP

Koordinoi redaktimin shkencor

Dr. Dorina Rapti

Koordinoi redaktimin gjuhësor

Erida Koleci

Koordinoi faqosjen

Eriksen Mersinllari

Prodhim i ASCAP, 2023

www.ascap.edu.al

Copyright ©, ASCAP

TABELA E PËRMBAJTJES

1. HYRJE.....	5
2. QËLLIMET DHE STRUKTURA E UDHËZUESIT	6
3. RËNDËSIA E LËNDËVE TË GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE NË ARSIMIN E MESËM TË LARTË	7
3.1 Fusha “Gjuhët dhe komunikimi” dhe lëndët “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje”.....	7
3.2 Kompetencat e lëndëve “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje”	9
4. KOHA MËSIMORE.....	11
5. QËLLIMET E PROGRAMEVE TË LËNDËVE “GJUHË SHQIPE”, “LETËRSI” DHE “LETËRSI ME ZGJEDHJE” NË KLASAT X-XII.....	13
6. RISITË E PROGRAMEVE TË GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE.....	15
7. ZHVILLIMI I KOMPETENCAVE KYÇ NËPËRMJET LËNDËVE TË GJUHËS SHQIPE, LETËRSISË DHE LETËRSISË ME ZGJEDHJE.....	18
8. MODELE TË INTEGRIMIT NDËRLËNDOR MES GJUHËS SHQIPE, LETËRSISË DHE LËNDËVE TË TJERA	21
9. TEMAT NDËRKURRIKULARE DHE TRAJTIMI I TYRE NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE DHE NË LETËRSI.....	25
10. METODOLOGJIA PËR ZHVILLIMIN E GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE	33
10.1 Strategjitë e të lexuarit	33
10.2 Fazat e të shkruarit	38
10.3 Metodadat dhe teknikat mësimore që mund të përdoren në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë	41
11. PLANIFIKIMI NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE, NË LËNDËN E LETËRSISË DHE NË LËNDËN E LETËRSISË ME ZGJEDHJE	58

11.1 Llojet e planifikimeve	60
11.2 Planifikimi vjetor i lëndës	60
11.3 Planifikimi sipas periudhave	67
11.4 Planifikimi ditor	71
11.5 Modele planifikimi ditor	73
11. VLERËSIMI I NXËNËSVE NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE, NË LËNDËN E LETËRSISË DHE NË LËNDËN E LETËRSISË ME ZGJEDHJE.....	87
Teknika dhe instrumente të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjuhës shqipe dhe në letërsi ..	89
Përdorimi i niveleve të arritjeve dhe vlerësimi i bazuar në kritere	93
Llojet e vlerësimeve	94
Vlerësimi i vazhduar (për të nxënë)	94
Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse.....	95
Projekti kurrikular.....	113
Vlerësimi lëndor i nxënësit	123
Vlerësimi periodik	123
Vlerësimi përfundimtar.....	123
12. BIBLIOGRAFIA	127

1. HYRJE

Në sistemin tonë arsimor parauniversitar zbatohet kurrikula që zhvillon kompetencat. Kjo qasje reflekton rekomandimet e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit të Evropës, si dhe traditën më të mirë të krijuar ndër vite nga arsimi shqiptar. Kurrikula që zhvillon kompetencat është thelbësore për një arsim efektiv dhe për përgatitjen e nxënësve për sfidat e së ardhmes. Kjo kurrikul:

- *I përgatit nxënësit për jetën*, pasi përqendrohet në zhvillimin e njohurive dhe të aftësive të cilat janë të domosdoshme në jetën e tyre të përditshme dhe në zhvillimin e karrierës.
- *Siguron përshtatshmëri ndaj ndryshimeve*, pasi përdor një qasje më fleksibël dhe mund të përshtatet më lehtë ndaj ndryshimeve në shoqëri dhe në tregun e punës.
- *Nxit zhvillimin e aftësive të mendimit kritik dhe të zgjidhjes problemore*, pasi i aftëson nxënësit të mendojnë në mënyrë kritike rreth teksteve të ndryshme, si dhe të identifikojnë dhe të zgjidhin probleme të jetës reale. Këto aftësi janë bazë në shekullin XXI.
- *I përgatit nxënësit për tregun e punës*, pasi i pajis ata me kompetencat e nevojshme për të qenë të gatshëm për t'u përfshirë në tregun e punës dhe për të qenë konkurrues.
- *E vendos nxënësin në qendër* dhe i jep atij liri më të madhe zgjedhjesh në mënyrën se si dëshiron të mësojë dhe të zhvillojë kompetencat e veta.

Për këtë arsye, shumë sisteme arsimore po hartojnë dhe zbatojnë kurrikula të orientuara nga zhvillimi i kompetencave.

Kurrikula shkollore më e përshtatshme dhe më e vlerësuar do të dështonte në rast se pas procesit të hartimit, nuk do të komunikohet te zbatuesit e saj. Pra, arsyeja pse një kurrikul mund të dështojë, është se zbatimi nuk vlerësohet si aspekt me rëndësi vendimtare për zhvillimin e kurrikulës. Është pothuajse aksiomë që sa herë që hartohet një program (kurrikul) i ri, kanalet e komunikimit duhet të mbahen të hapura, me qëllim që programi i ri të mos duket si i befasishtëm dhe i pazbatueshëm. Mbështetja e mësuesve dhe e drejtuesve të shkollave që nënkupton ofrimin e trajnimeve, hartimin e materialeve mbështetëse, mbështetjen në zhvillimin e mënyrave më efektive të mësimdhënies dhe monitorimin e vazhdueshëm të progresit për të përmirësuar kurrikulën sipas nevojave të nxënësve dhe të mësuesve, janë faktorë kyç në suksesin e zbatimit të kurrikulës. Të gjithë së bashku mundësojnë që kurrikula e shkruar të jetë efektive dhe të përmirësojë cilësinë e arsimit. Në funksion të mbështetjes së mësuesve për zbatimin e kurrikulës që zhvillon kompetencat, është edhe hartimi i udhëzuesit për zhvillimin e lëndës së gjuhës shqipe dhe të lëndës së letërsisë në arsimin e mesëm të lartë.

2. QËLLIMET DHE STRUKTURA E UDHËZUESIT

Udhëzuesi për zhvillimin e lëndës së gjuhës shqipe dhe të lëndës së letërsisë në arsimin e mesëm të lartë është një material ndihmës për mësuesit e gjuhës shqipe dhe të letërsisë në lidhje me zbatimin e programeve mësimore në arsimin e mesëm të lartë. Ai ka për qëllim:

- të ndihmojë mësuesit në lidhje me kuptimin dhe me zhvillimin e kompetencave kyç dhe të kompetencave lëndore të gjuhës shqipe dhe të letërsisë;
- të ofrojë sugjerime mbi strategjitë dhe metodat ndërvepruese të mësimdhënies/nxënies që mbështesin dhe zhvillojnë të nxënit aktiv, duke i lënë vend lirisë profesionale të mësuesve dhe krijimtarisë së tyre;
- të mbështesë mësuesit për planifikimin e veprimtarive mësimore në përmbushje të rezultateve të të nxënit, të specifikuara në programet e gjuhës shqipe dhe të letërsisë për shkallë dhe klasë;
- të orientojë mësuesit për rrugët në të cilat mësimi i gjuhës dhe i letërsisë mund të lidhet me përvojat e të mësuarit në lëndë të tjera dhe me ato të jetës së përditshme të nxënësve;
- të ofrojë sugjerime mbi llojet dhe teknikat e vlerësimit të nxënësve.

Çështjet kryesore që trajtohen në udhëzuesin për zhvillimin e lëndës së gjuhës shqipe dhe të letërsisë në arsimin e mesëm të lartë, janë:

- Rëndësia e lëndës shqipe dhe e lëndës së letërsisë në arsimin e mesëm të lartë.
- Kompetencat kyç dhe kompetencat lëndore që zhvillon gjuha shqipe dhe letërsia.
- Risitë e programit mësimor të gjuhës shqipe dhe të letërsisë.
- Metodot dhe teknikat mësimore që mund të përdoren për të zhvilluar kompetencat kyç dhe kompetencat lëndore.
- Procesi i planifikimit të mësimdhënies dhe llojet e planeve që duhet të hartojë mësuesi i gjuhës shqipe dhe i letërsisë në arsimin e mesëm të lartë.
- Modele planesh vjetore, modele planesh të periudhave dhe modele orësh mësimi.
- Llojet dhe teknikat e vlerësimit të nxënësit.

Udhëzuesi përqendrohet më shumë te shembujt, modelet dhe ilustrimet, në mënyrë që t'i shërbejë sa më mirë veprimtarisë së përditshme të mësuesit.

3. RËNDËSIA E LËNDËVE TË GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE NË ARSIMIN E MESËM TË LARTË

3.1 Fusha “Gjuhët dhe komunikimi” dhe lëndët “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje”

Lëndët “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje” bëjnë pjesë në fushën “Gjuhët dhe komunikimi”. Kjo fushë i aftëson nxënësit që të përdorin saktë gjuhën për të komunikuar, për të plotësuar interesat e tyre personale, si dhe për të përmbushur kërkesat e shoqërisë dhe të tregut të punës.

Lëndët e fushës “Gjuhët dhe komunikimi” nxitin dëshirën dhe kuriozitetin e nxënësve për t’u bërë lexues aktivë e të pavarur dhe shkruar të saktë, origjinalë dhe krijues. Po kështu, ato zhvillojnë te nxënësit njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e duhura që ata të flasin dhe të dëgjojnë në mënyrë korrekte në varësi të situatës dhe të qëllimit që kanë.

Gjuhë shqipe

Lënda e gjuhës shqipe ka një rëndësi të veçantë në kurrikulën e arsimit të mesëm të lartë. Nëpërmjet kësaj lënde, nxënësit:

- fitojnë njohuri dhe demonstrojnë shkathtësi, vlera dhe qëndrime rreth sistemit gjuhësor të shqipes;
- fitojnë njohuri dhe demonstrojnë shkathtësi, vlera dhe qëndrime për të komunikuar (të folurit, të dëgjuarit, të lexuarit dhe të shkruarit) në mënyrën e duhur.

Lënda e gjuhës shqipe, gjithashtu, siguron mundësi që nxënësit të ndiejnë fuqinë e gjuhës si një mënyrë për të shprehur përvojat e tyre dhe për të shmangur vështirësitë që ndajnë individët. Nxënësit, gjatë zhvillimit të kësaj lënde, ndërtojnë dhe zhvillojnë kompetencat gjuhësore, në mënyrë që të bëhen anëtarë kritikë dhe aktivë në shoqëri. Duke u mbështetur në studimin e teksteve të llojeve dhe tematikave të ndryshme, programi nxit vlerësimin e trashëgimisë së pasur kulturore dhe gjuhësore. Nëpërmjet këtyre teksteve, nxënësit dallojnë dhe vlerësojnë jo vetëm strukturën dhe karakteristikat e vetë teksteve, por edhe mesazhet dhe kuptimet e tyre.

Letërsi

Letërsia është një nga lëndët kryesore në arsimin e mesëm të lartë dhe bën pjesë në kurrikulën bërthamë. Ajo ndikon në formimin estetik dhe letrar, në rritjen e aftësive krijuese dhe në pasurimin e aftësive shprehëse të nxënësve. Kjo lëndë, gjithashtu, mundëson krijimin e një raporti pozitiv

dhe të qëndrueshëm mes nxënësve dhe artit të letërsisë. Programi i saj mbështetet në njohuritë, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet që nxënësit kanë fituar në arsimin bazë. Në ciklin 9-vjeçar, letërsia mësohet e integruar me gjuhën shqipe. Në arsimin e mesëm të lartë, letërsia studiohet si veprimtari krijuese, subjektive dhe e vetëmjaftueshme. Ajo shihet e lidhur me zhvillimin historik e shoqëror, me filozofinë e kohës, por jo si mjet i thjeshtë që ilustron historinë.

Letërsi me zgjedhje

Letërsia me zgjedhje zgjeron dhe thellon njohuritë e marra në lëndën e letërsisë në kurrikulën bërthamë. Ajo ndikon në formimin estetik dhe letrar, në rritjen e aftësive krijuese dhe në pasurimin e aftësive shprehëse të nxënësve. Kjo lëndë, gjithashtu, u krijon mundësi nxënësve që të njohin dhe të vlerësojnë pasurinë tonë folklorike, si dhe të analizojnë dhe të gjykojnë ndikimet që letërsia shqipe ka pasur nga folklori.

Letërsia me zgjedhje zhvillohet në klasën e dymbëdhjetë. Programi i saj mbështetet në njohuritë, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet që nxënësit kanë fituar deri në klasën e njëmbëdhjetë. Lënda ka dy boshte kryesore, të cilat janë folklori shqiptar dhe ndikimi i letërsisë nga ky folklor, duke marrë kështu trajtën e një letërsie të krahasuar.

Letërsia gojore është një burim i pashtershëm për njohjen e kulturës, të filozofisë, të jetës dhe të shpirtit artistik të popullit tonë. Si e tillë, ajo duhet njohur dhe duhet studiuar, në mënyrë që nxënësit ta duan dhe ta vlerësojnë atë, si një pasuri të vlerë dhe të krahasueshme me folklorin e popujve të tjerë.

Folklori, gjithashtu, ka qenë dhe është burim frymëzimi për shkrimtarët tanë, pasi ata gjejnë në të shtratin e përshtatshëm dhe unik për të ndërtuar veprën e tyre. Gjatë zhvillimit të lëndës, nxënësit do të studiojnë krijime folklorike të gjinive dhe të llojeve të ndryshme letrare. Po kështu, nxënësit do të analizojnë dhe do të vlerësojnë elementet e përmbajtjes dhe të formës letrare, për të cilat shkrimtarët janë ndikuar nga folklori, natyrisht edhe duke i tjetërsuar dhe duke u dhënë trajta origjinale. Nxënësit do të gjykojnë për vlerat dhe për origjinalitetin që ndikimi nga krijimtaria gojore popullore i jep veprës së një shkrimtari.

3.2 Kompetencat e lëndëve “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje”

Gjuhë shqipe

Gjuha shqipe, si çdo lëndë tjetër, mundëson zotërimin e kompetencave kyç, të përcaktuara në kornizën kurrikulare. Këto kompetenca janë të domosdoshme për një individ, i cili duhet të përmbushë me sukses kërkesat personale, shoqërore dhe profesionale. Këtë “mision” lënda e realizon nëpërmjet ndërtimit dhe zhvillimit të kompetencave të saj. Duke u bazuar në synimet dhe specifikat e lëndës, pesë kompetencat e saj janë:

- Të folurit për të komunikuar dhe për të mësuar.
- Të dëgjuarit e teksteve të ndryshme.
- Të shkruarit për qëllime personale dhe funksionale.
- Të lexuarit e teksteve të ndryshme.
- Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit.

Puna për ndërtimin e kompetencave kyç dhe të kompetencave lëndore ka nisur që në arsimin bazë. Në këtë cikël arsimit, nxënësit janë pajisur me njohuritë, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet e domosdoshme për jetën dhe për tregun e punës. Mirëpo kompetenca zhvillohet dhe përsoset gjatë gjithë jetës dhe nuk ka pikëmbërritje. Në arsimin e mesëm të lartë, nxënësit përballen me sfida të reja. P.sh., nga kontekste familjare dhe informale (me shokët e shoqet e klasës dhe me mësuesit), nxënësit tani do të flasin e do të diskutojnë në kontekste më formale (në një debat në shkollë, në aktivitete me mësues, në veprimtari të ndryshme) dhe do të ushtrohen edhe për të folurit në publik. Në lëndën e gjuhës shqipe, nxënësit:

- kuptojnë, analizojnë, nxjerrin përfundime, sintetizojnë dhe vlerësojnë tekste të gjuhës së folur dhe të gjuhës së shkruar etj.;
- hulumtojnë ose kërkojnë, planifikojnë, skicojnë, hartojnë, redaktojnë dhe prezantojnë tekste të ndryshme.

Duke dëgjuar dhe duke lexuar, nxënësit do të shohin sesi nëpërmjet gjuhës përcillen ide, ndjesi, opinione, fakte etj., të cilat formulohen në stile dhe në lloje të ndryshme tekstesh. Duke prezantuar dhe duke shkruar, nxënësit ndërtojnë, formojnë dhe modelojnë përvoja në stile, gjini dhe kontekste të ndryshme. Gjithashtu, duke shkruar dhe prezantuar, nxënësit aftësohen të krijojnë përvojën e vet. Është e domosdoshme të theksohet se mësimi i gjuhës bëhet mbi të gjitha nëpërmjet rritjes së kompleksitetit të teksteve, me të cilat përballen nxënësit nga klasa X deri në klasën XII. Janë

pikërisht këto tekste dhe shkalla e vështirësisë së tyre në rritje, të cilat bëjnë që edhe rezultate të nxëni në formulim me vitin paraardhës, të trajtohen në nivele dhe mënyra të ndryshme.

Letërsi

Bazuar në synimet dhe specifikat e lëndës së letërsisë, kompetencat e saj janë:

- Analiza dhe interpretimi i teksteve të gjinive dhe të llojeve¹ të ndryshme letrare.
- Vlerësimi i letërsisë shqipe dhe asaj botërore në periudha të ndryshme letrare dhe historike.

Puna për ndërtimin e kompetencave kyç dhe të kompetencave lëndore ka nisur që në arsimin bazë. Në arsimin bazë, nxënësit janë pajisur me njohuritë, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet e domosdoshme për jetën dhe tregun e punës. Mirëpo kompetenca zhvillohet vazhdimisht, gjatë gjithë jetës, dhe nuk ka pikëmbërritje. Në arsimin e mesëm të lartë, nxënësit kanë para tyre sfida të reja. P.sh., ata njohin dhe analizojnë në mënyrë më të thelluar vepra të gjinive letrare të ndryshme (që janë në përputhje me zhvillimin e tyre), gjejnë për periudhat dhe drejtimet e ndryshme letrare, vlerësojnë krijimtarinë letrare të autorëve të ndryshëm etj.

Letërsi me zgjedhje

Njësoj si lënda e letërsisë bërthamë, edhe lënda e letërsisë me zgjedhje ndërton dhe zhvillon të njëjtat kompetenca lëndore, që janë:

- Analiza dhe interpretimi i teksteve të gjinive dhe të llojeve të ndryshme letrare.
- Vlerësimi i folklorit dhe vlerësimi i letërsisë shqipe në periudha të ndryshme letrare dhe historike.

Në lëndën e letërsisë me zgjedhje, nxënësit kanë para tyre sfida të reja. Ata zgjerojnë dhe thellojnë njohuritë, aftësitë, vlerat dhe qëndrime në lidhje me letërsinë gojore dhe të shkruar, edhe në rrafsh krahasues.

¹ Tekste poetike, tekste në prozë dhe tekste dramatike

4. KOHA MËSIMORE

Gjuhë shqipe

Gjuha shqipe zhvillohet përgjatë tri viteve të arsimit të mesëm të lartë. Në tabelën e mëposhtme është dhënë koha mësimore për shkallën e pestë dhe shkallën e gjashtë (klasat X-XII).

Klasa/ shkalla	X	XI	Shkalla V	XII	Shkalla VI
Orë/javë	2	2	4	2	2
Javë mësimore	36	36	72	34	34
Orë gjithsej	72	72	144	68	68

Koha mësimore përdoret:

- për njohuri të reja;
- për përsëritje;
- për testime;
- për ushtrime;
- për punë me shkrim ose ese;
- për vetëvlerësime;
- për projekte kurrikulare etj.

Në lëndën e gjuhës shqipe, gjatë çdo ore mësimi, nxënësit flasin, dëgjojnë, lexojnë, shkruajnë dhe fitojnë njohuri dhe shkathtësi rreth sistemit gjuhësor. Kjo do të thotë që çdo orë mësimi shërben për ndërtimin dhe zhvillimin e kompetencave lëndore. Orët e mësimimit shërbejnë edhe për zhvillimin e kompetencave kyç.

Tabela e mëposhtme paraqet sugjerime për ndarjen e kohës mësimore sipas klasave.

Ndarjet kryesore	Orë mësimi të sugjeruara	
	Klasat X dhe XI	Klasa XII
Të folurit, të dëgjuarit, të lexuarit dhe të shkruarit e teksteve të ndryshme (përshkruese, rrëfyese, argumentuese, udhëzuese, informuese-paraqitëse).	40 orë	35 orë

Shënim. <i>Koha mësimore duhet të shpërndahet në mënyrë të barabartë (afërsisht) mes llojeve të teksteve.</i>		
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit Shënim. <i>Njohuritë gramatikore, rregullat e drejtshkrimit dhe të pikësimit duhet të integrohen me studimin e teksteve përshkruese, rrëfyese, argumentuese, udhëzuese, informuese-paraqitëse.</i>	32 orë	27 orë
Përgatitja e nxënësve për provimet e Maturës Shtetërore Shënim. <i>Këto orë mund të planifikohen përgjatë vitit shkollor ose në fund të tij.</i>	-	6 orë
Gjithsej:	72 orë	68 orë

Letërsi

Në tabelën e mëposhtme është dhënë koha mësimore për shkallën e pestë dhe për shkallën e gjashtë (klasat X-XII).

Klasa/ shkalla	X	XI	Shkalla V	XII	Shkalla VI
Orë/javë	2	2	4	2	2
Orë gjithsej	72	72	144	68	68

Koha mësimore përdoret:

- për njohuri të reja;
- për përsëritje;
- për dramatizime;
- për biseda letrare;
- për testime;
- për ese;
- për projekte
- etj.

Analiza dhe studimi i veprave letrare që janë sugjeruar në program, së bashku me jetën dhe veprimtarinë e autorit, sugjerohen që të zhvillohen afërsisht **5 orë mësimore**. Në lëndën e letërsisë, gjatë çdo ore mësimi nxënësit ndërtojnë dhe zhvillojnë të dyja kompetencat lëndore.

Letërsi me zgjedhje

Lënda e letërsisë me zgjedhje zhvillohet në dy orë mësimore në javë. Në klasën XII ka 34 javë mësimore. Orët mësimore të këtij programi ndahen në dy pjesë. Koha mësimore që sugjerohet të përdoret për njohuri të reja, për përsëritje, për testime etj., është **52 orë**. Ndërsa **16 orë** mund të përdoren për projekte, për ese, për studime ose hulumtime të ndryshme, si dhe për krijime artistike të nxënësve (tregime, poezi, përralla, piktura etj.), të cilat bazohen në motive ose elemente të tjera nga folklori.

Ndarjet kryesore	Orë të sugjeruara
Folkloristika	4 orë
Lirika popullore	14 orë
Epika popullore	16 orë
Ndikimi i shkrimtarëve nga folklori ynë <i>Shënim:</i> Fragmentet nga veprat që studiohen në letërsinë bërthamë, punohen në një 1 orë mësimi.	18 orë
Projekte, dramatizime, ese, studime ose hulumtime të ndryshme, si dhe krijime artistike të nxënësve, të cilat bazohen në motive ose në elemente të tjera nga folklori.	16 orë
Gjithsej:	68 rë

5. QËLLIMET E PROGRAMEVE TË LËNDËVE “GJUHË SHQIPE”, “LETËRSI” DHE “LETËRSI ME ZGJEDHJE” NË KLASAT X-XII

Gjuhë shqipe

Në lëndën e gjuhës shqipe në arsimin e mesëm të lartë, nxënësit:

- përforcojnë njohuritë dhe aftësitë e tyre për gjuhën dhe për komunikimin;
- pasurojnë fjalorin e tyre, fitojnë njohuri gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit, si dhe zbatojnë rregullat e gjuhës së folur dhe të shkruar;

- shkruajnë qartë, saktë e në mënyrë logjike dhe përshtatin gjuhën dhe stilin e tyre në varësi të qëllimit, kontekstit dhe lexuesit;
- krijojnë marrëdhënie të qëndrueshme me leximin, nëpërmjet të cilit fitojnë kënaqësi dhe informacion;
- përdorin diskutimin dhe ndërveprojnë me të tjerët, me qëllim që të komunikojnë, të mësojnë të shprehin qartë dhe të argumentojnë mendimet dhe idetë e tyre;
- zotërojnë “artin” e të folurit dhe të dëgjuarit, bëjnë prezantime formale dhe marrin pjesë në diskutime dhe në debate të ndryshme duke dhënë kontributin e tyre;
- përvetësojnë aftësitë e duhura për të analizuar, për të interpretuar, për të vlerësuar dhe për të prodhuar tekste për një larmi funksionesh;
- zbatojnë njohuritë dhe strategjitë e procesit të të lexuarit për t’u bërë lexues të pavarur, si dhe për të kuptuar dhe për të gjykuar tekste dhe materiale të llojeve të ndryshme;
- interpretojnë dhe vlerësojnë informacione të ndryshme për botën në përgjithësi.

Letërsi

Nëpërmjet studimit të letërsisë në arsimin e mesëm të lartë, nxënësit:

- lexojnë dhe interpretojnë vepra e fragmente nga gjini të ndryshme letrare, nga krijimtaria e autorëve që janë përfaqësues të periudhave të ndryshme nga letërsia shqipe dhe letërsia botërore;
- vlerësojnë rëndësinë shoqërore, historike dhe kulturore të letërsisë dhe të shkrimtarëve si krijues;
- vlerësojnë letërsinë si një mënyrë për të pasuruar botën e tyre emocionale, si dhe për të zhvilluar imagjinatën dhe të menduarit kritik;
- lexojnë poezi, prozë, dramë dhe dallojnë tiparet kryesore të tyre;
- analizojnë shumëllojshmërinë e mjeteve të shprehjes artistike dhe identifikojnë ngjashmëritë dhe dallimet mes letërsisë dhe arteve të tjera (teatër, muzikë, art pamor);
- zbulojnë kënaqësinë e të lexuarit të letërsisë dhe bëhen të vetëdijshëm për shumësinë e mënyrave të perceptimit të botës përreth tyre;
- gjykojnë për vlerat estetike të gjuhës në një tekst letrar;
- lidhin tekstin që lexojnë me jetën e përvojat e tyre, si dhe me botën që i rrethon;
- analizojnë tekste të ndryshme letrare dhe zhvillojnë aftësitë e tyre krijuese me gojë dhe me shkrim;

- interpretojnë vlerat tërësore të veprave që marrin karakter gjithëkohor dhe që transmetojnë mesazhe përtej kohës së tyre;
- aftësohen për të qenë qytetarë të denjë për shoqërinë dhe për tregun e punës.

Letërsi me zgjedhje

Nëpërmjet studimit të letërsisë me zgjedhje në arsimin e mesëm të lartë, nxënësit:

- analizojnë dhe vlerësojnë në mënyrë kritike tekste të ndryshme letrare (të letërsisë dhe të folklorit);
- analizojnë dhe krahasojnë tekste folklorike dhe tekste të shkrimtarëve që janë ndikuar nga folklori;
- vlerësojnë krijimet folklorike, si një dëshmi për të kuptuar thelbin dhe psikikën tonë;
- gjejnë për vlerat që mbështetja në folklor i jep një veprë letrare;
- komunikojnë idetë e tyre me një gjuhë shprehëse dhe bindëse;
- ndajnë me të tjerët idetë e tyre, duke qenë të vetëdijshëm për larminë e pikëpamjeve dhe të interpretimeve rreth teksteve letrare;
- gjejnë për vlerat estetike të gjuhës në një tekst letrar;
- ndërgjegjësohen për marrëdhëniet mes teksteve dhe kontekstit të tyre kulturor;
- vlerësojnë rëndësinë shoqërore, historike dhe kulturore të folklorit dhe të letërsisë;
- lexojnë tekste në mënyrë të pavarur;
- dashurojnë letërsinë dhe leximin.

6. RISITË E PROGRAMEVE TË GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE

Së pari, duhet thënë që këto programe janë hartuar në frymën dhe filozofinë e kurrikulës së arsimit bazë dhe në të dyja ciklet synohet ndërtimi dhe zhvillimi i kompetencave kyç dhe i kompetencave lëndore tek nxënësit. Kjo vazhdimësi siguron koherencën vertikale mes njohurive, aftësive dhe vlerave me të cilat pajisen nxënësit, nga klasa e parë deri në klasën e dymbëdhjetë.

Në kurrikulën me kompetenca, lëndët “Gjuhë shqipe”, “Letërsi” dhe “Letërsi me zgjedhje” bëjnë pjesë në fushën “Gjuhët dhe komunikimi”. Në arsimin e mesëm të lartë, kjo fushë përbëhet nga lëndët: Gjuhë shqipe, Letërsi, Letërsi me zgjedhje, Gjuhë e huaj e parë dhe Gjuhë e huaj e dytë. Ky lloj organizimi është kuptimplotë, pasi të gjitha lëndët e kësaj fushe synojnë zhvillimin

gjuhësor e letrar të nxënësve. Kjo risi dikton më shumë mundësi për integrim ndërlëndor mes lëndëve të kësaj fushe.

Me zbatimin e kurrikulës së re të arsimit të mesëm të lartë, gjuha shqipe studiohet e ndarë nga letërsia. Realiteti i shkollave në vendin tonë tregon se lënda e letërsisë është ndër të paktat që plotëson formimin estetik dhe artistik të nxënësve. Këtij fakti duhet t'i shtojmë edhe traditën e mirë e të konsoliduar të mësimdhënies së letërsisë në shkollat tona. Së fundmi, letërsia mund të studiohet si veprimtari krijuese, subjektive dhe e vetëmjaftueshme.

Përmbajtja lëndore konceptohet si mjet për realizimin e kompetencave kyç dhe atyre të lëndës nëpërmjet të situatave të të nxënësve. Kjo nënkupton që nxënësit aktivizojnë njohuritë e mëparshme, ndërtojnë njohuri dhe aftësi të reja duke ndërvepruar me tekstet, i integrojnë dhe i lidhin idetë e teksteve me jetën e tyre dhe botën që i rrethon, i përdorin njohuritë në situata të reja etj.

Në lëndën e gjuhës shqipe i është lënë hapësirë, përvetësimit të rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe atyre të pikësimit, si një risi e diktuar nga fakti që nxënësit tanë shfaqin probleme në këto drejtime. Mirëpo duhet kuptuar qartë fakti që gjuha nuk është vetëm gramatikë dhe se gramatika është vetëm një pjesë e gjuhës. Natyrisht që një përdorues i mirë i shqipes, është ai që i zotëron standardin dhe rregullat e gramatikës, por nëse kurrikula me kompetenca do të përqendrohej vetëm te gramatika, formimi gjuhësor i nxënësve do të ishte i përciptë. Rregullat e thata gramatikore, pa i konkretizuar në gjuhën e folur ose të shkruar, do ta bënin gjuhën shqipe për nxënësit, të huaj, megjithëse ajo është amtare për ta. Ata duhet të aftësohen të jenë shkruar krijues e të pavarur të teksteve të ndryshme (një raport, një ese, një letër formale etj.), të jenë lexues dhe dëgjues kritikë e të kuptojnë, analizojnë dhe vlerësojnë një informacion (kjo gjë në një epokë informacioni është shumë e rëndësishme), të flasin në situata të ndryshme dhe të bëjnë prezantime individuale e në grup. Prandaj, në program është sugjeruar që njohuritë gramatikore, rregullat e drejtshkrimit dhe të pikësimit duhet të integrohen me studimin e teksteve përshkruese, rrëfyese, argumentuese, udhëzuese, informuese- paraqitëse.

Ndërsa në lëndën e letërsisë, nxënësit do të krijojnë një pasqyrë të qartë:

- të fazave të ndryshme të zhvillimit të letërsisë shqipe dhe botërore;
- të lidhjeve mes periudhave të ndryshme historike dhe drejtimeve letrare;
- të gjinive letrare, autorëve dhe veprave më përfaqësuese të një periudhe historike ose drejtimi letrar.

Përzgjedhja e veprave letrare që do të studiohen përgjatë tri viteve, bëhet duke respektuar një raport të drejtë mes letërsisë shqipe dhe asaj botërore. Letërsia shqipe do të studiohet paralelisht me letërsinë botërore, duke u kushtuar vëmendje të përbashkëtave dhe dallimeve mes tyre. Në këtë mënyrë, nxënësit do të kuptojnë që letërsia shqipe nuk është një njësi e veçuar dhe e ndarë, por pjesë e pasurisë letrare botërore.

Një kurrikul është e mirë, nëse ajo e lejon mësuesin të jetë fleksibël, të fusë në klasë disa komponentë të personalizuar e të përzgjedhë disa aktivitete mësimore. Kështu, kurrikula e letërsisë, pavarësisht veprave dhe autorëve që janë sugjeruar në program, iu jep hapësirë mësuesve që të përzgjedhin edhe autorë dhe vepra të tjera në varësi të interesave dhe të dëshirave të nxënësve.

Një risi tjetër është koha mësimore që është parashikuar për gjuhën shqipe dhe letërsinë në planin mësimor të gjimnazit.

Kurrikula bërthamë

Lëndët	Shkalla V	Shkalla VI
	Klasat X, XI	Klasa XII
Gjuhë shqipe	4	2
Letërsi	4	2

Kurrikula me zgjedhje

Lënda	Shkalla V	Shkalla VI
	Klasa X, XI	Klasa XII
Letërsi	-	2

Siç shihet nga tabelat, kurrikula që zhvillon kompetencat, u jep mundësi të gjithë nxënësve që të studiojnë lëndën e gjuhës shqipe dhe të letërsisë, 2 orë mësimi në javë më shumë se plani i mëparshëm. Ndërsa letërsia me zgjedhje është menduar të zhvillohet në klasën e dymbëdhjetë. Kjo është një mundësi për ata që do të vazhdojnë studimet e larta në degë të ndryshme që e kanë kriter pranimit lëndën e letërsisë.

7. ZHVILLIMI I KOMPETENCAVE KYÇ NËPËRMJET LËNDËVE TË GJUHËS SHQIPE, LETËRSISË DHE LETËRSISË ME ZGJEDHJE

Zhvillimet e sipërpërmendura dhe nevojat për ndryshime arsimore e bëjnë të qartë domosdoshmërinë për të nxënë gjatë gjithë jetës. Qytetarëve të shoqërisë së dijes u nevojitet të zhvillojnë njohuritë, shkathësitë, vlerat, qëndrimet vetjake e shoqërore, si dhe ato që lidhen me botën e punës dhe tregun e lirë. Procesi i arsimit do t'i mundësojë çdo nxënës zotërimin e kompetencave kyç, të nevojshme për jetën dhe për punën. Kompetencat kyç janë ato që i nevojiten një individ për zhvillimin e tij personal, për punësimin, për përfshirjen në jetën sociale si qytetar aktiv, si dhe për përshtatjen në botën digjitale.

Në përputhje me qëllimet e arsimit parauniversitar, këto kompetenca janë:

- Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit (*Nxënësi komunikon në mënyrë efektive.*)
- Kompetenca e të menduarit (*Nxënësi mendon në mënyrë krijuese.*)
- Kompetenca e të mësuarit për të nxënë (*Nxënësi mëson për të nxënë.*)
- Kompetenca për jetën, sipërmartjen dhe mjedisin (*Nxënësi kontribuon në mënyrë produktive.*)
- Kompetenca personale (*Nxënësi bën jetë të shëndetshme.*)
- Kompetenca qytetare (*Nxënësi përkuhohet ndaj të mirës së përbashkët.*)
- Kompetenca digjitale (*Nxënësi përdor teknologjinë për të nxitur inovacionin.*)

Zhvillimi i kompetencave kyç nga nxënësit gjatë procesit të mësimdhënies –nxënies nuk është një proces i veçantë, por mësuesi mban parasysh lidhjen e kompetencave kyç me kompetencat gjuhësore dhe letrare. Për të realizuar në praktikë këtë lidhje, mësuesi duhet të përzgjedhë situatat e të nxënës, veprimtaritë, metodat dhe mjetet e përshtatshme për procesin e të nxënës. Kur nxënësi realizon kompetencat e lëndës, ai njëkohësisht është duke zhvilluar edhe kompetencat kyç.

Shembujt e mëposhtëm të zhvillimit të kompetencave kyç nëpërmjet zhvillimit të kompetencave gjuhësore dhe përmbajtjes së lëndës nuk janë shteruese. Ato pasurohen nga vetë mësuesit.

KOMPETENCA	SHEMBUJ
Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit	- Çdo orë e lëndës së gjuhës shqipe, lëndës së letërsisë dhe lëndës së letërsisë me zgjedhje kontribuon në ndërtimin dhe në zhvillimin e kompetencës së komunikimit dhe të të shprehurit.
Kompetenca e të menduarit	P.sh.: - Nxënësit shprehin mendimet e tyre rreth pyetjes “A mendoni se

	<p>lumturia dhe dhimbja janë të pandashme nga dashuria?”, pasi ata kanë lexuar një poezi lirike nga folklori shqiptar. Nxënësit argumentojnë mendimet e tyre.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nxënësit gjejnë dallimet dhe ngjashmëritë mes romantizmit shqiptar dhe romantizmin europian. Ngjashmëritë: malli dhe nostalgjia për të kaluarën, largimi i poetit romantik nga realiteti, himnizimi i natyrës, kulti i individit, ndikimi nga folklori etj.; dallimet: heroi romantik shqiptar është heroi që sakrifikon për atdheun, notat realiste, periudha kohore e ndryshme etj.). - Nxënësit argumentojnë pse romani i Kamysë titullohet “I huajj”. <ul style="list-style-type: none"> ▪ I huaj është emri i Mersoit. ▪ E huaj është jeta e Mersoit. ▪ E huaj është vdekja e Mersoit. ▪ I huaj është krimi i Mërsoit. ▪ I huaj është Merso i ndaj botës. ▪ I huaj është Merso i ndaj kristianizmit. ▪ I huaj është Merso i për botën arabe. ▪ I huaj bëhet Merso i për mënyrën e rrëfimit.
<p>Kompetenca e të mësuarit për të nxënë</p>	<p>P.sh.: Gjatë zhvillimit të lëndës së letërsisë, nxënësit u jepet mundësia të mësojnë edhe pjesë (kryesisht poezi) përmendsh. Mësuesi u jep nxënësve ose kërkon që nxënësit të hartojnë disa këshilla, të cilat mund t’i ndihmojnë ata që ta kenë më të lehtë mësimin përmendsh të tyre.</p> <p>Më poshtë janë renditur disa këshilla:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fillimisht lexoje një herë ose dy herë poezinë dhe sqaroji të gjitha paqartësitë. ▪ Mundohu të përfytyrosh gjithçka për çdo strofë (kjo do të të ndihmojë të krijosh një pamje të brendshme për çdo strofë). ▪ Merre strofën e parë dhe lexoja vetes me zë. Pastaj recito dy vargjet e parë. ▪ Lexo dy vargjet e ardhshme, recito dhe më pas recito të katërta vargjet.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vepro kështu edhe me strofat e tjera të poezisë. ▪ Përpiqu që vargjet t'i recitosh bukur dhe me forcë shprehëse.
Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin	<p>P.sh.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nxënësit hartojnë një fjalim, në të cilin duhet të bindin një përfaqësuesit e pushtetit vendor që të ndërmarrin veprime konkrete në mbrojtje të mjedisit të zonës nga ndotja. - Nëpërmjet kësaj veprimtarie, ata aftësohen të shkruajnë një tekst argumentues (bindës), por edhe të shprehin mendimet e tyre për një çështje të rëndësishme, siç është mbrojtja e mjedisit.
Kompetenca personale	<p>P.sh.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - P.sh., mësuesi krijon një situatë ku nxënësit duhet të bindin prindërit e tyre pse duhet të vazhdojnë studimet e larta në një qytet tjetër ose jashtë shtetit. Nxënësit duhet të japin argumente pse është më mirë për ta, të jetuarit larg familjes (mësohen të jetojnë të pavarur, të menaxhojnë të ardhurat e tyre, të kujdesen për veten etj.).
Kompetenca qytetare	<p>P.sh.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pse romani “Metamorfoza” i Kafkës pasqyron raportin individ-shoqëri në shekullin XX? <p>📁 Romani zbulon shkallën më të lartë të vetmisë, zhgënjimit dhe të tjetërsimit njerëzor. Megjithëse ishte kthyer në një kandër, Zamza nuk mërzhitet, por përkundrazi kënaqet, sepse ka mundësi të qëndrojë vetëm. Në roman zbulohet edhe zhgënjimi nga njerëzit me të cilët punon, indiferenca e njerëzve të shtëpisë, mosbesimi në të ardhmen, nënshtrimi ndaj fatit dhe protesta pasive e Zamzës ndaj jetës. Të gjitha këto tregojnë tjetërsimin dhe shkatërrimin e individit në një shoqëri totalitare dhe burokratike.</p>
Kompetenca digjitale	<p>P.sh.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nxënësit shkruajnë në Word një detyrë, p.sh., një punim për

	<p>arkaizmat (fjalët e vjetra) që ka përdorur Kuteli në një nga rrëfenjat e tij.</p> <p>- Nxënësit prezantojnë në PowerPoint projektin e tyre lëndor.</p>
--	---

8. MODELE TË INTEGRIMIT NDËRLËNDOR MES GJUHËS SHQIPE, LETËRSISË DHE LËNDËVE TË TJERA

Mësimi i gjuhës shqipe dhe i letërsisë në shkollë mbështet edhe ndërtimin dhe zhvillimin e kompetencave të fushave/lëndëve të tjera të kurrikulës. Nëpërmjet gjuhës shqipe dhe letërsisë, nxënësit fitojnë njohuri, aftësi, shkathtësi, vlera dhe qëndrime për të komunikuar me gojë dhe me shkrim; lexojnë dhe kuptojnë tekste të llojeve të ndryshme; pasurojnë fjalorin dhe botëkuptimin e tyre duke lexuar tekste letrare dhe jo letrare; mësojnë të shkruajnë tekste të ndryshme (opinione, raporte, udhëzime etj.); mësojnë ta përdorin drejt nga ana gramatikore dhe drejtshkrimore gjuhën etj. Të gjitha këto njohuri, shkathtësi, vlera dhe qëndrime sigurojnë suksesin e nxënësve edhe në fushat dhe lëndët e tjera. Nga ana tjetër, gjuha shqipe dhe letërsia lidhen dhe integrohen me lëndët e tjera. Integrimi ndërlëndor shmang marrjen e njohurive të fragmentuara dhe të shkëputura nga jeta e përditshme. Më poshtë janë dhënë disa shembuj të integrimit të gjuhës shqipe dhe të letërsisë me lëndët e tjera. Mësuesi, pothuajse gjatë çdo ore mësimi, duhet të krijojë mundësi për integrim ndërlëndor.

Gjuha shqipe dhe letërsia

Integrimi ndërlëndor, kryesisht duhet të realizohet me gjuhës dhe letërsisë. Gjuha është e lidhur me letërsinë, pasi si shkencë që merret me studimin e gjuhës, ka për objekt edhe elementin më të rëndësishëm të veprës letrare, gjuhën. Edhe letërsia përbën një material të rëndësishëm për lëndën e gjuhës. Ajo i shërben asaj si objekt analize dhe dëshmi e shfaqjes së dukurive të ndryshme gjuhësore në rrjedhën e kohës.

Shembull

- Gjeni dy raste, në të cilat Migjeni e nis fjalinë me një lidhëz bashkërenditëse shtuese dhe shpjegoni arsyen e këtij përdorimi.
 - Përdorimi i lidhëzave *dhe, e* jep idenë e vazhdimësisë, rrjedhshmërisë, i jep rrëfimit nota të lirizmit, brishtësisë etj. Raste të përdorimit: *E Lukja, nga ana e saj, shikonte njerëzit dhe buzëqeshte; Dhe njerëzit filluen të lozin me fjalë, tue ia kujtue Lukes së çmendun jetën e*

kalueme.; Dhe Lukja, me fytyrë të nxime nga vuajtja, me ata sy të marri me at hi-hi-hi, shkoi në çmendinë; E ajo, shikonte me at shikim të marrit dhe buzëqeshte.

Gjuha shqipe dhe gjuhët e huaja

- Në cilat raste ka ndodhur huazimi i fjalëve nga gjuhë të tjera në gjuhën shqipe kur për të njëjtat nocione ka pasur edhe fjalë të tjera në përdorim?

Model përgjigjeje

- Kur ka qenë një term ndërkombëtar, si p.sh.: grip (rrufë), epilepsi (sëmundja e tokës) etj.
- Kur fjala ka shprehur ndonjë nuancë kuptimi më të përpiktë e më të veçantë, si p.sh.: bejtexhi (vargëzues).
- Kur e ka kërkuar një stil i caktuar i gjuhës, si p.sh.: në stilin shkencor kanë hyrë fjalë të tilla, si: abuzim (shpërdorim), diferencë (ndryshim), konstatoj (vërej), konceptoj (hartoj).
- Etj.

Letërsia dhe historia

- Tregoni cilat janë disa nga ngjarjet kryesore historike të shekullit XX që ndikuan në zhvillimin e poezisë, të romanit dhe të teatrit modern?

Model përgjigjeje

- Heqja e skllavërisë.
- Çlirimi i gruas.
- E drejta e zgjedhjes dhe e votës së lirë.
- Sistemet demokratike.
- Lufta e Parë Botërore.
- Lufta e Dytë Botërore.
- Etj.

Gjuha shqipe dhe historia

- Shkruani disa argumente në mbështetje të tezës se gjuha shqipe rrjedh nga ilirishtja.

Model përgjigjeje

- Shqiptarët banojnë sot në një pjesë të trojeve, ku në periudhën antike kanë banuar fise ilire. Nga ana tjetër në burimet historike nuk njihet ndonjë emigrim i shqiptarëve nga vise të tjera për t'u vendosur në trojet e sotme.

- Një pjesë e elementeve gjuhësore: emra sendesh, fisesh, emra njerëzish, glosa, etj., që janë njohur si ilire, gjejnë shpjegim me anë të gjuhës shqipe.
- Format e toponimeve të lashta të trojeve ilire shqiptare, të krahasuara me format përgjegjëse të sotme, provojnë se ato janë zhvilluar sipas rregullave të fonetikës historike të shqipes, d.m.th., kanë kaluar pa ndërprerje nëpër gojën e një popullsie shqipfolëse.
- Marrëdhëniet e shqipes me greqishten e vjetër dhe me latinishten, tregojnë se shqipja është formuar dhe është zhvilluar në fqinjësi me këto dy gjuhë këtu në brigjet e Adriatikut dhe të Jonit.
- Të dhënat arkeologjike dhe ato të kulturës materiale e shpirtërore, dëshmojnë se ka vijimësi kulturore nga ilirët antikë te shqiptarët e sotëm.

Gjuha shqipe dhe qytetaria

- Cilat janë disa nga karakteristikat gjuhësore të një fjalimi politik?

Model përgjigjeje

- Përdorimi i fjalive dëftore për ta paraqitur një objekt ose një problem në mënyrë të thjeshtë dhe objektive.
- Përdorimi i fjalive nxitëse që të bindin dëgjuesin.
- Përdorimi i fjalive thirrmore dhe dëshirore që i bëjnë thirrje dëgjuesit për pjesëmarrje.
- Përdorimi i fjalive të thjeshta që teksti të jetë i thjeshtë dhe i kuptueshëm për dëgjuesin.
- Përdorimi i fjalëve tipike për fjalimet politike, si: e drejtë, liri, vëllazëri, solidaritet etj.
- Etj.

Letërsia dhe qytetaria

- Cilat janë disa nga temat tabu për shoqërinë shqiptare që Migjeni i trajton në krijimtarinë e tij?

Model përgjigjeje

- Dënimi i amoralitetit të kohës.
- Absurditeti i disa zakoneve në botën shqiptare.
- Mjerimi.
- Fati tragjik i gruas në realitetin shqiptar.

Letërsia dhe filozofia

- A është Kamy ekzistencialist? Ku ndryshon ai nga Sartri?

Model përgjigjeje

- Për shumë kohë, Kamyne e kanë cilësuar shkrimtar ekzistencialist, duke e vënë në një shkallë barazie me Sartrin dhe filozofinë e tij ekzistencialiste. Në fakt, Kamy ka pohuar se është vetëm artist, një shkrimtar me prirje mendimtari. Sartri ka shkruar një seri veprash filozofike e një seri veprash letrare dhe kufiri mes tyre është i ndarë në mënyrë të prerë, ndërsa te Kamyja mendimi filozofik dhe shprehja artistike shkrihen gjithmonë në një të vetme, për të dhënë një vepër letrare në kuptimin e vërtetë të fjalës. Ndërsa filozofia e Sartrit afirmon vlerat e lirisë e të angazhimit, mendimi i Kamysë mbështetet mbi zbulimin e dyfishtë të absurdit dhe të revoltës. E përbashkëta e Kamysë dhe e Sartrit është se të dy shtrojnë kërkesa të larta ndaj njeriut, duke e vënë përpara zgjedhesh të vështira. Këtu qëndron edhe forca e veprës së tyre.

Letërsia dhe arti pamor

- Ç'funktion ka piktura që shoqëron fragmentin nga poema “Bagëti e bujqësi” e Naim Frashërit?

Model përgjigjeje

- I krijon mundësi lexuesit të përjetojë emocionet e poetit.
- Përforcon idetë e poetit se natyra shqiptare është e mrekullueshme.
- Nxist përfytyrimin e lexuesit.
- Etj.

Letërsia dhe muzika

- Çfarë kishin të përbashkët muzika dhe letërsia romantike?

Model përgjigjeje

- Përshkruajnë dhe i lënë vend të rëndësishëm ndjenjave të njeriut.
- Artistët frymëzohen nga natyra dhe “arratisen” nga realiteti.
- Shkrimtarët dhe muzikantët romantikë ndikohen nga folklori.
- Etj.

Gjuha shqipe dhe TIK

- A po e zëvendëson libri digjital librin fizik?

Model përgjigjeje

- Një pjesë e shoqërisë, veçanërisht një pjesë e rinisë, janë të mendimit se nuk është më në “modë”, leximi i librit të shkruar, dhe ky i fundit është zëvendësuar me format e tjera, që na ofron teknologjia. Kënaqësia e leximit të një libri të shtypur në shtypshkronjë që merret në

dorë, lexohet, shfletohet, nuhatet, vendoset në bibliotekë apo te koka e krevatit, sigurisht që është diçka e veçantë. Nënvizimi i një libri, kthimi i një flete për ta rifilluar aty ku e le, kontakti pothuajse ndjesor që krijohet me librin e shtypur, janë tashmë pjesë e kulturës sonë, por nuk mund të mos hapim sytë përballë mundësisë që na ofron teknologjia bashkëkohore në fushën e librit. Një iPad është luks, thjeshtësi, kursim, komoditet. Një iPad mund të jetë një bibliotekë e tërë që njeriu nuk mund ta ketë në shtëpinë e tij, por e ka në kompjuter. Në pak minuta dhe me pak para mund të kesh në një ekran veprat më të mëdha të kulturës botërore, të letërsisë, artit, filozofisë etj. Nga ana tjetër iPad nuk është vetëm libër, ai është edhe internet, instagram etj.

Gjithsesi, magjia e librit nuk mund të zëvendësohet. Një libër është gjithmonë një mik që nuk të braktis kurrë.

9. TEMAT NDËRKURRIKULARE DHE TRAJTIMI I TYRE NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE DHE NË LETËRSI

Temat ndërkurrikulare janë tema/çështje madhore me të cilat përballet shoqëria. Ato i shërbejnë zhvillimit të kompetencave dhe synojnë të ndihmojnë nxënësin të lidhë shkollimin e tij me jetën e përditshme. Gjuha shqipe dhe letërsia mundësojnë zhvillimin e temave ndërkurrikulare, me fokus të veçantë temat e mëposhtme:

- Identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave
- Zhvillimi i qëndrueshëm
- Mjedisi
- Të drejtat e njeriut
- Bashkëjetesa paqësore

Identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave

Gjuha shqipe dhe letërsia kanë një rol të rëndësishëm në zhvillimin e identitetit kombëtar dhe në njohjen e kulturave. Gjuha është një nga elementet më të rëndësishme të trashëgimisë kulturore të një kombi dhe është e lidhur ngushtë me identitetin kombëtar.

Më poshtë janë dhënë disa shembuj se si gjuha shqipe dhe letërsia mund të trajtojnë aspekte që lidhen me këtë temë.

- *Ruajtja dhe promovimi i gjuhës:* Nëse gjuha e një kombi nuk mësohet, nuk ruhet dhe nuk pasurohet, atëherë ajo mund të humbë me kalimin e kohës. Për shkak të ndryshimeve të

- shoqërisë dhe globalizmit, gjuhët e vogla janë në rrezik. Duke mësuar dhe zhvilluar gjuhën shqipe, nxënësit ndihmojnë në ndërtimin dhe në ruajtjen e identitetit të tyre kombëtar.
- *Njohja e kulturës dhe e historisë:* Gjuha është një mjet i rëndësishëm për të mësuar më shumë për historinë, traditat dhe kulturën e kombit tonë. Përmes mësimit të gjuhës shqipe, nxënësit kanë mundësinë të lexojnë tekste historike, poezi etj., që i bëjnë jehonë ngjarjeve dhe figurave të ndryshme kulturore dhe historike.
 - *Komunikimi me komunitetin:* Gjuha është një mjet komunikimi dhe bashkëveprimi në shoqëri. Duke mësuar gjuhën shqipe, nxënësit aftësohen të komunikojnë më mirë me komunitetin e tyre dhe të ndajnë me njëri-tjetrin njohuri dhe përvoja.
 - *Forcimi i ndjenjës së identitetit:* Gjuha e një kombi lidhet ngushtë me ndjenjën e identitetit të individëve. Për nxënësit, të mësuarit dhe ruajtja e gjuhës së tyre është një mënyrë për vijuar lidhjen me trashëgiminë e tyre kulturore dhe identitetin kombëtar.
 - *Kontributi në diversitetin kulturor global:* Duke promovuar dhe ruajtur gjuhën e tyre, nxënësit kontribuojnë në pasurimin e diversitetit kulturor global. Ky është e rëndësishëm për të ruajtur një gamë të gjerë të kulturave dhe për të promovuar dialogun kulturor.
 - *Ruajtja e trashëgimisë kulturore:* Shkrimtarët janë shpesh frymëzim për nxënësit dhe ata e përdorin artin e fjalës për të përcjellë historinë dhe trashëgiminë kulturore tek brezat e ardhshëm. Përmes veprave letrare, ata shpërndajnë legjenda, mite dhe ngjarje historike që janë pjesë e trashëgimisë kombëtare.
 - *Nxitja e dialogut ndërkulturor:* Letërsia është një mjet i fuqishëm për të promovuar dialogun ndërkulturor. Ajo mund të ndihmojë në njohjen dhe respektimin e kulturave të tjera, duke i ofruar nxënësit vlera, tradita dhe perspektiva të tjera kulturore.
 - *Shprehja e emocioneve dhe e përjetimeve njerëzore:* Letërsia është një mjet për të shprehur emocionet dhe përjetimet njerëzore. Përmes personazheve dhe ngjarjeve në tekstet letrare, nxënësit mund të ndjehen të afërt me njerëzit dhe kulturat e tjera.
 - *Krijimi i ndërgjegjes kombëtare:* Letërsia është një mjet për të shpërndarë ide dhe mesazhe që ndikojnë në ndërgjegjen kombëtare. Shkrimtarët mund të shprehin aspiratat, ideologjitë dhe sfidat kombëtare përmes shkrimeve të tyre, duke kontribuar në krijimin e ndërgjegjes kombëtare.

Në përfundim, lënda e gjuhës shqipe dhe lënda e letërsisë janë të rëndësishme në zhvillimin e identitetit kombëtar dhe në njohjen e kulturave. Duke mësuar, ruajtur dhe promovuar gjuhën,

nxënësit kontribuojnë në pasurimin e trashëgimisë kulturore dhe në ruajtjen e identitetit të tyre kombëtar.

Zhvillimi i qëndrueshëm

Lënda e gjuhës shqipe dhe lënda e letërsisë kanë mundësi për trajtimin e temës së zhvillimit të qëndrueshëm. Më poshtë janë dhënë disa shembuj se si gjuha shqipe dhe letërsia mund të trajtojnë aspekte të ndryshme që lidhen me këtë temë.

- *Mbrojtja e diversitetit gjuhësor*: Një pjesë e konsiderueshme e diversitetit kulturor dhe natyror është e lidhur me diversitetin gjuhësor. Mbrojtja e gjuhës shqipe është thelbësore për ruajtjen e trashëgimisë kulturore.
- *Edukimi dhe sensibilizimi*: Përdorimi i gjuhës për të edukuar dhe për të sensibilizuar nxënësit në lidhje me çështjet e qëndrueshme është jetik. Përmes gjuhës mund të ndajmë informacionin, idetë dhe vlerat e nevojshme për të promovuar sjellje dhe vendime të qëndrueshme.
- *Rrjetet sociale dhe bashkëpunimi ndërkombëtar*: Gjuha është mjete kryesor për të ndërtuar lidhje të fuqishme ndërmjet njerëzve dhe komuniteteve. Rrjetet sociale dhe bashkëpunimi ndërkombëtar janë thelbësore për të zgjidhur sfidat globale të zhvillimit të qëndrueshëm dhe gjuha luan rol kyç në këtë proces.
- *Mjedisi dhe zhvillimi ekonomik*: Gjuha është e rëndësishme për të kuptuar dhe për të shpjeguar sfidat mjedisore dhe zhvillimin ekonomik. Përmes gjuhës mund të ndajmë me të tjerët dijet shkencore, teknologjinë dhe praktikat më të mira për të menaxhuar burimet natyrore dhe për të zhvilluar ekonominë në mënyrë të qëndrueshme.
- *Sensibilizimi i nxënësve*: Letërsia përdoret shpesh për të ndezur ndërgjegjen dhe sensibilizimin e nxënësve ndaj çështjeve të ndryshme. Përmes tregimeve, poezisë dhe romaneve, shkrimtarët mund të shprehin sfidat dhe mundësitë që lidhen me zhvillimin e qëndrueshëm, duke bërë që nxënësit të reflektojnë më thellë mbi mënyrat se si mund të kontribuojnë në ndryshimin pozitiv.
- *Frymëzimi për veprim*: Letërsia mund të shërbejë si burim frymëzimi për veprim konkret në fushën e zhvillimit të qëndrueshëm. Shkrimtarët mund të portretizojnë karaktere që janë aktivistë të mjedisit dhe udhëheqës të përkushtuar ndaj ndryshimit të dobishëm. Kjo mund të nxitë nxënësit të ndjekin shembuj pozitivë dhe të marrin pjesë në veprimtari që promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm.

- *Ndërgjegjësimit moral dhe etik:* Letërsia shpesh ngre pyetje etike mbi marrëdhëniet e njerëzve me mjedisin dhe me njëri-tjetrin. Ajo mund të ndihmojë nxënësit të reflektojnë mbi përgjegjësitë morale dhe etike të tyre në kontekstin e zhvillimit të qëndrueshëm.

Bashkëjetesa paqësore

Lënda e gjuhës shqipe dhe lënda e letërsisë krijojnë mundësi për të trajtuar temën e bashkëjetesës paqësore në mënyra të ndryshme.

Më poshtë janë dhënë disa mënyra se si gjuha shqipe dhe letërsia mund të përdoren për të trajtuar këtë temë.

- *Shkrimi i një teksti letrar:* Nxënësit mund të shkruajnë tregime, poezi ose tekste të tjera që trajtojnë temën e bashkëjetesës paqësore. Mund të përdoren personazhe dhe ngjarje për të shfaqur konflikte dhe zgjidhje të mundshme paqësore për to.
- *Arti pamor:* Mësuesit mund të përdorin gjatë orës së mësimi, artin pamor si pikturat, skulpturat dhe instalacionet për të shprehur mesazhe që lidhen me paqen dhe me bashkëjetesën.
- *Ese:* Nxënësit shkruajnë ese në të cilën përshkruajnë sfidat e bashkëjetesës paqësore në botën moderne.
- *Përdorimi i multimedias:* Nxënësit krijojnë video apo prezantime multimediale për të ndihmuar në të kuptuarit e thellë të çështjeve të bashkëjetesës paqësore. Ata përdorin imazhe, video dhe mesazhe zanore për të komunikuar mesazhet e tyre.
- *Diskutime dhe debate:* Mësuesit mund të organizojnë diskutime apo prezantime për të trajtuar temën e bashkëjetesës paqësore.
- *Kuptimi i këndvështrimeve të ndryshme:* Shpërfaqja e këndvështrimeve të ndryshme në veprat letrare i ndihmon nxënësit të kuptojnë më mirë pikëpamjet, vlerat dhe përjetimet e njerëzve të tjerë, duke kontribuar në bashkëjetesën paqësore.
- *Pasuria e kulturave të ndryshme:* Letërsia është një mënyrë e shkëlqyeshme për të eksploruar dhe përfaqësuar pasurinë e kulturave të ndryshme. Ajo mund të ndihmojë në shpërndarjen e njohurive mbi traditat, historinë, dhe vlerat e komuniteteve të ndryshme, duke promovuar respektin ndaj këtyre kulturave dhe bashkëjetesën paqësore.
- *Zgjidhja e konflikteve:* Letërsia trajton situata konfliktuale dhe problematika shoqërore që shpesh janë të pranishme në shoqërinë tonë. Përmes analizës së këtyre situatave në veprat letrare, nxënësit mësojnë mënyra të zgjidhjes së konflikteve dhe krijimin e marrëdhënieve paqësore.

Të drejtat e njeriut

Trajtimi i temës së të drejtave të njeriut në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë mund të realizohet në mënyra të ndryshme, duke përfshirë analizën e teksteve, diskutimet në klasë, shqyrtimin e studimit të rasteve etj. Është e rëndësishme të sigurohet që trajtimi i kësaj teme të përshtatet me moshën dhe zhvillimin e nxënësve dhe të inkurajohet reflektimi dhe diskutimi i lirë i çështjeve të ndryshme të të drejtave të njeriut. Disa nga mënyrat e trajtimit të kësaj teme janë:

- *Leximi dhe analiza e teksteve:* Leximi dhe analiza e teksteve të shkruara nga autorë të ndryshëm ose nga organizata që merren me të drejtat e njeriut është një mënyrë e mirë për të njohur dhe për të diskutuar çështje të ndryshme të të drejtave të njeriut. Mund të përfshihen deklarata të njohura të të drejtave të njeriut si Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut.
- *Studimi i rasteve:* Mund të studiohen raste konkrete të shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe të analizohet si janë trajtuar ato nga media, opinioni publik dhe institucionet përgjegjëse. Kjo qasje mund t'i ndihmojë nxënësit të kuptojnë më mirë ndikimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe rolin e tyre në shoqëri.
- *Debate dhe diskutime:* Organizimi i debateve dhe i diskutimeve në klasë mbi tema të ndryshme të të drejtave të njeriut u jep mundësinë nxënësve të zhvillojnë aftësitë e tyre argumentuese dhe të kuptojnë ndryshimet e qëndrimeve ndaj këtyre çështjeve.
- *Detyra ose projekte krijuese:* Nxënësit mund të angazhohen në detyra ose projekte krijuese si krijimi i videove, eseve ose materialeve të tjera për të ndihmuar në ndërgjegjësimin e opinionit publik mbi të drejtat e njeriut.
- *Shembuj tekstesh nga lënda e gjuhës shqipe:* Mund të përdoren tekstet e autorëve që kanë shkruar mbi temën e të drejtave të njeriut dhe nxënësit mund të bëjnë analiza, komente dhe interpretime mbi to.
- *Përvojat dhe sfidat njerëzore:* Letërsia shpesh trajton përvojat dhe sfidat njerëzore në një mënyrë të thellë dhe emocionuese. Përmes tregimeve, poezisë dhe romaneve, ajo mund të eksplorojë temat e diskriminimit, padrejtësisë dhe shkeljes së të drejtave të njeriut, duke përdorur karaktere të veçanta për të shfaqur mënyrat në të cilat njerëzit ballafaqohen me këto sfida.
- *Ndërgjegjësimi dhe kujdesi ndaj të drejtave të njeriut:* Letërsia ndikon në ndërgjegjësimin e nxënësve në lidhje me të drejtat e njeriut dhe sfidat që mund të kenë ndikim mbi to. Duke shprehur situata të papërshtatshme dhe padrejtësi në veprat e tyre, shkrimtarët mund të ndërgjegjësojnë mbi çështjet e të drejtave të njeriut.

- *Aktivizmi dhe ndryshimi shoqëror*: Shpërfaqja e personazheve të përkushtuar ndaj të drejtave të njeriut dhe luftës për drejtësi në veprat letrare nxit nxënësit të marrin pjesë në aktivizmin shoqëror dhe të angazhohen në veprime për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Mjedisi

Në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë mund të diskutohen sfidat dhe problemet mjedisore në botën moderne, ndikimi i veprimtarive të njeriut në mjedis, efektet e ndryshimeve të klimës, mbrojtja e diversitetit të bimëve dhe të kafshëve, menaxhimi i mbetjeve dhe shumë tema të tjera që lidhen me qëndrueshmërinë mjedisore.

Lënda e gjuhës dhe lënda e letërsisë krijojnë mundësi të shkruhen ese, projekte, diskutime dhe debate mbi çështjet mjedisore. Gjithashtu, këto lëndë mund të ndikojnë për të komunikuar dhe për të ndikuar në ndërgjegjësimin publik rreth çështjeve mjedisore dhe për të promovuar sjellje të qëndrueshme ndaj mjedisit.

Shembull ore mësimi

Më poshtë është dhënë një model ore mësimore që ndikon në ndërgjegjësimin e nxënësve për të ruajtur dhe vlerësuar identitetin kombëtar.

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi	Lënda: Letërsi	Shkalla: V	Klasa X
Tema mësimore: Koment. Fragment “Fjalimi i Skënderbeut në Kuvendin e Lezhës”		Situata e të nxënët: Skënderbeu, heroi ynë kombëtar	
Rezultatet e të nxënët: <ul style="list-style-type: none"> - analizon personazhin e Skënderbeut në retorikën e fjalimit të tij; - veçon tiparet e stilit dhe shpjegon se si ndikojnë ato te lexuesi si p.sh: gjuha e retorikës; - gjykon për vlerat universale të figurës së Skënderbeut. 		Fjalë kyç: <ul style="list-style-type: none"> - ligjërim politik, - ndjenja/emocione, - funksion nxitës, - mjete stilistike. 	
Burimet dhe mjetet mësimore: <i>teksti shkollor, e-libri, interneti, “Skënderbeu” – Oliver Jens Schmitt, “Skënderbeu, një histori politike” – Aurel Plasari, Gjurmë shqiptare – “Historia e panjohur e Skënderbeut”</i> https://www.youtube.com/ëatch?v=rdNÇKUsphU		Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare: <ul style="list-style-type: none"> - Gjuhë shqipe - Arte - Histori 	

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

Diskutim mbi njohuritë paraprake, Lexim me role, Lexim i imtë me kodim teksti, Harta e personazhit, Diskutim mbi burimet mediatike, Rrjeti i diskutimit

Organizimi i orës së mësimit

A. Lidhja me njohuritë e mëparshme

Mësimi fillon me leximin dhe diskutimin e detyrës së shtëpisë. Nxënësit diskutojnë për figurën legjendare të Skënderbeut, legjenda që qarkullojnë për të dhe rolin e Barletit për të përmbushur detyrën historike atdhetare që të skaliste heroin kombëtar, të legjendarizonte heroin e shumëkërkuar të shqiptarëve.

Më pas nxënësit sjellin informacionin që dinë nga historia për Kuvendin e Lezhës më 2 mars 1444 dhe pozicionin historik të Skënderbeut në këtë ngjarje.

Lexim me role

Nxënësit sipas dëshirës lexojnë paragrafë ose të gjithë fragmentin e fjalimit të Skënderbeut duke interpretuar para klasës dhe duke improvizuar një podium. Bëhen komente për oratorinë e nxënësve.

Mendoni se ndonjëri prej jush mund të bëhet politikan në të ardhmen? A duhet që të zotërojë artin e të folurit në publik? Ç'të veçantë ka të flasësh para të tjerëve dhe për më tepër t'i bindësh ata për idetë e tua?

B. Ndërtimi i njohurive të reja

Lexim i imtë me kodim teksti

Ligjërimi politik është tekst argumentues. Dhënësi kërkon të bindë një masë të madhe njerëzish për idetë e tij duke shfrytëzuar:

- faktet, logjikën, arsyetimin,
- besueshmërinë që ka masa te dhënësi,
- aftësinë e tij për të përcjellë ndjeshmëri dhe për të përfshirë emocionalisht marrësin me qëllim që të nxitet për veprimet që kërkon ai që masa të ndërmarrë.

U kërkohet nxënësve të lexojnë tekstin dhe më pas ta kodojnë atë duke vendosur simbole anash. Më pas nxënësi grupon informacionin në tabelë si më poshtë. Përmes informacionit të koduar, ata analizojnë veçoritë e ligjëritimit politik në fjalimin e Skënderbeut.

F - Fakte	
E -Emocione	
A - Argumente	
I – Identifikimi i marrësit	

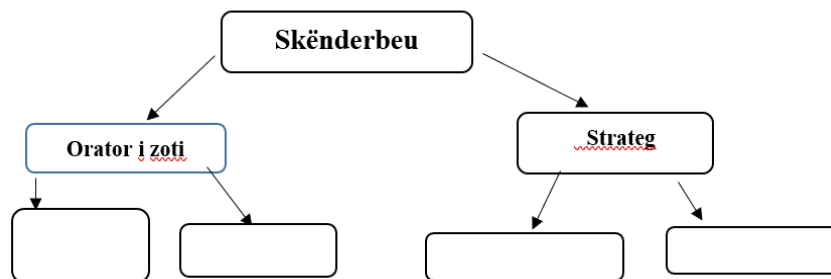
Q - Qëllimi i Skënderbeut	
Fj – Fjali të gjata	
Nm – Numërim artistik	
P - Pyetje retorike	

Punohen dhe pyetjet dhe kërkesat e aparatit pedagogjik në tekstin shkollor.

C. Prezantimi dhe demonstrimi i rezultateve të arritura

Harta e personazhit

Gjatë këtij fragmenti Marin Barleti u përpoq të evidentojë karakteristika të veçanta të Skënderbeut. Punoni në dyshe, zgjidhni dy tipare të Skënderbeut që dalin në këtë fragment dhe shpjegojini ato, si p.sh.:

Tiparet e stilit

Nxënësit evidentojnë tiparet e stilit të Barletit dhe i konkretizojnë me vargje.

Rrjet diskutimi:

A na bën figura e Skënderbeut të ndjehemi krenarë përballë botës?

Vlerësimi i nxënësve

Nxënësi:

Niveli 2

- evidenton tiparet kryesore të figurës së Skënderbeut;
- përshkruan me fjalët e tij rëndësinë e figurës së Skënderbeut;
- evidenton tiparet kryesore të stilit.

Niveli 3

- analizon personazhin e Skënderbeut;
- analizon gjuhën e figurshme;
- reflekton mbi vlerat universale të figurës së Skënderbeut.

Niveli 4

- analizon personazhin e Skënderbeut në retorikën e tij;
- veçon tiparet e stilit dhe shpjegon se si ndikojnë ato te lexuesi si p.sh: gjuha e retorikës;
- gjykon për vlerat universale të figurës së Skënderbeut.

Detyrë shtëpie: Ese “*Argumentoni pse jeta dhe vepra e Skënderbeut, vjen si thirrje e së shkuarës për të tashmen.*”

10. METODOLOGJIA PËR ZHVILLIMIN E GJUHËS SHQIPE, TË LETËRSISË DHE TË LETËRSISË ME ZGJEDHJE

Strategjitë, metodat dhe teknikat e procesit të të nxënimit përfaqësojnë procedura standarde didaktike, të cilat përdoren nga ana e mësuesve në bashkëpunim me nxënësit për prezantimin dhe zhvillimin e veprimtarive mësimore, me qëllim përmbushjen e rezultateve të të nxënimit. Pedagogjia bashkëkohore dikton përdorimin e metodave dhe të teknikave, të cilat synojnë jo thjesht dhënien e njohurive, por aftësimin e nxënësve për të përballuar sfidat e jetës e për të marrë pjesë suksesshëm në jetën personale dhe profesionale.

Mësuesit nga natyra janë krijues në procesin mësimor. Dashuria dhe pasioni për punën i bën ata të jenë vazhdimisht në kërkim të zhvillimit të tyre profesional. Mirëpo shpesh ndodh që megjithëse disa metoda dhe teknika, teksa i dëgjojnë në trajnime dhe seminare janë interesante, kur i zbatojnë në klasë hasin jo rrallë herë vështirësi. Për këtë arsye duhet që mësuesit të ndërjegjësohen që: *Më e rëndësishme është ajo që mësohet dhe jo metoda që përdoret.* Pra, metodat dhe teknikat duhet të përshatën me natyrën e lëndës dhe qëllimet e të nxënimit

Më poshtë janë përshkruar disa strategji, metoda dhe teknika që ndikojnë në zhvillimin e kompetencave në gjuhë shqipe dhe në letërsi.

10.1 Strategjitë e të lexuarit

Strategjitë e të lexuarit janë metoda ose mënyra që nxënësit duhet të përdorin për të kuptuar se çfarë lexojnë. Ata duhen mësuar të përdorin një larmi strategjish, por më të rëndësishmet janë: parashikimi, lidhja, përfytyrimi, identifikimi i ideve kryesore, përmbledhja, monitorimi dhe vlerësimi. Këto strategji mund të përdoren jo vetëm gjatë të lexuarit, por edhe gjatë të dëgjuarit. Në tabelën e mëposhtme është dhënë një përmbledhje e shtatë strategjive.

Strategji	Çfarë bën lexuesi?	Si e ndihmon kjo strategji lexuesin?
Parashikimi	<p>Nxënësit duhet parashikojnë rreth asaj që do të ndodhë në tekstin që lexojnë. Kur nxiten për të parashikuar, ata janë më kurioz për atë që do të lexojnë. Parashikimet duhet të bazohen në njohuritë e nxënësve për temën, subjektin ose në informacionet që kanë lexuar më parë.</p> <p>Nxënësit mund të parashikojnë para leximit, por mund të parashikojnë edhe duke e lexuar tekstin pjesë-pjesë. Para leximit të çdo pjese, nxënësit parashikojnë rreth pjesës që vjen. Është e rëndësishme që mësuesi t'u kërkojë nxënësve argumentet rreth parashikimeve të tyre.</p>	Lexuesi përcakton një qëllim dhe bëhet më i angazhuar gjatë leximit.
Lidhja	<p>Nxënësit e personalizojnë leximin duke e lidhur jetën e tyre. Ata kujtojnë ngjarje të ngjashme, krahasojnë personazhin me veten ose me njerëzit që njohin, ose lidhin tekstin me tekste të tjera që kanë lexuar më parë. Nxënësit mund të krahasojnë tekstin me vepra të tjera të të njëjtit autor ose dy versione të të njëjtit subjekt (p.sh. dy përralla). Ata mund të bëjnë tri lloj lidhjesh:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekstin me vetveten, - tekstin me botën, - tekstin me tekste të tjera. 	Lexuesi e personalizon të lexuarin nëpërmjet lidhjes së tekstit që lexon me njohuritë e tij të mëparshme.
Përfytyrimi	Nxënësit përfytyrojnë rreth tekstit që lexojnë. Ata shpesh përfytyrojnë veten e tyre në imazhet që krijojnë rreth tekstit, përshtaten me personazhin e tekstit, udhëtojnë në kohën dhe në mjediset që përshkruhen, përjetojnë situatat	Lexuesi përdor imazhet që të kujtojë dhe të kuptojë më mirë tekstin.

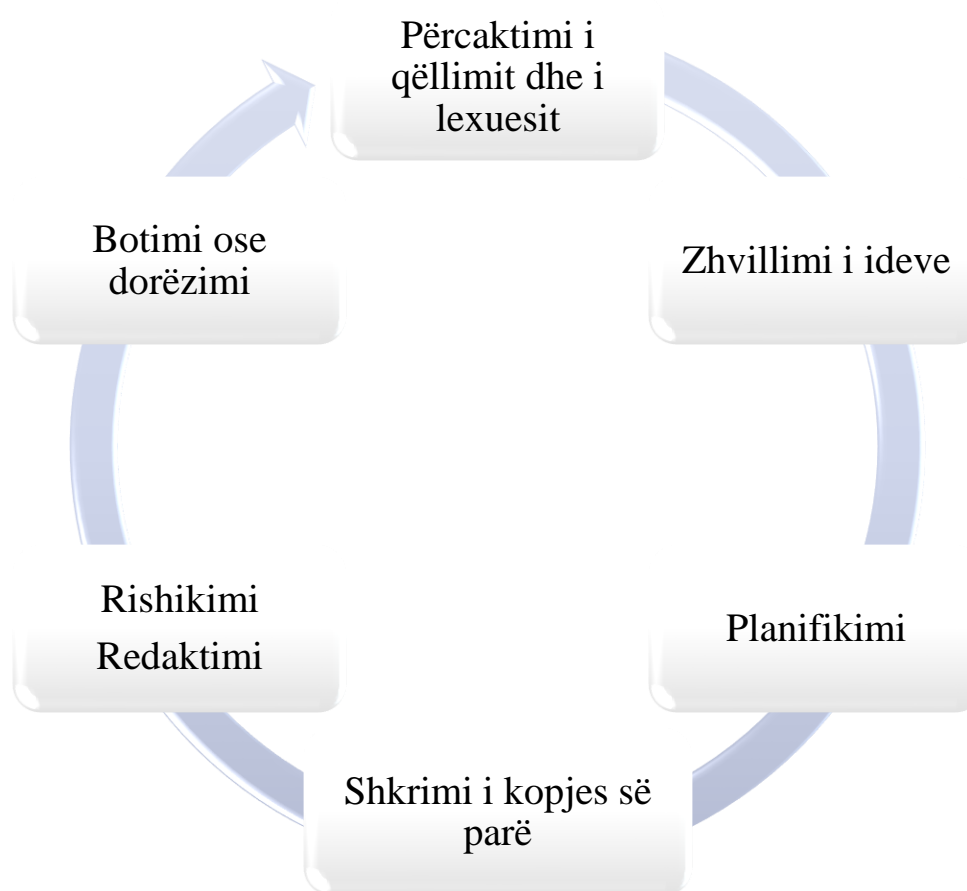
	<p>konfliktuale së bashku me personazhet në tekst. Mësuesit mund t’u kërkojnë nxënësve që të mbyllin sytë dhe të imagjinojnë atë që kanë lexuar ose të vizatojnë skena ose personazhe që i përfytyrojnë. Aq futen në botën e librit nxënësit, sa nuk e pëlqejnë variantin film të një libri, pasi kur e kanë lexuar kanë krijuar “filmin” e tyre në mendje, i cili pa dyshim për ta është varianti më ideal.</p> <p>Përfytyrimet u zhvillojnë nxënësve imagjinatën dhe e kthejnë përvojën e tyre të leximit në kënaqësi.</p>	
<p>Monitorimi</p>	<p>Nxënësit pyesin rreth asaj që lexojnë dhe angazhohen më shumë me tekstin (bëhen më të vëmendshëm) që të gjejnë aty përgjigjet e tyre. Nxënësit, gjithashtu, pyesin që të sqarojnë moskuptimet.</p> <p>Tradicionalisht, mësuesit kanë drejtuar pyetje dhe nxënësit janë përgjigjur, por kur nxënësit bëjnë pyetje, e kuptojnë më mirë një tekst, se sa kur ata i pyet mësuesi.</p> <p>Shpesh nxënësit nuk dinë të drejtojnë pyetje, prandaj mësuesit duhet të ndërhyjnë në këtë aspekt. Ata duhet t’i mësojnë dhe t’i nxitin nxënësit të pyesin.</p> <p>Kur nxënësit zbulojnë ndonjë problem në të kuptuarit, atëherë pyesin mësuesin ose shokët e klasës, lexojnë më shumë rreth temës së tekstit, e rilexojnë tekstin etj.</p>	<p>Lexuesi monitoron të kuptuarit e tekstit.</p> <p>Lexuesi bën pyetje që të sqarohet dhe të kuptojë tekstin.</p>

<p>Identifikimi i ideve kryesore</p>	<p>Nxënësit analizojnë tekstin që të nxjerrin idetë kryesore, sepse është e pamundur të kujtojnë gjithçka. Nxënësit duhen mësuar që të diferencojnë idetë e rëndësishme nga të parëndësishmet.</p> <p>Shpesh, mësuesit i drejtojnë nxënësit drejt ideve kryesore që në fillim të leximit, kur ata përcaktojnë para nxënësve qëllimet e të lexuarit.</p> <p>Nxënësit mund të përdorin organizuesit grafikë për të theksuar idetë kryesore.</p>	<p>Lexuesi përqendrohet në idetë kryesore dhe nuk “humb” në detajet e parëndësishme.</p>
<p>Përmbledhja</p>	<p>Nxënësit duhet të sintetizojnë idetë e rëndësishme që të bëjnë përmbledhje. Ata nisin nga përcaktimi i ideve kryesore, fshijnë detajet, lënë informacionin e rëndësishëm dhe pastaj bëjnë përmbledhjen.</p> <p>Njohja e strukturës së tekstit i ndihmon nxënësit që të dallojnë idetë e rëndësishme dhe të shohin se si janë lidhur. Nxënësit p.sh., ndajnë në një tregim fillimin, zhvillimin dhe fundin, përcaktojnë problemin dhe lexojnë për zhvillimin dhe zgjidhjen në fund të tregimit.</p> <p>Në një tekst jo letrar, ata shohin për krahasim-kontrastin, shkak-pasojën dhe struktura të tjera të tekstit dhe pastaj e përdorin strukturën për të dalluar idetë kryesore.</p>	<p>Lexuesi e ruan më mirë në kujtesë atë që lexon, kur bën përmbledhje.</p>
<p>Vlerësimi</p>	<p>Nxënësit duhet të reflektojnë mbi eksperiencën e tyre të leximit dhe të vlerësojnë tekstin. Ata mund ta bëjnë këtë duke u ndaluar në disa aspekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A e kanë pëlqyer tekstin? Pse? 	<p>Lexuesi merr përgjegjësi.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Cilat janë faktet dhe opinionet e të tjerëve rreth informacionit të tekstit? - Cilat janë opinionet e tyre rreth tekstit? - Cilat janë njohuritë që fituan nëpërmjet leximit? - A mund ta përdorin në jetën e përditshme dhe në lëndë të tjera mësimore atë që mësuuan? <p>Përmes vlerësimit, nxënësit bëhen më të përgjegjshëm në procesin e të nxënit.</p>	
--	---	--

10.2 Fazat e të shkruarit

Një nga kërkesat e programit të gjuhës shqipe për të shkruarit është që ka rëndësi jo vetëm produkti, por edhe procesi i të shkruarit. Nxënësit shpesh ndihen të mbingarkuar në punët me shkrim, pasi ata mendojnë vetëm produktin final. Do të ishte ndihmë për nxënësit që të orientohen të mos përqendrohen në produktin final, por të ndjekin disa hapa të vegjël. Këta hapa u krijojnë mundësi nxënësve që të mos e ndjejnë veten të mbingarkuar, të bëjnë punë cilësore dhe të mësohen të punojnë në mënyrë të pavarur.

Qëllimi dhe lexuesi

Para se të fillojnë të shkruajnë, nxënësit duhet të mendojnë për qëllimin dhe lexuesin e punës me shkrim (*Për çfarë do të shkruani? Cili është qëllimi? Kush është lexuesi i shkrimit tuaj?*). Njohja e qëllimeve dhe e lexuesit i ndihmon nxënësit që të zgjedhin formën e të shkruarit: një raport, një kronikë, një fjalim politik, një letër personale etj. Gjithashtu, përcaktimi i lexuesit i ndihmon të zgjedhin stilin e gjuhës që do të përdorin: ndryshe i shkruajnë drejtuesit të shkollës dhe ndryshe një miku të afërt.

Zhvillimi i ideve

Mësuesi i orienton nxënësit që fillimisht të vendosin për mesazhin që do të përcjellin në punën me shkrim. Zhvillimi i ideve fillon me një stuhi mendimi për çështjet që mund të trajtohen në punën me shkrim.

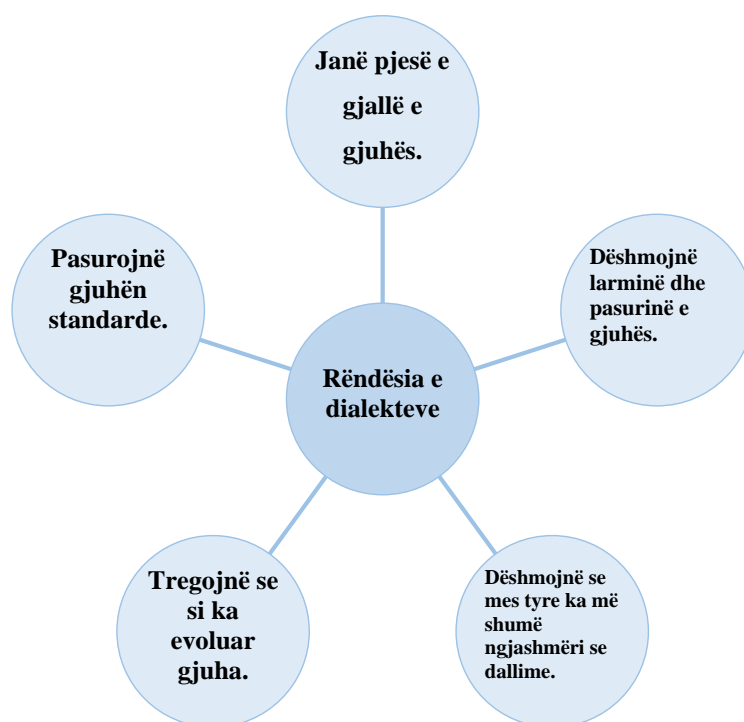
P.sh.: *Si mund të bëhemi dëgjues të mirë?*

Nxënësit thonë:

- Nuk mund të dëgjosh me të vërtetë nëse je më i shqetësuar për rezultatin tënd personal në një bisedë.
- Nëse po formulon përgjigjen në kokën tënde derisa personi tjetër po flet, atëherë nuk je duke dëgjuar.
- Duke dëgjuar, nuk ke nevojë që gjithmonë të pajtohesh me ato që personi tjetër flet ose ndjen, por dëgjuesit e mirë dhe komunikuesit e fuqishëm pranojnë ndjenjat e tyre.
- Një anim i vogël i kokës, një trup i drejtë, miratimi me kokë, mbajtja e kontaktit të syve, të gjitha këto gjëra tregojnë angazhim në një bisedë dhe janë treguesit e dëgjimit me vëmendje.
- Kur nuk ke dëgjuar, duhet ta pranosh: “Nuk munda ta dëgjoj atë. A mund ta përsërisësh?”.
- Sigurohu që ke dëgjuar atë që personi kishte për qëllim.

Një tjetër teknikë që mund të përdoret është kllasteri, i cili lejon të shtohen dhe të shprehen lirshëm mendimet rreth temës.

P.sh.: Nëse tema do të ishte *“Pse duhen njohur dhe duhen studiuar dialektet e gjuhës shqipe?”*, nxënësit mund të shkruanin një kllaster të tillë.

Planifikimi

Kur puna me shkrim është e gjatë, është mirë që nxënësit të bëjnë një plan pune. Një plan i thjeshtë do të përfshinte:

- Shënime të ideve të punës me shkrim.
- Një listë burimesh informacioni.
- Një listë të fakteve që do të shkruhen.

Në raste të tjera, mund të bëjnë një plan më të detajuar.

Kopja (drafti) e parë

Kjo është faza, kur nxënësit fillojnë të shprehin idetë e tyre. Kopja e parë nuk është e lehtë të realizohet, prandaj mësuesi mund t'i udhëzojë nxënësit, si p.sh.:

- Mos u shqetësoni që gjithçka të jetë e përkryer. Mund të bëhen edhe ndryshime më vonë.
- Shkruani në një anë të fletës për të lënë vend për ndryshimet.
- Mund të shtoni edhe ide të reja gjatë shkrimit të kopjes së parë.

Rishikimi, redaktimi dhe korrigjimi

Rishikimi i një pune me shkrim mund të bëhet nga vetë nxënësi ose nga një nxënës tjetër (shoku i bankës). Disa nga udhëzimet që mësuesi mund t'u japë nxënësve janë:

- Lexoni me zë.
- Bëni pyetje: *A është i kuptueshëm shkrimi?; A janë renditur idetë si duhet?; A ka përsëritje? etj.*
- Lexoni përsëri.
- Rregulloni gabimet drejtshkrimore dhe shenjat e pikësimit.
- Shkruani variantin e përfunduar.

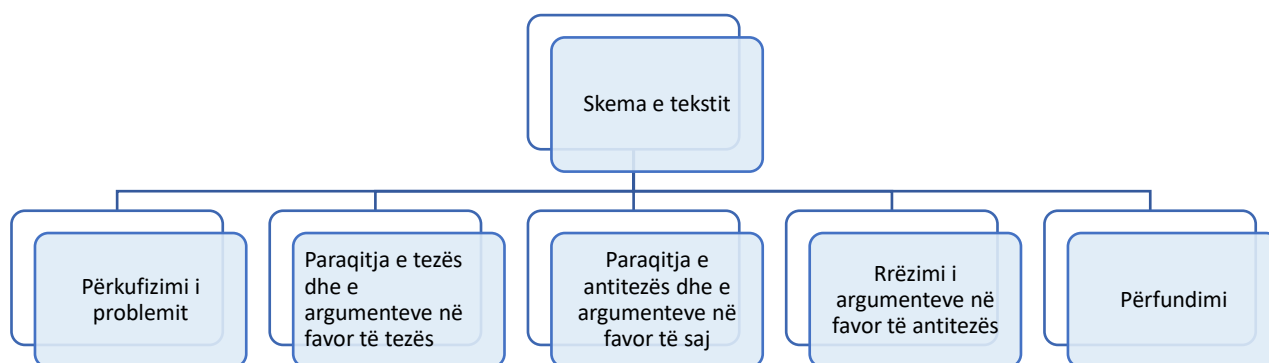
Redaktimi dhe korrigjimi janë për t'u siguruar që struktura, idetë e shprehura, gjuha e zgjedhur, gramatika dhe drejtshkrimi janë të sakta. Për rregullimin e gabimeve drejtshkrimore, nxënësve mund t'u vijnë në ndihmë edhe aplikacione dhe programe të ndryshme kompjuterike.

Botimi ose dorëzimi

Pasi nxënësit kanë bërë korrigjimet e fundit, është koha e dorëzimit. Kjo kopje duhet të jetë gati për t'u lexuar. Nxënësit udhëzohen të shtojnë edhe elemente të tjera (sidomos kur puna shkruhet në kompjuter), si p.sh.: tabelë përmbajtjeje, tituj dhe lista, grafikë etj.

Hapat e mësipërm janë për të gjitha llojet e teksteve. Natyrisht që për çdo lloj teksti ka hapa më të detajuar. P.sh., për të shkruar një tekst argumentues, mësuesi udhëzon nxënësit të ndjekin këto hapa:

- Shqyrtoni me kujdes problematikën që duhet të trajtoni.
- Vendosni se cilën tezë doni ta mbështesni.
- Zgjidhni argumentet, pra faktet dhe opinionet që do të shkruani në mbështetje të tezës.
- Parashikoni kundërshtimet e mundshme të marrësit të tezës dhe përgatitni argumente për t'i rrëzuar ato.
- Përgatitni skemën e tekstit.

10.3 Metodatat dhe teknikat mësimore që mund të përdoren në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë

Teknikat dhe metodatat mësimore luajnë një rol të rëndësishëm në procesin mësimor. Disa nga arsyet e kësaj rëndësie janë:

- *Ndikojnë në kuptimin më të mirë të lëndës:* Metodatat dhe teknikat mësimore mund të ndihmojnë në prezantimin e informacionit në mënyrë të strukturuar dhe të lehtë për t'u kuptuar. Përdorimi i organizuesve grafikë, demonstrimeve praktike dhe shembujve konkretë ndihmon nxënësit të kuptojnë më mirë lëndën.
- *Përmirësojnë angazhimin e nxënësve:* Nëse procesi mësimor zhvillohet në një mënyrë interesante dhe ndërvepruese, nxënësit janë më të prirur të angazhohen dhe të mësojnë më shpejt. Metodatat dhe teknikat mësimore që përdorin diskutime, grupet e punës dhe aktivitetet krijuese ndihmojnë në rritjen e angazhimit të nxënësve.
- *Përmirësojnë ruajtjen e informacionit:* Përdorimi i teknikave të ndryshme mësimore ndihmon nxënësit të ruajnë informacionin më mirë dhe për një periudhë më të gjatë.

- *Përmirësojnë aftësitë e zgjidhjes së problemeve:* Disa metoda dhe teknika mësimore inkurajojnë nxënësit të zhvillojnë aftësi kritike të analizës dhe të zgjidhjes së problemeve. Këto aftësi janë të rëndësishme në shumë fusha të jetës dhe të punës.
- *Përgatitin nxënësit për të nxënë gjatë gjithë jetës:* Teknikat dhe metodat mësimore janë të rëndësishme për të ndihmuar nxënësit të zhvillojnë aftësitë e tyre të të nxënit. Ata mësojnë si të nxënë më mirë dhe të jenë të përgatitur për të mësuar më tej në të ardhmen.
- *Përmirësojnë ndjeshëm njohuritë e reja dhe kompetencat:* Në mënyrë të përgjithshme, teknikat dhe metodat mësimore ndihmojnë nxënësit të zhvillojnë njohuri dhe kompetenca në lëndë të ndryshme mësimore.
- *Inkurajojnë bashkëpunimin dhe komunikimin:* Disa metoda dhe teknika mësimore, si puna në grup dhe diskutimet në klasë, ndihmojnë nxënësit të zhvillojnë aftësitë e komunikimit dhe bashkëpunimit, të cilat janë shumë të rëndësishme në jetën e tyre të përditshme dhe në tregun e punës.

Për arsyet e mësipërme, mësuesit janë të detyruar të përdorin teknika dhe metoda mësimore të ndryshme për të përmirësuar procesin mësimor, për të siguruar që nxënësit të arrijnë rezultate më të mira dhe për të krijuar një mjedis miqësor dhe gjithëpërfshirës në klasë. Më poshtë janë dhënë disa metoda dhe teknika që mund të përdoren në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë.

Stuhi mendimi

Stuhia e mendimeve është një teknikë, e cila kërkon që nxënësit të tregojnë gjithçka që dinë rreth një teme ose ideje të veçantë, e cila nis t'u rikujtojë atyre njohuritë që kanë. Nxënësit nuk mendohen gjatë nëse idetë që u vijnë në mendje, janë të drejta ose të gabuara. Mësuesi i hedh të gjitha idetë në tabelë. Duke dëgjuar mendimet e të tjerëve, nxënësve mund t'u kujtohen gjëra të tjera ose mund t'u shtohet informacion i ri në kujtesën e tyre. Kjo teknikë përdoret, kur nxënësit kanë njohuri paraprake rreth një teme të caktuar. Është një veprimtari e mirë për fillimin e mësimit.

Shembuj:

- Çfarë kuptoni me termin “*Donkishotizëm*”?
- Cilat janë kushtet historike dhe shoqërore në të cilat u zhvillua letërsia e Rilindjes?
- Pse mendoni se shekulli XX është i begatë për letërsinë?
- Nga ndryshon një përshkrim objektiv nga një përshkrim subjektiv?
- *Çfarë është paragrafi?*

Model përgjigjeje

- Njësi e vogël e tekstit që zakonisht zhvillon një ide.

- Pjesë e një teksti që nis me kryeradhë.
- Ideja përqendrohet në një fjali kryesore.
- Ka lloje të ndryshme paragrafësh.
- Etj.

Lexim i drejtuar

Kjo teknikë i nxit nxënësit të lexojnë dhe të parashikojnë rreth një teksti (*tregim, fragment, këngë legjendare etj.*). Mësimi nis me një diskutim rreth tekstit, si p.sh.: *Për çfarë mund të flasë tregimi “Historia e njenës nga ato”? Pse mendoni kështu?*. Në këtë fazë mësuesi pranon çdo parashikim të nxënësve. Më pas teksti lexohet pjesë-pjesë (*me ndihmën ose jo të mësuesit*) dhe pas çdo pjese, pasi rikujtohet çfarë ka ndodhur, nxënësit parashikojnë si do të vijojnë ngjarjet, duke e mbështetur parashikimin e tyre në argumente.

Kjo teknikë i nxit nxënësit të lexojnë dhe mban gjallë kureshtjen e tyre, por nuk duhet harruar se ndalesat e shpeshta dhe të gjata mund ta cenojnë të kuptuarit e përmbajtjes.

Shembull: Tregimi “Historia e njenës nga ato”

Ndalesa e parë:

Mësuesi pyet nxënësit:

- Kush ishte Lukja?
- Pse ajo ishte një nga ato?
- Pse Migjeni thotë se jeta e tyre është një?
- Çfarë do të ndodhë më tej?

Ndalesa e dytë:

Mësuesi pyet nxënësit:

- Si sillej Lukja me studentët?
- Pse ajo bënte shaka me ata?
- Në cilin fragment, Migjeni vë në lojë moralin e gënjeshtërt të shoqërisë?
- Çfarë do të ndodhë më tej? Pse mendoni kështu? Ku e mbështesni parashikimin tuaj?
- Etj.

Dëgjimi i drejtuar (DLTA)

Dëgjimi i drejtuar i ndihmon nxënësit të përmirësojnë aftësitë e tyre të parashikimit, të kuptimit, të analizës dhe të përdorimit të informacionit. Kjo teknikë zbatohet njësoj si leximi i drejtuar me të vetmin ndryshim që teksti i ri nuk lexohet, por dëgjohet.

Parashikim me terma paraprakë

Kjo metodë përdoret për të nxitur kuriozitetin e nxënësit për të lexuar, për të zhvilluar imagjinatën dhe për të kuptuar më mirë tekstin. Ajo e vendos nxënësin në rolin e një zbuluesi me një gjëgjëzë, të cilën dëshiron ta zgjidhë. Mësuesi prezanton para nxënësve 4-5 terma të rëndësishëm rreth një teksti. Nxënësit, duke u bazuar në termat e dhënë, parashikojnë rreth brendisë ose subjektit të tekstit.

P.sh., për fragmentin nga Cikli i Kreshnikëve “Muji dhe zanat”, mësuesi shkruan në tabelë termat: *kreshnik, zana, qumësht gjiri, fuqi*, ndërsa nxënësit bazuar në to, parashikojnë rreth brendisë së fragmentit.

Alfabeti i njëpasnjëshëm i tryezës së rrumbullakët

Kjo teknikë përdoret që nxënësit të kujtojnë terma, fakte ose ngjarje për një temë ose një grup temash mësimore, si dhe që të pasurojnë fjalorin. P.sh., në një nga orët e fundit të letërsisë moderne të shekullit XX, nxënësit e klasës së dymbëdhjetë që janë njohur dhe kanë punuar me vepra të letërsisë moderne, plotësojnë në grupe tabelën me fjalë që kanë lidhje me këtë letërsi.

A Absurd Andre Breton Anti roman	B Brezi i humbur	C Cvajg	Ç	D Dadaizëm Drajzer Dostojevski	Dh
E Ekzistencializëm Eliot Ezra Paund	Ë	F	G Gijom Apolineri	Gj	H Hermetizmi
I	J	K	L Letërsi moderne Letërsi të reja kombëtare	Li	M Metamorfozë
N	Nj	O	P Pol Elyar	Q	R Remark

			Pablo Neruda Procesi		
Rr Rryma të ndryshme letrare	S Simbolizëm Surrealizëm	Sh Sharl Pegi	T Tematika të larmishme	Th	U Ulisi
V	X	Xh	Y	Z	Zh

Lojë me role

Nëpërmjet kësaj teknike nxënësit interpretojnë ose lexojnë me role një tekst ose një fragment. Nxënësit ndajnë rolet mes tyre (*ose me ndihmën e mësuesit*), dhe më tej lexojnë ose interpretojnë bukur pjesën e përzgjedhur.

Për këtë teknikë janë të preferueshme tekstet dramatike, megjithatë nxënësit mund të kthejnë edhe një tekst rrëfyes në tekst dramatik, si dhe mund të improvizojnë një situatë të caktuar. Loja me role mund të zbatohet jo vetëm gjatë orëve të të lexuarit, por edhe gjatë orëve të gramatikës, si p.sh.:

☞ *Nxënësit improvizojnë me role një situatë, ku njëri është një gjuhëtar që mbron origjinën e gjuhës shqipe nga ilirishtja, ndërsa tjetri nga trakishtja.*

Ose

☞ *Nxënësit improvizojnë një dialog mes motrës Tone dhe Mona Lizës. Secila prezanton veten dhe flet për ndjesitë që ka ndjerë në kohën kur artisti (Kolë Idromeno dhe Da Vinçi) realizoi pikturën për të.*

Përparësitë e kësaj teknike janë:

- Krijon mundësi për punë në grup dhe ndërveprim mes nxënësve.
- Zhvillon tek nxënësit ndjenjën e empatisë.
- Ndikon në zhvillimin emocional të nxënësve.

Analiza e tipareve semantike

Kjo metodë i drejton nxënësit në analizën e termave ose të koncepteve duke përcaktuar karakteristikat kryesore të këtyre koncepteve dhe duke i krahasuar këto karakteristika me koncepte të tjera të njohura.

Përdorimi i kësaj metode u krijon mundësinë nxënësve që:

- të ndërtojnë në mënyrë të qëndrueshme njohuri të reja;
- të analizojnë koncepte të ndryshme;
- të dallojnë ngjashmëritë dhe dallimet mes koncepteve;
- të bëjnë një përmbledhje në përfundim të një kapitulli ose grupi orësh;
- etj.

P.sh.: në tabelën e mëposhtme janë vendosur drejtimet letrare dhe tiparet e tyre. Nxënësit shënojnë +, kur drejtimi letrar e ka atë tipar, dhe shënojnë –, kur drejtimi letrar nuk e ka atë tipar.

Drejtimet letrare/ tiparet	Evokimi i së kaluarës	Përdorimi i rregullave të ngurta	Kuti i natyrës	Shprehja e thielbit të lirisë njerëzore	Përshkrimi me vëretësi i realitetit	Personazhet e jashtëzakonshme	U zhvillua më shumë proza	U zhvillua më shumë poezia	U zhvillua më shumë drama
Romantizmi	+	-	+	-	-	+	-	+	-
Klasicizmi	-	+	-	-	-	-	-	-	+
Realizmi	-	-	-	-	+	-	+	-	-
Simbolizmi	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Letërsia e absurdit	-	-	-	+	-	-	+		-
Ekzistencializmi	-	-	-	+	-	-	+	-	-

Rrjeti i diskutimit

Rrjeti i diskutimit është një teknikë që ndërtohet mbi bazën e një pyetjeje të hapur që pranon si përgjigje pozitive, ashtu edhe përgjigje negative. Kjo pyetje prek direkt thelbin e temës ose të çështjes. Mësuesi shkruan në tabelë pyetjen sipas organizuesit grafik të mëposhtëm dhe u kërkon nxënësve që për 5 minuta të shkruajnë pa pushim argumente nën të dyja përgjigjet. Kur t'i përfundojnë ato, nxënësit do të vendosin të mbajnë një qëndrim të caktuar dhe do të binden për të. Përdorimi i kësaj teknike zhvillon te nxënësit aftësitë e të menduarit në mënyrë kritike dhe krijuese.

Shembull:

Po	<i>A jeni dakord me thënien e Bajronit për shqiptarët “Ç’armiq për vdekje, por sa miq besnikë?”</i>	Jo
----	---	----

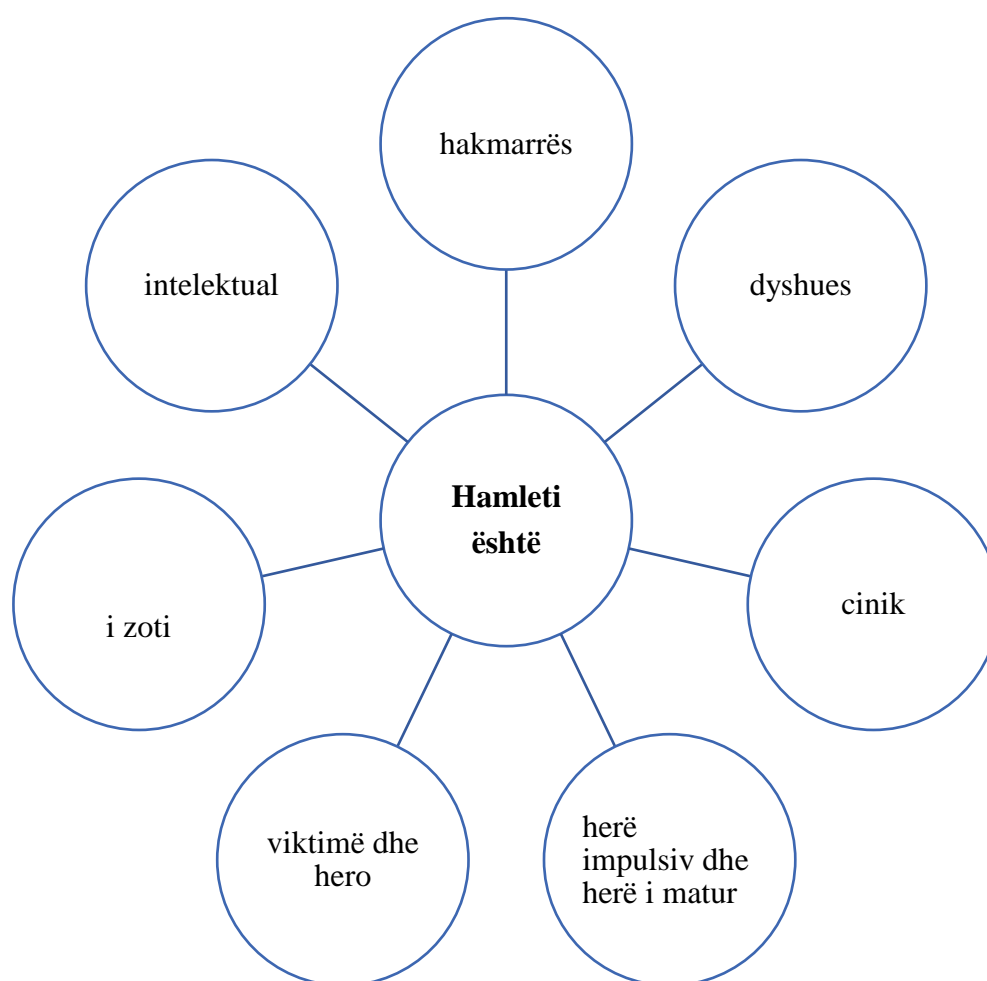
Kllasteri

Kjo teknikë përdoret për të grupuar ide, mendime, tipare, koncepte etj. Ajo i nxit nxënësit të mendojnë lirshëm për probleme ose koncepte të caktuara. Hapat për zbatimin e teknikës janë këta:

- Shkruhet një fjalë në qendër të një flete ose në tabelë. Bëhet një pyetje rreth saj. P.sh., shkruhet në qendër fjala “tragjedi” dhe bëhet pyetja “*Cilat janë tiparet e tragjedisë?*”
- Nxënësit shkruajnë fjalët ose frazat rreth pyetjes së bërë.

Teknika i ndihmon nxënësit që të analizojnë një koncept, një term, një fjalë etj.

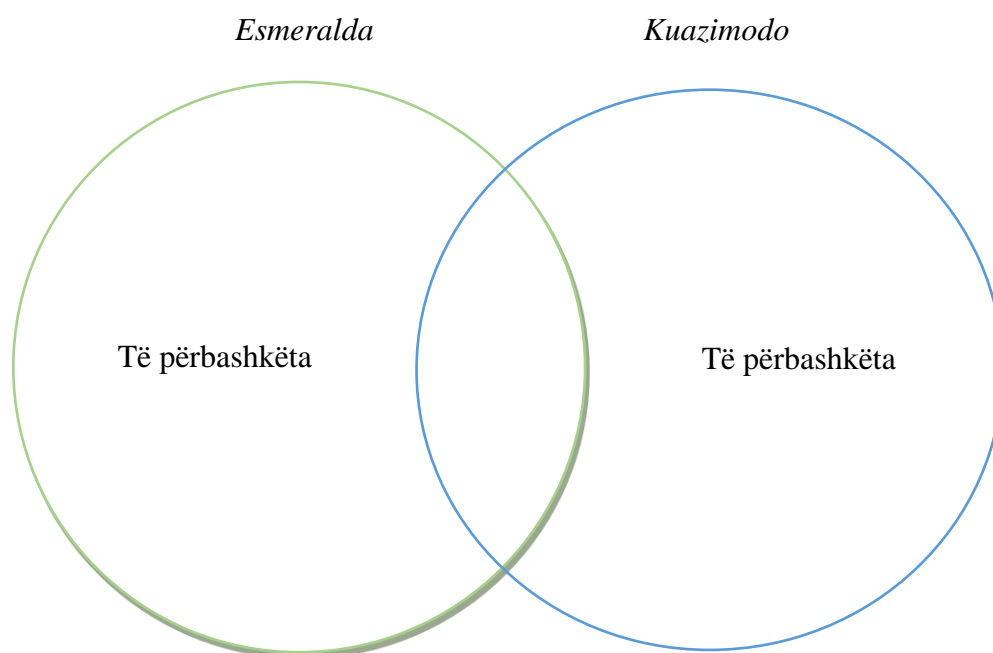
Më poshtë është dhënë kllasteri për tiparet e Hamletit.

Diagrami i Venit

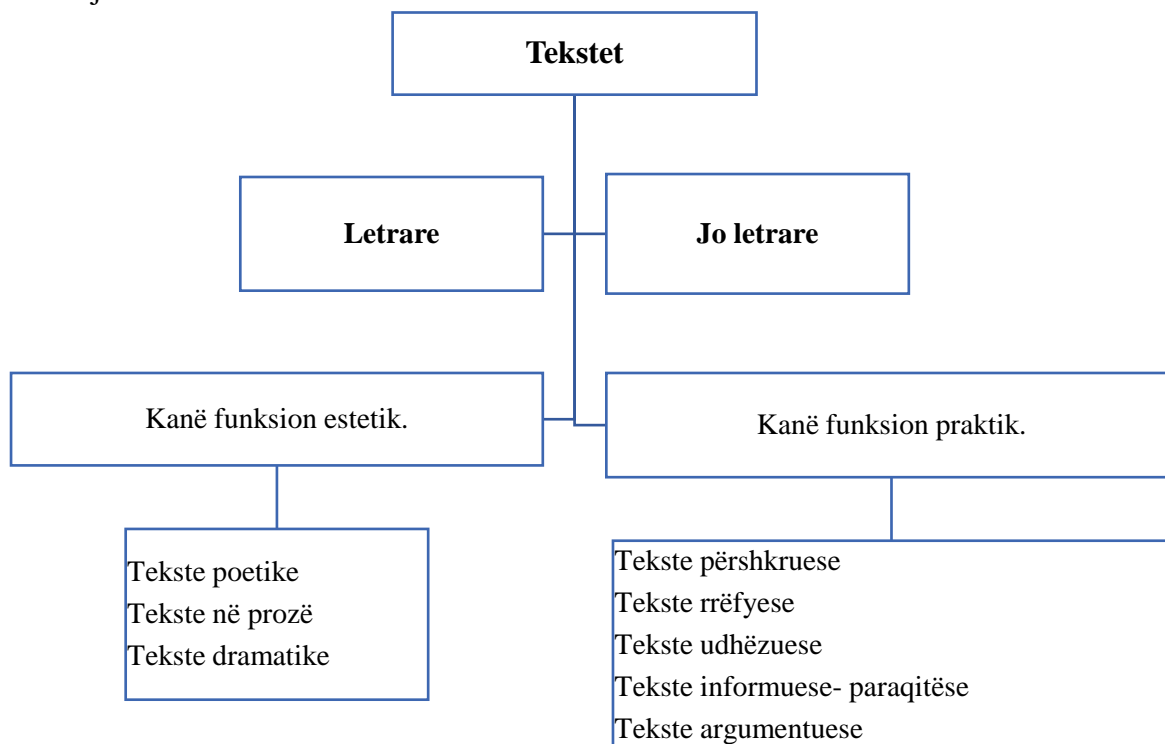
Diagrami i Venit është një teknikë me anë të së cilës evidentohen të përbashkëtat dhe dallimet ndërmjet dy koncepteve, dukurive etj. Ai ndërtohet mbi dy ose më shumë rrrathë të mbivendosur, me një hapësirë në mes. Në pjesën që pritet shkruhen të përbashkëtat dhe në pjesët e tjera shkruhen dallimet.

Shembull: Krahasimi i Esmeraldës me Kuazimodon

Harta e konceptit

Kjo metodë ndihmon në pasurimin e të kuptuarit të një fjale ose të një koncepti nga nxënësit. Hartat e konceptit janë struktura grafike që përqendrojnë vëmendjen e nxënësve në përbërësit kryesorë të një përkufizimi: klasa apo kategoria, cilësitë apo karakteristika, ilustrimet dhe shembujt.

INSERT (Interactive Notice System for Effective Reading and Thinking).

Kjo teknikë zbatohet si më poshtë.

Mësuesi u jep nxënësve një tekst për të lexuar. Gjatë leximit të këtij teksti, nxënësit vendosin shenjën:

- një \surd , kur informacioni është i njohur;
- një +, kur informacioni është i ri;
- një -, kur informacioni është i kundërt (ndryshe) me atë, që di ;
- një ?, kur informacioni është i paqartë dhe nxënësi kërkon të dhëna shtesë.

Pas leximit nxënësit diskutojnë me njëri-tjetrin rreth shënimeve të tyre. Më pas, mund të sqarojnë me mësuesin idetë e paqarta.

Përparësitë e kësaj teknike

- Lejon nxënësit të kontrollojnë gjerësisht shkallën e tyre të të kuptuarit gjatë leximit.
- Aftësohen nxënësit të punojnë në mënyrë të pavarur.

INSERT mund të përdoret në tema mësimore për të cilat nxënësit kanë njohuri paraprake rreth saj, si p.sh., në temën “Letërsia e Rilindjes Kombëtare”.

Di /Dua të di/Mësova më shumë

Një formë e ngjashme e teknikës INSERT është teknika “Di/ dua të di/ mësova më shumë”, skema e të cilës është kjo:

Di	Dua të di	Mësova

Në kolonën e parë, “Di”, nxënësit do të shkruajnë atë informacion që për ta është i njohur. Në kolonën e dytë, “Dua të di”, do të shkruhen pyetje ose kërkesa të nxënësve, rreth çështjeve për të cilat ata kërkojnë të dinë më tepër. Pasi nxënësit lexojnë tekstin, plotësojnë kolonën e tretë “Mësova”.

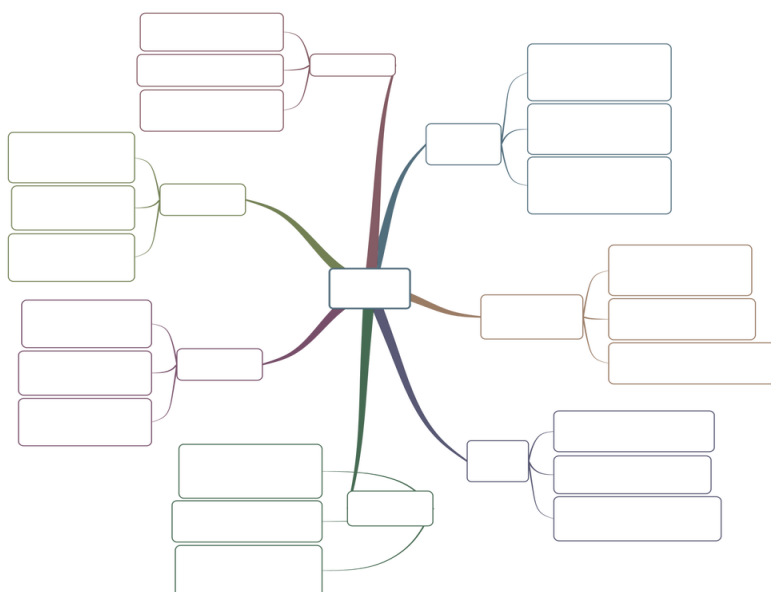
Në kolonën e tretë, “ Mësova ”, nxënësit do të shkruajnë një përmbledhje të informacionit të ri që përvetësuan nga teksti.

Shembull: Poezia e Migjenit.

Di	Dua të di	Mësova se
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Në vitet '30, poezia ishte lloji letrar më i preferuar. ▪ U trajtuan motive sociale, patriotike, erotike etj. ▪ U zhvillua më shumë poezia lirike. ▪ Poezia u shkruajt më shumë me strofa të rregullta dhe vargje të rimuara. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Risitë që solli Migjeni në letërsinë shqipe. ▪ Motivet që Migjeni trajtoi në poezinë e tij. ▪ Llojin e vargut që përdor. ▪ Figurat stilistike më të përdorura. ▪ Rrymat filozofike nga të cilat u ndikua Migjeni. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Migjeni është poeti novator i viteve '30. ▪ Migjeni trajtoi tema sociale dhe filozofike. ▪ Migjeni e solli ndryshe figurën e gruas në poezinë e tij. ▪ Migjeni përdori për herë të parë vargun e lirë dhe figurat stilistike, si elipsa, simboli, alegoria etj.

Harta e mendjes

Harta e mendjes ose e mendimit është një teknikë që bazohet mbi një mjet vizual që shërben për të paraqitur informacione, ide të ndryshme, koncepte dhe lidhjet midis tyre në një mënyrë të organizuar. Kjo teknikë përdoret për të ndihmuar në kuptimin e temave dhe në organizimin e

informacionit, si dhe për të përmirësuar krijimtarinë. Hapat që ndiqen për të krijuar dhe për të përdorur një hartë mendjeje janë:

- *Zgjidhni temën ose konceptin:* Filloni me temën apo konceptin që dëshironi të eksploroni në detaje gjatë orës së mësimit. Përzgjidhni një temë të rëndësishme që do të dëshironi të paraqisni.
- *Vendosni temën qendrore:* Në qendër të hartës, vendosni temën

ose konceptin qendror që po hulumtoni. Kjo është pika kryesore që do të përshkruajë temën tuaj.

- *Shtoni njohuritë ose idetë që lidhen me temën qendrore:* Rreth temës qendrore, shtoni njohuri, ide, fakte ose fragmente të tjera të informacionit që janë të lidhura me temën tuaj. Përdorni linja të drejta ose kurba për të lidhur këto koncepte me temën kryesore dhe me njëra-tjetrën në mënyrë logjike.
- *Klasifikoni ose gruponi informacionin:* Organizoni informacionin në grupime të ndryshme për të bërë më lehtë kuptimin. Për shembull, mund të klasifikoni informacionin sipas nën-temave, në rrethana historike, përparësi, veti, ndikim etj.
- *Përdorni vizatime dhe ngjyra:* Për të bërë hartën e mendjes më tërheqëse dhe të kuptueshme, përdorni ngjyra, krijoni ikona ose simbole dhe vizatoni imazhe të thjeshta për të ilustruar idetë tuaja.
- *Shtoni lidhjet dhe rrjetëzimet:* Përdorni shigjetat ose vijat për të treguar lidhjet midis koncepteve ose njohurive. Për shembull, nëse një koncept ndikon në një tjetër, përdorni një shigjetë për të treguar këtë lidhje.
- *Përdorini gjatë orës së mësimi:* Harta e mendjes mund të jetë një mjet i shkëlqyer për të paraqitur temën e mësimi dhe për të ndihmuar nxënësit të kuptojnë më mirë informacionin. Harta e mendjes mund të projektohet në ekran ose mund të punohet në fletë të mëdha nga nxënësit (në grup).

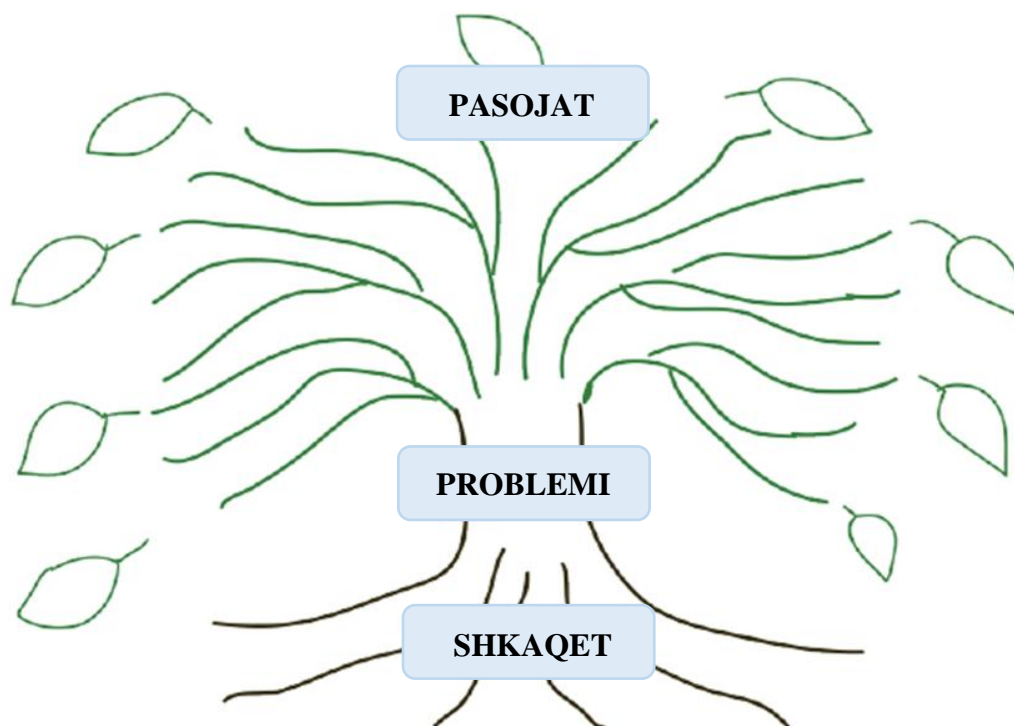
Pema e problemit

Për identifikimin e shkaqeve dhe të pasojave të problemit mund të përdoret *Pema e problemit*. Pema e problemit është metodë e paraqitjes së problemeve kryesore, bashkë me shkaqet dhe pasojat e tyre. Ajo i ndihmon nxënësit të mendojnë në mënyrë analitike dhe të gjejnë zgjidhjet e tyre për një problem. Theksi është në të kuptuarit e problemit si fillim.

- Vizatohet një pemë, me rrënjë, trung dhe degë që janë të dukshme.
- Merrret një problem që është identifikuar nga nxënësit, si *p.sh.*: Nxënësit përdorin fjalë të huaja gjatë komunikimit në jetën e përditshme.
- Shënohet problemi në trungun e pemës.
- U jepen përgjigje pyetjeve: Pse e kemi këtë problem? Cilat janë shkaqet e këtij problemi? Cilat janë pasojat e këtij problemi?
- Kërkohet nga nxënësit ta vizatojnë pemën në një tabelë, diskutohen dhe shkruhen të gjitha shkaqet dhe pasojat që iu vijnë ndër mend nxënësve.

- Inkurajohen nxënësit të mendojnë më thellë, duke i identifikuar shkaqet direkte dhe indirekte dhe pasojat afatshkurta dhe afatgjata.

Më pas, nxënësit listojnë disa zgjidhje të këtij problemi, aktorët që përfshihen në zgjidhjet e problemit, si dhe përfituesit kryesorë.

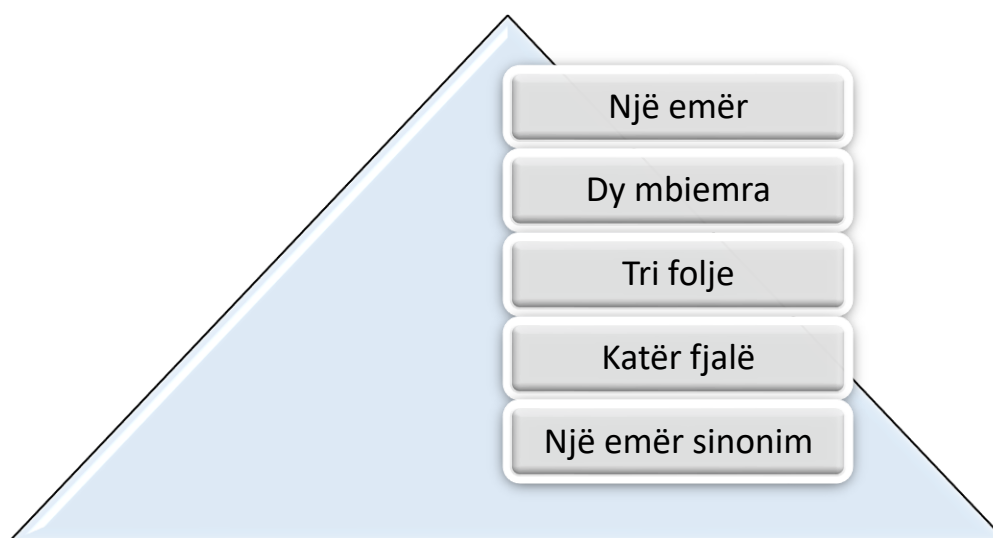
Pesëvargëshi

Është një “poezi” me pesë vargje dhe pa rimë. Përdoret si mjet për të inkurajuar nxënësit të reflektojnë mbi një tekst. Vargjet kanë këtë përbërje:

- Titulli që është zakonisht një emër.
- Përshkrimi që përbëhet nga dy mbiemra.
- Veprimi që përbëhet nga tri folje.
- Ndjenja që është një fjali me katër fjalë.
- Përcaktimi i thelbit që është një emër sinonim me titullin.

Shembull: Fragment nga romani “Kështjella” i Ismail Kadaresë.

- Kështjella.
- E pamposhtur, e gurtë.
- Qëndronte, mbrohej, gumëzhinte.
- Kështjella e ka tmerruar ushtrinë armike.
- Kalaja.

Diagrami piramidal

Diagrami piramidal zbatohet si më poshtë:

- U jepet nxënësve një pyetje ku të përqendrohen, e cila i ndihmon të përzgjedhin informacionin e duhur nga një pjesë leximi.
- Gjatë leximit, nxënësit duhet të regjistrojnë në fletë informacione që kanë të bëjnë me pyetjen e mësuesit.
- Modelohet procesi i kategorizimit të informacionit të përzgjedhur duke kërkuar përgjigjet e nxënësve. Më pas pyeten nxënësit, nëse disa nga fletët mund të grupohen së bashku. Kështu krijohet baza e diagramit të piramidës.
- Sërish lihen nxënësit të bëjnë kategorizime të titujve për secilin grupim të fletëve. Shkruhen informacionet e përzgjedhura te një shkallë e dytë e piramidës.

Shembull: Naim Frashëri

NAIM FRASHËRI			
<i>Figura qendrore e letërsisë shqipe, shprehës i aspiratave të shqiptarëve për liri dhe përparim, poet i madh i kombit, bilbil i gjuhës shqipe.</i>			
Poet	Hartues tekstesh	Përkthyes	Për gjuhën shqipe
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bagëti e Bujqësi ▪ Lulet e verës ▪ Parajsa dhe fjala fluturake 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Histori e përgjithshme ▪ E këndimit çunavet këndonjëtojeja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vjershë kombiare, shqipëruar nga greqishtja. ▪ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naim Frashëri luajti një rol themelor për shqipen e re letrare, të cilën e shkroi me një pasuri të veçantë

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Qerbelaja ▪ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dituritë ▪ ... 		<p>fjalori e sidomos frazeologjike, duke u mbështetur kryesisht në gjuhën e popullit.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ai e shkroi të pastër dhe bëri një punë të dukshme për pasurimin e saj. ▪ ...
--	---	--	--

Ditari dypjesësh

U jepet nxënësve pjesa për lexim. U thuhet atyre që të bëjnë nënvizime në pjesët që ju bëjnë përshtypje, që ju pëlqejnë, që duan të thonë diçka apo për të cilat kanë pyetje. Pas leximit dhe nxjerrjes së citimeve ose pjesëve që u pëlqejnë, u jepet kohë nxënësve të bëjnë komentet e tyre, sipas modelit më poshtë. Nëpërmjet kësaj teknike, nxënësit aftësohen të mendojnë në mënyrë kritike rreth tekstit që lexojnë.

Vargjet që ju pëlqejnë më shumë	Komenti
<p>Këtë gur ta hedhësh më lart se unë. Kurrë mos mendo se i pari jam unë.</p>	<p>Guri është përpjekja dhe arritjet që realizon njeriu në jetë. Poeti e këshillon të birin që t'i tejkalojë arritjet e të atit. Njeriu nuk duhet të vuajë nga vetëkënaqësia dhe mbivlerësimi për veten.</p>

Kubimi

Kubimi është një teknikë që përfshin nivelet e të menduarit dhe mundëson përvetësimin e koncepteve nga të kuptuarit deri te argumentimi. Kjo teknikë mund të punohet në grupe, kryesisht në fazën e demonstrimit të rezultateve të arritura. Në çdo faqe të kubit shënohet një nga pyetje dhe nxënësit punojnë me konceptin duke iu përmbajtur pyetjes ose kërkesës në faqen e kubit. Çdo grup ose nxënës i jep përgjigje pyetjes që i bie nga lëvizja e kubit.

- *Përshkruaj:* Format, shenjat, përmasat, ngjyrat.

- *Krahaso*: Më kë ngjason? Nga se ndryshon?
- *Shoqëro*: Çfarë ju vjen në mendje?
- *Analizo*: Si është ndërtuar? Nga se përbëhet?
- *Zbato*: Ç’ mund të bëni me të? Si mund të përdoret?
- *Argumento*: Merr një qëndrim, pro ose kundër tij.

Shembull: Fragment nga “Metamorfoza” e Kafkës

- *Përshkruaj*: shndërrimin e Gregor Zamzës.
- *Krahaso*: me personazhin e Jozef K të “Procesit”.
- *Shoqëro*: me një kandërr që lëviz nëpër dysheme.
- *Analizo*: tiparet e stilit të Kafkës në fragment.
- *Zbato*: si do të silleshit po të ishin ju në vendin e Gregor Zamzës.
- *Argumento*: qetësinë e Gregor Zamzës, pavarësisht gjendjes së tij (kthimit në kandërr).

<i>Përshkruaj</i>	<i>Krahaso</i>	<i>shoqëro</i>
<i>Analizo</i>	<i>Zbato</i>	<i>Argumento</i>

Ruaje fjalën e fundit për mua

Kjo teknikë nxit nxënësit të mendohen dhe të reflektojnë rreth leximeve të tyre. Përmes kësaj teknike krijohen mundësi për të tërhequr në diskutime nxënësit e të gjitha niveleve.

Pasi mbarohet leximi dhe është komentuar përmbajtja e fragmentit, kalohet në vlerësimin dhe interpretimin e tekstit duke përdorur teknikën “*Ruaje fjalën e fundit për mua*”.

U kërkohet nxënësve të gjejnë në tekst dhe t’i shkruajnë në një fletë, pjesët që u bëjnë përshtypje, i çudisin, i entuziazmojnë, i gëzojnë etj.

Në anën tjetër të letrës nxënësit duhet të shkruajnë komentin e tyre, d.m.th. çfarë u bëri përshtypje. Ftohen nxënësit të lexojnë citimet që kanë zgjedhur.

Nxënësi që do të lexojë citimin e tij, fton nxënësit e tjerë të bëjnë komentet e tyre. Edhe mësuesja mund të bëjë komente, por vetëm mbasi të kenë folur disa nxënës.

Pasi nxënësve u është dhënë mundësia të komentojnë, ai që kishte zgjedhur citimin kthen fletën nga ana tjetër dhe lexon komentin. Kjo është *fjala e fundit*.

Vazhdohet kështu me citime nga nxënës të tjerë.

Shembull:

A’trandë fusha kur a’rrxue Balози.

Mejherë trimi shpatën ma ka xjerrun,

kryet me neje trupit ia ka damun,

zhag për kambet trupin e ka ngrehun,

me gjith at m’nji bunar e ka mbytnun.

- Unë kam zgjedhur këto vargje. *Cili është komenti juaj për to?*

Pasi disa nxënës japin komentet e tyre mësuesja lexon komentin e saj:

Këto vargje më entuziazmojnë, pasi Gjergji i sëmurë prej nëntë vjetësh arriti të mundë Bajlozin e fuqishëm. Në këto vargje shprehet dëshira e një populli të lodhur e të tretur nga luftërat dhe nga pushtuesit, për fitore dhe liri. Në këto vargje Gjergji nuk është një njeri apo një luftëtar, por është simbol i një populli të tërë: një popull i vogël përballë një ushtrie pushtuese të fuqishme.

Korniza të skeletëzuara të mësimit:

Pasi mbaron diskutimi, nxënësve u shpërndahen fletë me vende bosh për të reflektuar mbi materialin e diskutuar dhe për të kontrolluar shkallën e të kuptuarit.

Rëndësia e antikitetit grek është e jashtëzakonshme, pasi _____ . Përgjatë antikitetit lulëzuan _____ . Letërsia greke dhe ajo romake, të dyja së bashku, formojnë një unitet (tërësi) që quhet _____ . Grekët ishin të prirur drejt së _____ ndaj dhe poetët e artistët krijuan vepra _____ dhe edukuan qytetarët me ndjenjën _____ . Zhvillimi i letërsisë greke përfshin katër periudha:
1. Periudha _____ që shtrihet afërsisht nga shekulli _____ . Kësaj periudhe i përket: _____ .
2. Periudha _____ që është epoka më e _____ . Në këtë periudhë kemi zhvillimin e _____ .
3. Periudha _____ : Kjo periudhë shkon nga shek. _____ deri _____ . Në planin kulturor, figura qendrore e epokës është _____ .
4. Periudha _____ . Kjo periudhë shkon nga shek. _____ . Në këtë periudhë _____ .

Karrigia e nxehtë

Karrigia e nxehtë ndihmon për të kuptuar një tekst nëpërmjet vënies së vetes në vendin e një personi apo objekti. Nxënësit duhet të kuptojnë këndvështrimet e ndryshme dhe t'i aktrojnë ato.

Në karrigen e nxehtë do të luhet roli i Jasonit. Mund të zgjidhen për këtë rol nxënësit që kanë dëshirë. Nxënësit e tjerë duhet të bëjnë pyetje për qëllimin, ndjenjat apo veprimet e Jasonit në këtë vepër, p.sh.:

- *Cili ishte shkaku që e le Medean ?*
- *A të duket e drejtë që pas gjithçkaje që ajo bëri për ty, ti ta braktisje?*
- *Cila është detyra e një kryefamiljari?*
- *Po ti si e përcakton veten?*
- *Cilat janë parimet që të udhëheqin në jetë?*
- *A je penduar?*
- *E urren Medean?*
- *Nuk mendon se je ti shkaktari që e shtyve në krim?*
- *Çfarë do të ndryshoje, nëse do ktheheshe mbrapsht?*

Empatia

Përmes kësaj teknike nxënësit, duke e vënë veten në vendin e personazhit, arrijnë ta kuptojnë dhe ta analizojnë më mirë atë. Kjo teknikë nxit tek vetë nxënësit edhe reflektim të brendshëm. Nxiten nxënësit të reflektojnë për figurën e Don Kishotit në të dyja aspektet, pozitive dhe negative, duke vendosur veten brenda kësaj figure: *Sa donkishot është secili prej jush (nesh)?*

Imagjinata e drejtuar

Teknika mësimore e imagjnatës së drejtuar zhvillon aftësinë e nxënësve për të përdorur imagjinatën e tyre në një mënyrë të strukturuar dhe të orientuar drejt një qëllimi të caktuar. Kjo teknikë synon të ndihmojë nxënësit të krijojnë dhe të shprehin ide, koncepte ose projekte të reja duke përdorur fuqinë e imagjnatës së tyre në mënyrë krijuese dhe produktive. Disa elemente kryesore të teknikës së imagjnatës së drejtuar janë:

- *Përcaktimi i qëllimit:* Në fillim të procesit është e rëndësishme të përcaktohet qëllimi i imagjnatës së drejtuar. Çfarë do të arrihet përmes kësaj teknike mësimore? Përcaktoni qëllimin dhe objektivat për imagjinatën e drejtuar.
- *Kufizimet dhe udhëzimet:* Për ta bërë imagjinatën e drejtuar më efektive, ndonjëherë është e nevojshme të vendosni kufizime ose udhëzime të caktuara. Kjo mund të përfshijë kohën, burimet ose temën e mësimimit.

- *Shqyrtimi i burimeve:* Nxënësit duhet të kenë qasje në burime të ndryshme që mund t'u ndihmojnë të zhvillojnë imagjinatën e tyre. Këto burime mund të jenë libra, dokumentare, interneti etj.
- *Grupi i punës:* Në disa raste, puna në grup mund të ndihmojë në zhvillimin e imagjinatës së drejtuar. Diskutimet dhe shkëmbimi i ideve me shokët dhe shoqet e klasës mund të sjellë perspektiva (këndvështrime) të ndryshme dhe të pasura.
- *Nxitja e imagjinatës:* Teknika e imagjinatës së drejtuar mund të përfshijë aktivitete të ndryshme për të nxitur shpirtin krijues dhe imagjinatën e nxënësve, përfshirë vizatimin, dhënien e ideve, krijimin e skicave ose ndërtimin e modeleve.
- *Vlerësimi dhe reflektimi:* Pas përfundimit të projektit të imagjinatës së drejtuar, është i rëndësishëm vlerësimi i rezultateve dhe për të reflektuar mbi procesin. Ky vlerësim i ndihmon nxënësit të mësojnë nga përvoja dhe të përmirësojnë aftësitë e tyre të imagjinatës.

Shembull: “Nëpunësi i pallatit të ëndrrave”

- Imagjinoni që edhe ju jeni një nëpunës i pallatit të ëndrrave. Si do ta imagjinonit veten në atë vend? Cila mund të ishte “kryeëndrra” që do ju duhej të zbërthenit?

11. PLANIFIKIMI NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE, NË LËNDËN E LETËRSISË DHE NË LËNDËN E LETËRSISË ME ZGJEDHJE

Planifikimi është një proces i rëndësishëm i zbatimit të kurrikulës, i cili i krijon mundësinë mësuesit të jetë krijues dhe i lirë në procesin e mësimdhënies. Për një planifikim të mirë, mësuesi duhet të njohë dokumentet e mëposhtme:

- Kornizën kurrikulare të arsimit parauniversitar.
- Kurrikulën bërthamë për AML (klasat 10- 12).
- Programet e gjuhës shqipe, programet e letërsisë dhe programi i letërsisë me zgjedhje (klasat 10- 12).

Mësuesi gjatë planifikimit merr në konsideratë që:

- ✓ Baza e një planifikimi të suksesshëm është njohja e mirë e programit mësimor. Mësuesi duhet të zbatojë me përpikëri të gjitha kërkesat e tij.
- ✓ Rezultatet e të nxënit, njohuritë dhe aftësitë e përcaktuara në programet e secilës klasë janë një themel i përbashkët për të gjithë mësuesit. Mësuesit përzgjedhin vetë metodat dhe strategjitë më të përshtatshme, burimet e mundshme për t'u shfrytëzuar, llojet dhe mjetet e vlerësimit në lidhje me përmbushjen e rezultateve të të nxënit.

- ✓ Programet e gjuhës shqipe dhe të letërsisë specifikojnë orët e sugjeruara për tematikë dhe për secilën klasë. Orët e sugjeruara përfshijnë njohuritë e reja, punët me shkrim, projektet, bisedat letrare, përsëritjet, diktimet, testimet e ndryshme etj. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, kurse janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shtesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën kompetencë.
- ✓ Në lëndën e gjuhës shqipe, për përmbushjen e programeve mësimore janë të domosdoshme që nxënësit të zhvillojnë aftësitë e të folurit, të dëgjuarit, të lexuarit dhe të shkruarit, dhe jo vetëm të marrin njohuri gramatikore. Gjithashtu, nxënësit duhet të thellohen në punën e tyre me tekstet, në mënyrë që të kuptojnë, analizojnë, reflektojnë dhe vlerësojnë aspekte të ndryshme të përmbajtjes dhe të formës së tyre. Mësuesit duhet të punojnë me nxënësit për të zhvilluar aftësitë e tyre. Në letërsi është e domosdoshme që nxënësit të lexojnë veprat letrare dhe të angazhohen në studimin e tyre.
- ✓ Zhvillimi i kompetencave gjuhësore dhe letrare nuk mund të konceptohet pa nxitjen dhe pa angazhimin e nxënësve për të lexuar tekste të llojeve të ndryshme, letrare dhe jo letrare. Mësuesit e gjuhës shqipe duhet të punojnë shumë me nxënësit për t'u nxitur dashurinë e tyre për librin dhe për krijimin e një marrëdhënieje të përthershme me leximin. Për këtë mund të përdorin bibliotekën e shkollës, bibliotekat e klasave, si dhe leximin e e-librave (kur është mundësia).
- ✓ Planifikimi i burimeve dhe i mjeteve ndihmëse të mësimdhënies dhe të nxënësve është i rëndësishëm në planifikimin e të mësuarit. Burimet e ndryshme të informacionit, si, libra artistikë, revista, enciklopedi, etj., dhe teknologjia e informacionit dhe e komunikimit pasurojnë të nxënësve dhe mësimdhënien.

Në vëmendje!

Shembujt e mëposhtëm të planifikimeve vjetore, të periudhës dhe ditore synojnë të ilustrojnë metodologjinë dhe logjikën e planifikimit kurrikular të lëndës. Mësuesit duhet të ndërtojnë planet duke u bazuar në programin mësimor të lëndës, në nevojat dhe veçoritë e nxënësve, në tekstin mësimor dhe burimet e tjera të të nxënësve etj., duke bashkëpunuar dhe ndarë përvojat me kolegët.

11.1 Llojet e planifikimeve

Planifikimi i mësimdhënies përfshin:

- Planifikimin vjetor
- Planifikimin për secilën periudhë (shtator-dhjetor; janar-mars; prill-qershor)
- Planifikimin ditor

Në fillim të vitit shkollor mësuesi duhet të dorëzojë në drejtorinë së shkollës *planin vjetor* të lëndës, i cili shërben si një kornizë e ndarjes së përgjithshme të përmbajtjes lëndore dhe të orëve mësimore, si edhe *planin e periudhës së parë* (shtator- dhjetor). Planet e periudhës së dytë dhe të tretë dorëzohen para fillimit të secilës periudhë.

Gjatë vitit, sipas rrethanave që i krijohen, mësuesi mund të bëjë ndryshime në planin fillestar mësimor. Mësuesi mund të vendosë të përparojë më ngadalë nga sa e ka parashikuar, kur vë re se nxënësit e tij hasin vështirësi. Në këtë mënyrë mësuesi planifikon duke u bazuar në përparimin e nxënësve dhe në vështirësitë e hasura në periudhat paraardhëse, duke u përqendruar te arritjet e kompetencave kyç dhe të lëndës.

Më poshtë janë dhënë sqarime rreth planeve të mësipërme, për të cilat ASCAP ka hartuar disa formate *sugjeruese*.

11.2 Planifikimi vjetor i lëndës

Për planifikimin vjetor të lëndës, mësuesi, përveç programit mësimor, duhet edhe të njohë edhe tekstin që ka përzgjedhur për atë vit shkollor. Natyrisht, realizimi i programit është qëllimi i vërtetë i mësuesit, kurse teksti mësimor i përzgjedhur është një mjet për ta përmbushur këtë qëllim. Kur mësuesi sheh se teksti nuk i ka dhënë vendin e mjaftueshëm përvetësimit të një rezultati të nxëni të programit, ai e plotëson vetë këtë mungesë të tekstit, duke përdorur burime të tjera të nxëni.

Plani vjetor është një plan sintetik. Mësuesi planifikon orët dhe përmbajtjen kryesore lëndore për tri periudha. Periudhat janë si më poshtë:

- periudha e parë: shtator- dhjetor;
- periudha e dytë: janar - mars;
- periudha e tretë: prill- qershor.

Formati i planit mësimor vjetor përmban këto rubrika:

- **Tematika:** Në këtë kolonë, renditen tematikat e programit. Gjatë çdo ore mësimi nxënësit zhvillojnë kompetencat lëndore.

- *Shpërndarja e përmbajtjes kryesore të lëndës sipas tri periudhave:* Në këtë kolonë vendoset përmbajtja kryesore e lëndës që do të zhvillohet në secilën periudhë dhe për secilën tematikë. Gjithashtu, vendoset edhe totali i orëve për secilën periudhë, ku përfshihen njohuri, projekte, përsëritje, biseda letrare, teste etj.

Model i një plani vjetor në lëndën e gjuhës shqipe, klasa XII

TEMATIKA	SHPËRNDARJA E PËRMBAJTJES SË LËNDËS 68 orë		
	SHTATOR – DHJETOR 26 orë	JANAR–MARS 24 orë	PRILL–QERSHOR 18 orë
<i>Tekst përshkrues</i>			7 orë <ul style="list-style-type: none"> - Teksti përshkrues, karakteristikat strukturore, gjuhësore dhe stilistike të tekstit përshkrues, tekste përshkruese bindëse në media, reportazhet. - Teknikat e shkrimit, përshkrim i një personi real ose i një personazhi apo personaliteti. - Projekt (orë).
<i>Tekst rrëfyes</i>	7 orë <ul style="list-style-type: none"> - Karakteristikat strukturore, gjuhësore dhe stilistike të tekstit rrëfyes. - Kronika, autobiografia. 		

	<ul style="list-style-type: none"> - Teknikat e shkrimit të tekstit rrëfyes, si rrëfim i një ngjarjeje reale ose një artikull në një gazetë për një ngjarje. 		
<i>Tekst udhëzues</i>	7 orë <ul style="list-style-type: none"> - Karakteristikat strukturore, gjuhësore dhe stilistike të teksteve udhëzuese. - Ligjet dhe nenet. - Teknikat e shkrimit të tekstit udhëzues. - Test. 		
<i>Tekst argumentues</i>		7 orë <ul style="list-style-type: none"> - Karakteristikat strukturore, gjuhësore dhe stilistike të teksteve argumentuese. - Fjalimi. Prezantim i një fjalimi. 	

		- Teknikat e shkrimit të tekstit argumentues, ese.	
<i>Tekst informues-paraqitës</i>		7 orë - Karakteristikat strukturore, gjuhësore dhe stilistike të teksteve informuese-paraqitëse, leksioni, minutat e një takimi. - Teknikat e shkrimit të tekstit informues-paraqitës, një aplikim për punë. - Projekt (orë). - Test.	
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit <i>Sintaksë</i>		5 orë - Fjalitë e thjeshta e të përbëra, fjalitë me bashkërenditje, fjalitë e nënrenditura.	4 orë - Fjalitë e nënrenditura, fjalitë e ndërkallura. - Test.
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit	3 orë - Fjala, morfema, mënyrat e fjalëformimit, prejardhja,	2 orë - Konversioni, nyjzimi, mënyrat e përziera.	

<i>Morfologji, fjalëformim</i>	përngjitja, kompozimi,		
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit <i>Drejtshkrim</i>	2 orë - Drejtshkrimi i fjalëve me prejardhje të huaj. - Përdorimi i nyjeve të, së.	2 orë - Rregullat e shkrimit të bibliografisë. - Shenjat e pikësimit.	2 orë - Përdorimi i presjes në fjalitë e përbëra dhe të ndërkallura.
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit <i>Leksikologji</i>	7 orë - Ligjërimet, stilet në gjuhën shqipe. - Projekt (orë).		
<i>Orë në dispozicion për provimet e Maturës Shtetërore</i>		1 orë përsëritje	5 orë përsëritje

Shënim: Ky model është orientues. Ai nuk përkon me ndonjë nga tekstet mësimore të gjuhës shqipe. Mësuesi, kur harton planin vjetor duhet t’i referohet edhe tekstit mësimor që ka zgjedhur.

Në modelin e mësipërm janë parashikuar:

- Orët e projektit lëndor ose ndërlëndor
- Testet për të tria periudhat. Sugjerohet që mësuesi të mos e planifikojë testin në fund të periudhës, për të shmangur ngarkesën e nxënësve (p.sh., testi i periudhës së parë mund të zhvillohet edhe në fillim të dhjetorit).
- Orët për studimin e teksteve të ndryshme (shpërndarja e orëve është afërsisht e barabartë).
- Orët për përvetësimin e rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit.
- 6 orë përsëritje për provimet e Maturës Shtetërore.

Model i një plani vjetor në lëndën e letërsisë, klasa X

TEMATIKAT	SHPËRNDARJA E PËRMBAJTJES LËNDORE SIPAS PERIUDHAVE		
	SHTATOR – DHJETOR 26 ORË	JANAR–MARS 24 ORË	PRILL–QERSHOR 22 ORË
Teoria e letërsisë	Funksioni dhe vlera e letërsisë. Shkenca për letërsinë. Lidhja e letërsisë me artet e tjera. Ndarja e letërsisë sipas gjinive dhe tiparet e tyre. Fabula dhe subjekti. Tema dhe motivet. (6 orë)		
Folklori	Tiparet dhe vlerat e folklorit. Llojet e krijimtarisë gojore. Vlerat e lirikës popullore. Epika popullore, nëndarjet, vlerat e saj. Cikli i Kreshnikëve (6 orë) .		
Antikiteti	Vështrim i përgjithshëm për letërsinë antike. Lindja dhe lulëzimi i epikës, lirikës dhe dramatikës. Karakteristikat e secilës gjini letrare. Përfaqësuesit dhe veprat e tyre kryesore. Homeri “Iliada”, Eskili “Prometeu i mbërthyer”. <i>Test</i> <i>Projekt (orë projekti)</i> Gjithsej 14 orë	Euripidi “Medea” -5 orë.	

<p>Letërsia e Rilindjes</p>		<p>Vështrim i përgjithshëm rreth zhvillimit të Humanizmit dhe të Rilindjes Evropiane si lëvizje e rëndësishme kulturore, letrare dhe artistike. Filozofia dhe zhvillimi i saj. Përfaqësuesit kryesorë në Evropë. Aligeri “Ferri” nga “Komedia hyjnore”</p> <p>8 orë</p>	<p>Servantes “Don Kishoti i Mançës” – 5 orë Shekspir “Hamleti”- 5 orë</p>
<p>Letërsia e vjetër shqipe</p>		<p>Barleti “Histori e Skënderbeut” – Test <i>Orë projekti</i> <i>Bisedë letrare</i></p> <p>Gjithsej 11 orë</p>	<p>Bogdani “Këngët e sibilave” dhe disa poezi të Budit</p> <p>3 orë</p>
<p>Klasicizmi</p>			<p>Vështrim i përgjithshëm. Tiparet dhe parimet estetike. Përfaqësuesit kryesorë. Elemente të klasicizmit në letërsinë shqipe. Molier “Mizantropi” – 7 orë <i>Test përmbledhës</i> <i>Projekt (orë projekti)</i></p> <p>Gjithsej 9 orë</p>

Shënim: Ky model është orientues. Ai nuk përkon me ndonjë nga tekstet mësimore të letërsisë. Mësuesi, kur harton planin vjetor duhet t'i referohet edhe tekstit mësimor që ka zgjedhur.

Në modelin e mësipërm janë parashikuar:

- 1 projekt përgjatë gjithë vitit.
- 3 teste për të tria periudhat. Sugjerohet që mësuesi të mos e planifikojë testin në fund të periudhës, për të shmangur ngarkesën e nxënësve (P.sh., testi i periudhës së parë mund të zhvillohet edhe në fillim të dhjetorit).
- 2 orë bisedë letrare.
- Mësuesi duhet të prezantojë që në fund të vitit shkollor, veprat që do të zhvillojë me nxënësit gjatë vitit të ardhshëm shkollor, në mënyrë që nxënësit të kenë mundësi dhe kohë t'i lexojnë ata gjatë pushimeve verore, ose mund t'i prezantojë në fillim të vitit shkollor.

11.3 Planifikimi sipas periudhave

Planifikimi i periudhës është një planifikim më afatshkurtër dhe më i detajuar i mësimdhënies. Ky lloj planifikimi kërkon që mësuesi të përcaktojë me kujdes rezultatet e të nxënit të kompetencave kyç dhe rezultatet e të nxënit të kompetencave të lëndës, të cilat do t'i realizojë brenda periudhës, në varësi të cilave përcakton dhe përmbajtjet mësimore që do të zhvillojë gjatë kësaj periudhe, orët mësimore brenda të cilave ato do të realizohen, duke planifikuar paraprakisht situatat e të nxënit përmes të cilave do të mundësohet zhvillimi i kompetencave, burimet e të nxënit, metodologjitë e mësimdhënies, si dhe llojet e vlerësimit dhe instrumentet vlerësuese.

Plani i një periudhe është analitik dhe në të detajohen temat mësimore që do të zhvillohen përgjatë saj. Mësuesi harton planin e periudhës përkatëse në fillim të saj dhe e dorëzon në drejtorinë e shkollës para fillimit të periudhës. Ky plan hartohet duke iu përmbajtur programit dhe tekstit mësimor përkatës.

Në planet sipas periudhave planifikohen të gjitha orët. Mësuesit janë të lirë të bëjnë ndryshimet e tyre hap pas hapi në varësi të specifikave të lëndës së tyre.

Formati i planit të një periudhe

Formati i planit të një periudhe përmban rubrikat e mëposhtme. Në format janë dhënë shembuj të organizimit të orëve mësimore. Siç shihet testi përmbledhës nuk është planifikuar në fund të periudhës.

Shembull: Klasa XII²

Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave kyç
<p>Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit</p> <p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none">1. shpreh, para një audience të caktuar mësimore, çështjet kryesore të ngritura në një fjalim ose interpretim të dëgjuar për një temë të caktuar nga fusha të ndryshme, përmes, së paku, një forme të komunikimit (gjuhës, simboleve, shenjave, kodeve, performancës artistike) etj.;2. <p>Kompetenca e të menduarit</p> <p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none">1. analizon, në mënyrë të pavarur, informacionet e marra nga burimet e ndryshme për një temë ose detyrë të dhënë, vlerëson cilësinë e tyre dhe i radhit ato sipas rëndësisë dhe sipas qëllimit që kanë;2. ... <p>Kompetenca</p>
<p>Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të lëndës</p> <p>Të dëgjuarit e teksteve të ndryshme</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none">- reflekton ndaj informacionit të dëgjuar, rikujton përmbajtjen e informacionit, si dhe analizon mënyrën në të cilën stili dhe struktura e një fjalie ose e një ligjërate mbështetin qëllimin e saj;- demonstroi aftësitë e domosdoshme të të dëgjuarit kritik;- <p>Të folurit për të komunikuar dhe për të mësuar</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none">- zgjeron gamën e strategjive për mbledhjen e të dhënave të nevojshme që do të përdorë gjatë prezantimeve;- zbaton hapat e përgatitjes dhe të mbajtjes së një fjalimi për tema të ndryshme;- ...

² Shembulli nuk përkon me tekstet shkollore të lëndës së gjuhës shqipe. Ai shërben për të orientuar mësuesit në hartimin e planit të periudhës.

Të lexuarit					
Nr.	Tematika	Nr./k	Temat mësimore	Situata e të nxënit	Burimet
1.	Teksti argumentues	1	Fjalim i... “...”	Situata politike në...	Teksti i nxënësit
2.		2	Fjalim i... “...”		
3.		3			
4.		4			
5.		5			
6.		6	Shkrimi i esesë argumentuese “...		
		7	Shkrimi i esesë argumentuese “...		
17.	Projekt “...” (ora e tretë)		...
18	Projekt “...” (ora e katërt)		...
20			Test i periudhës		
			-		
24			-		

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

Gjatë orëve të mësimit do të përdoren metoda, teknika dhe strategji të tilla si: diskutim për njohuritë paraprake, kubimi, diagrami piramidial, imagjinata e drejtuar, parashikim me terma paraprakë, harta e konceptit, rrjeti i diskutimit, pyetje autorit, ditaret e të nxënit, pyetja sjell pyetjen, stuhi mendimi, diagrami i Venit, lojë me role etj.

Nxënësit do të punojnë në grupe të vogla dhe të mëdha, në çift, në mënyrë të pavarur dhe individuale etj.

Vlerësimi

Disa nga teknikat dhe instrumentet e vlerësimit do të jenë: vlerësim i vazhdueshëm me gojë, vlerësim i punëve me shkrim, vlerësim i projekteve, teste, vlerësim i bisedave ose i leximeve jashtë klase etj.

Plani i periudhës ka këto rubrika:

Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave kyç

Në këtë rubrikë mësuesi do të vendosë rezultatet e të nxënit të kompetencave kyç, të cilat do të zhvillohen nga nxënësit përgjatë temave mësimore, të zhvilluara gjatë kësaj periudhe. Mësuesi i përzgjedh këto rezultate në programin mësimor, te rubrika “Rezultatet kryesore të të nxënit, sipas kompetencave kyç që realizohen nëpërmjet lëndës ...”.

Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të lëndës

Në këtë rubrikë vendosen rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të fushës, të cilat do të arrihen nga nxënësi nëpërmjet zhvillimit të këtyre temave mësimore. Mësuesi i përzgjedh këto rezultate të nxëni nga programi mësimor. P.sh., *gjatë periudhës së parë, nga kompetenca “P” mund të zhvillohen vetëm tema nga morfologjia, prandaj mësuesi do të përzgjedhë vetëm rezultate të nxëni që kanë lidhje me morfologjinë.*

Nxënësi:

- *përcakton klasat e fjalëve dhe kategoritë e tyre gramatikore;*
- *dallon mënyrat e formimit të fjalëve në gjuhën shqipe.*

Numri rendor

Këtu vendosen numrat për temat mësimore. Totali i numrave në planin e periudhës përkon me numrin e orëve që janë përcaktuar në planin vjetor të lëndës.

Tematikat

Në këtë rubrikë shënohen tematikat mbi të cilat është ndërtuar programi i lëndës.

Tema mësimore

Në këtë rubrikë shënohen të gjitha temat mësimore që do të zhvillohen gjatë periudhës. Mësuesi, përveç temave që i korrespondojnë tekstit mësimor, planifikon edhe orë për projektin, orë për testin ose detyrën përmbledhëse, orë për përmbledhjet ose përsëritjet etj. Gjithashtu, mund të planifikohen edhe orë për diskutimin dhe vlerësimin e portofolit.

Situata e të nxënit

Në këtë rubrikë vendosen situatat e të nxënit që mësuesi parashikon të realizojë gjatë periudhës, të cilat mund të ndryshohen dhe plotësohen përgjatë zhvillimit të lëndës. Situatat e të nxënit mund t'i përkasin një teme mësimore, disa temave mësimore, ashtu sikurse mund të ketë tema mësimore

për të cilat mësuesi nuk zhvillon situata të nxëni. Me situatë të nxëni kuptohet ndërtimi i njohurive nëpërmjet një situatë praktike ose reale.

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

Në këtë rubrikë mësuesi vendos teknikat dhe metodat e mësimdhënies (p.sh., harta e konceptit, parashikimi me terma paraprakë, grupet e ekspertëve, punë në grup etj.) që do të përdoren gjatë zhvillimit të këtyre temave në një periudhë të caktuar (jo shumë e detajuar sepse e tillë kjo rubrikë detajohet në planifikimin ditor).

Vlerësimi

Këtu vendosen teknikat e vlerësimit që do të përdoren gjatë zhvillimit të këtyre temave në një periudhë të caktuar si p.sh., vlerësimi i përgjigjeve me gojë; vlerësimi i punës në grup; vlerësim mes nxënësish; vlerësim i aktivitetit gjatë debateve në klasë; vlerësim i detyrave të shtëpisë; vetëvlerësim; intervistë me një listë treguesish; vëzhgim me një listë të plotë treguesish; portofol, prezantim ose punë me gojë ose me shkrim, projekt kurrikular etj. Kjo rubrikë detajohet në planifikimin ditor.

Burimet

Në këtë rubrikë mësuesi vendos burimet që do të përdoren për arritjen e rezultateve të të nxënit si p.sh., teksti i nxënësit, libri digjital, teksti i ushtrimeve (nëse ka të tillë), vepra të ndryshme etj. Kjo rubrikë nuk plotësohet në mënyrë shumë të detajuar, pasi e tillë do të plotësohet në planin ditor.

11.4 Planifikimi ditor

Mësuesi planifikon çdo orë mësimore. Në përgatitjen e një plani ditor mësuesi duhet të përcaktojë rezultatet e pritshme të asaj ore mësimi, të përgatisë veprimtaritë mësimore, të përzgjedhë metodat dhe strategjitë, të përzgjedhë burimet e të nxënit, të përcaktojë teknikat e vlerësimit të përshtatshme për klasën, të parashikojë punën me klasën, grupet, nxënës të veçantë, të parashikojë lidhjen me lëndët e tjera etj.

Në ndryshim nga planifikimi tradicional, në planifikimin e kurrikulës me kompetenca kemi këto ndryshime:

Planifikimi (tradicional) i orës së mësimit	Planifikimi i bazuar në kompetenca i orës së mësimit
Në planifikim përcaktohet çfarë bën mësuesi për të realizuar mësimin.	Në planifikim përcaktohet çfarë bëjnë nxënësit ndërsa realizohet mësimi (situatat, veprimtaritë, detyrat).
Mësimi përqendrohet pothuajse te përmbajtja.	Mësimi përqendrohet mbi proceset dhe veprimtaritë.
Mësimi ka pothuajse të njëjtin organizim të orës së mësimit.	Mësimi nuk ka të njëjtën metodologji gjithmonë. Organizimi varet nga rezultatet që duam të arrijmë.
Roli i mësuesit është kryesisht ligjërues (shpjegon).	Roli i mësuesit është organizator dhe theksi vihet te bashkëveprimi i nxënësve.

Rubrikat e planit ditor

Më poshtë jepet formati i sugjeruar i një plani ditor:

- Fusha (Gjuhët dhe komunikimi)
- Lënda (Gjuhë shqipe)
- Shkalla (shënohet shkalla, duke iu referuar kornizës kurrikulare, III dhe IV)
- Klasa (shënohet klasa/at)
- Tema mësimore (shënohet tema mësimore)
- Situata e të nxënit (këtu shkruhet shkurtimisht tema e situatës së të nxënit), nëse mësuesi ka planifikuar një situatë. Nëse mësuesi nuk planifikon situatë për atë temë mësimi, nuk do të shkruajë asgjë në këtë rubrikë).
- Rezultatet e të nxënit (këtu vendosen rezultatet e temës mësimore që nxënësi do të arrijë gjatë orës së mësimit).
- Fjalët ose konceptet kyç të temës mësimore.
- Burimet që do të përdoren gjatë orës së mësimit.
- Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare (nëse ka).
- Metodologjia ose veprimtarinë e nxënësve (metodologjia për arritjen e rezultateve të të nxënit të orës së mësimit dhe veprimtaritë e nxënësve lidhen me situatën e të nxënit, nëse është planifikuar një e tillë).
- Vlerësimi (shënohen teknikat e vlerësimit dhe nivelet e vlerësimit).
- Detyrat e shtëpisë (shënohen detyrat e shtëpisë, nëse do të jepen).

11.5 Modele planifikimi ditor

- a) Modeli i mëposhtëm është për dy orë të njëpasnjëshme në klasën e dymbëdhjetë (Letërsi me zgjedhje).

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi	Lënda: Letërsi me zgjedhje	Shkalla: V	Klasa: XII
Temat mësimore: - Kënga legjendare e Gjergj Elez Alisë - Studim teksti “Gjergj Elez Alia”		Situatat e të nxënit: Virtytet e shqiptarit	
Rezultatet e të nxënit: Nxënësi: - <i>analizon tekstin dhe personazhet e këngës;</i> - <i>interpretin veprimet e personazheve të këngës;</i> - <i>identifikon ngjashmëritë dhe dallimet mes kësaj kënge dhe krijimeve të tjera epike;</i> - <i>gjykon rreth vlerave letrare të këngëve të ciklit.</i>		Fjalët kyç: <i>Kreshnik, dyluftim, bajloz, hiperbolë, triumf i së drejtës, triumf i jetës mbi vdekjen.</i>	
Burimet: - <i>Libra, artikuj enciklopedie, shkrime të tjera për folklorin;</i> - <i>Teksti i nxënësit</i>		Lidhja me fushat e tjera: - Gjuha shqipe - Historia - Qytetaria	
Organizimi i orës së mësimi: Lidhja e temës me njohuritë e mëparshme të nxënësve 📁 Bashkëbisedim Kënga e Gjergj Elez Alisë është shumë e njohur për nxënësit, ndaj procesi mësimor mund të fillojë duke aktivizuar njohuritë e mëparshme të nxënësve në formën e një bashkëbisedimi. - Kush ishte Gjergj Elez Alia? - Pse kjo këngë është pjesë e Ciklit të Kreshnikëve? Çfarë ka të përbashkët kjo këngë me këngët e tjera të Ciklit të Kreshnikëve? - Çfarë tematike trajton kjo këngë? - Etj. Ndërtimi i njohurive të reja			

Gjatë kësaj pjese të orës së mësimi, nxënësit, pasi të kenë lexuar fragmentin e këngës, do të flasin rreth fabulës së saj (subjektit të këngës) dhe do të punojnë pyetjet e rubrikave dhe detyrave të tekstit nëpërmjet një bashkëbisedimi, ku mësuesi do të japë mendimin përfundimtar, pasi të ketë dëgjuar përgjigjet, komentet dhe saktësimet apo mendimet e ndryshme të nxënësve.

Kuptojmë tekstin

Për të kuptuar më mirë përmbajtjen e këngës ndajeni atë në pjesë. Pjesa e parë ndahet në katër grupe vargjesh.

Vendosni nga një titull për secilën pjesë. Tregoni shkurtimisht se çfarë rrëfëhet në secilën pjesë.

- Pjesa I – (vargu 1 – 12) – Parashtrimi dhe hyrja e këngës na njeh me personazhet dhe gjendjen e tyre.
- Pjesa II – (vargu 13 – 25) – Lajmi për ardhjen e bajlozit të zi.
- Pjesa III – (vargu 26 – 83) - Dialogu motër – vëlla.
- Pjesa IV – (vargu 84 – 121) – Përballja me nallban probatinin dhe nallban jaranin.

Gjergj Elez Alia ka nëntë vjet që lëngon në shtrat me nëntë plagë në trup. Ku i ka marrë ai këto plagë?

Edhe pse nuk thuhet në këngë, nënkuptohet që këto plagë janë marrë në beteja dhe luftëra të ndryshme. Këtë e kuptojmë përmes epitetit *trim mbi trima* që përdoret që në fillim, që le të kuptohet se bëhet fjalë për një trim luftëtar.

Ç' tregon kjo për figurën e kreshnikut?

Kjo e lartëson figurën e luftëtarit dhe e bën atë të ngjashme me një kreshnik, figurë madhështore dhe heroike.

Cila është domethënia e përdorimit të numrit 9?

Përdorimi i numrit 9 është një element simbolik i traditës popullore dhe epikës heroike, por njëkohësisht merr vlerën e një hiperbolizimi, për të lartësuar figurën heroike të Gjergjit.

Si është dhënë në këtë këngë lidhja motër – vëlla?

Përmes dialogut motër-vëlla, në pjesën e parë të këngës, vihet re lidhja e ngushtë dhe tepër e fortë mes vëllait dhe motrës. Në të shihen tipare të familjes tradicionale shqiptare, ku roli i vëllait është ai i mashkullit të parë të shtëpisë, pas vdekjes së prindërve i cili duhet të kujdeset për motrën e tij dhe

anasjelltas, motra që zëvendëson nënën dhe përfaqëson figurën femërore në këtë familje. Ajo duhet të kujdeset për shtëpinë dhe vëllanë. Kjo lidhje e ngushtë, shprehet edhe në vargjet anaforikë:

A thue s'pate me ngranë e me pi?

A t'la keq ty vllau për veshë e mbathë?

A mos t'u randue ndojherë me fjalë?

Përmes këtyre vargjeve shprehet koncepti i rolit të vëllait dhe detyrimeve të tij ndaj motrës.

Lexoni vargjet e mëposhtme:

“Ç’je kan thue, bre burrë, goja t’u thaftë!

Jam kanë nisë tu dera e probatinit,

qe nandë vjet qi gjogu ksajt s’ka ra,

m’fal se ndeshkjam derën e magjupit!

Se kta syj nji herë unë ua kam falë

tats’ e nans’qi kalben për nan dhe,

Gjergjit tem qi kalbet varrsh’ mbi dhe!”

Kujt ia drejton këto fjalë motra e Gjergjit?

Cila është domethënia e këtyre fjalëve?

Çfarë cilësish të motrës dalin përmes tyre?

Pse ajo nuk jepet me një emër të përveçëm?

Në këto vargje jepet portreti moral dhe ngrihet në kult ideali femëror i shqiptares, e cila nuk mund t’i jepet kujt do, madje as nuk përulet para provokimeve të tilla të ulëta. Ajo i është përkushtuar familjes dhe vëllait të saj. Ky përkushtim e lartëson atë si një figurë femërore përfaqësuese të idealit femëror të shqiptarit. Kjo shprehet edhe me faktin që nuk përmendet me emër, një tregues i përgjithësimit popullor të figurës së saj.

Cilat virtyte të Gjergj Elez Alisë pëlqeni?(kllaster)

Nxënësit punojnë në grupe dhe i shprehin përgjigjet e tyre në formën e një kllasteri.

📁 Punë e pavarur: Ditari trepjesësh

Gjatë orës së dytë të mësimit do të punohet studim teksti “ Kënga e Gjergj Elez Alisë”. Kjo pjesë punohet në formën e një komenti dhe mund të përdoret teknika *Ditari trepjesësh*.

Kjo teknikë është e bazuar në ditarin dypjesësh, por i vetmi dallim tek ditari trepjesësh kemi plotësimin e shtyllës së tretë të ditarit.

Tek ditari trepjesësh kemi shtyllën e parë, shtyllën e mesme, (të dytë) dhe shtyllën e tretë në të cilën bëhet arsyetimi i mendimit, përgjigjes, bëhet prova e detyrës, bëhet vizatimi, skema etj.

Analizojmë tekstin

Analizoni figurën e Bajlozit.

Si është përshkruar ai?

Çfarë roli luan epiteti “i zi”?

Po lidhja me detin, çfarë ndikimi ka në këtë këngë? Pse ai vjen nga deti??

Në ç’ raport qëndron ai me Gjergjin?

Veprimi është karakteristika kryesore e këngëve epike. Dyluftimi në këtë këngë përbën edhe pikën kulmore të saj.

Si është dhënë nga rapsodi dyluftimi mes këtyre dy luftëtarëve?

Pse ata ndeshen fillimisht me fjalë?

Po ironia çfarë vlere ka në këtë betejë?

Ku qëndron ngjashmëria mes dyluftimit të Akilit dhe Hektorit dhe dyluftimit të Gjergjit dhe Bajlozit?

A gjeni ngjashmëri të tjera të kësaj kënge me “Iliadën” ose “Odisenë”?

Hiperbola është figurë qendrore e këngëve epike. Rapsodi e përdor këtë figurë për të përforcuar edhe më tepër përshtypjen, për të vënë në dukje më mirë figurën.

Gjeni disa nga hiperbolat e përdorura në këtë këngë.

Ç’ përshtypje artistike krijojnë ato?

Shpjegoni përdorimin e figurës së hiperbolën në dyluftimin me armë të Gjergji dhe Bajlozit.

Te vargu “A dalë zani e paska marrun dhenë”, kemi përdorimin e foljes në mënyrën habitore.

Me këtë, rapsodi duket sikur do të na flasë për një mrekulli.

Nënvizoni në pjesën e dytë të këngës foljet e përdorura në mënyrën habitore.

Çfarë funksioni kryejnë ato?

Fundi i këngës “Gjergj Elez Alia” (Rrjeti i diskutimit)

Po	A e konsideroni tragjik fundin e kësaj kënge?	Jo
----	---	----

A mbani mend raste të tjera, kur krijimet folklorike kanë një fund të tillë?

Si quhet kjo dukuri?

Çfarë tregon kjo për popullin tonë?

Prezantimi dhe demonstrimi i rezultateve të arritura

📁 Reflektim: Shkrim i lirë

Në poemën “*Lahuta e Malcisë*” të Gjergj Fishtës, kënga e Tringës mbështetet në modelin e këngës së Gjergj Elez Alisë.

Gjeni të përbashkëtat dhe të veçantat:

- *në subjekt;*
- *në lidhjen vëlla-motër;*
- *në mesazh.*

Cilat janë motivet që e shtyjnë Tringën të qëndrojë deri në fund?

A janë të ngjashme me motivet që e shtyjnë Gjergj Elez Alinë?

Vlerësimi: Mësuesi mban shënime në evidencë për disa nxënës që demonstrojnë njohuri rreth këngës së Gjergj Elez Alisë, aftësi për të kuptuar, për të interpretuar dhe për të vlerësuar tekstin e kësaj kënge, si dhe për të analizuar personazhet e tekstit. Vlerësimi i nxënësve bëhet duke u bazuar në rezultatet e të nxënësve.

Niveli 2:

- *identifikon tiparet e personazheve të këngës;*
- *dallon veprimet e personazheve të këngës;*
- *identifikon pak ngjashmëri dhe dallime mes kësaj kënge dhe krijimeve të tjera folklorike.*

Niveli 3:

- *analizon mirë tekstin dhe personazhet e këngës;*
- *interpretton veprimet e personazheve kryesore të këngës;*
- *dallon disa ngjashmëri dhe dallime mes kësaj kënge dhe krijimeve të tjera epike;*
- *identifikon vlerat letrare të këngëve të ciklit.*

Niveli 4:

- *analizon në mënyrë të plotë tekstin dhe personazhet e këngës;*
- *interpretton veprimet e personazheve të këngës;*
- *identifikon ngjashmëritë dhe dallimet mes kësaj kënge dhe krijimeve të tjera epike;*
- *gjykon rreth vlerave letrare të këngëve të ciklit.*

- b) Modeli i mëposhtëm është për dy orë të njëpasnjëshme në klasën e dymbëdhjetë (Gjuhë shqipe)

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi	Lënda: Gjuhë shqipe	Shkalla: V	Klasa: XII
Tema mësimore: Lajmet (2 orë)		Situatat e të nxënit: Rëndësia e lajmit në jetën e përditshme.	
Rezultatet e të nxënit: Nxënësi: - përcakton funksionin e lajmeve; - analizon veçoritë e lajmit si një tekst i paracaktuar për t'u dëgjuar; - analizon elementet kryesore të kronikave të lajmeve; - vlerëson cilësinë e lajmeve; - dallon faktet reale nga opinionet subjektive; - shkruan lajme duke u nisur nga elementet e tyre kryesore.		Fjalët kyç: - tekste të parashikuara për t'u dëgjuar, - lajme, tituj lajmesh, - terminologji specifike, burim informacioni.	
Burimet: - libri i nxënësit; - interneti.		Lidhja me fushat e tjera: - Historia - Qytetaria - TIK	
Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve: Organizues grafik/stuhi mendimesh, DDM, të nxënit në bashkëpunim, punë në dyshe, punë individuale etj.			
Organizimi i orës së mësim:			
📁 Lidhja e temës me njohuritë e mëparshme të nxënësve			
Tema <i>Lajmet</i> ka si qëllim të zgjerojë më tej njohuritë e nxënësve me lloje të tjera të teksteve të paracaktuara për t'u dëgjuar.			
Stuhi mendimesh:			
 <p>Ç'është lajmi?</p>			

- Kërkojmë në fjalor shpjegimin e fjalës *lajm* dhe përzgjedhim me nxënësit çfarë duhet për lajmin.

Fjalor: LAJM m. sh.

1. Njoftim i shkurtër që ia japim dikujt me gojë ose me shkrim për një ngjarje të re ose për diçka që ai nuk e di.

2. kryes. sh. Njoftime për ngjarje të rëndësishme të ditës, që japin agjencitë telegrafike, gazetat dhe radioja e televizioni.

Bashkëbisedim:

- Çfarë ju tërheq nga lajmet që dëgjoni:
- A e keni të thjeshtë të dallojnë pjesët e rëndësishme të lajmit:
- A mund ta përcaktoni qëllimin e lajmit, faktet që sillen dhe vendin që zënë opinionet në lajme?

Lexohen dy lajme të fundit (fakte reale dhe komente subjektive)

Aksidenti shuan familjen, vdes babai me tre fëmijët:

Ermal Meta shkon në: C'e posta per te...bën të qajë...

Si mund të dallojmë qëllimin e lajmit, faktet nga opinionet e folësit?

Rrjeti i diskutimit:

<p>Po</p> <p><i>Po, sepse nëpërmjet lajmit ne marrim informacion se çfarë ndodh rreth nesh.</i></p> <p>...</p>	<p>A është qëllimi i lajmeve vetëm të informojë?</p>	<p>Jo</p> <p><i>Jo, sepse shpesh me anë të lajmit parandalohen dukuri të ndryshme të shoqërisë, ndërgjegjësohet opinioni etj.</i></p> <p>...</p>
---	--	---

📁 Ndërtimi i njohurive të reja

Di, dua të di, mësova më shumë

Di	Dua të di	Mësova
<p>Grupi I</p> <p>plotëson pjesën e parë të tabelës</p>	<p>Grupi II</p> <p>shtron çështje të cilat nuk janë të qarta rreth lajmeve dhe mënyrës si ndërtohen ato.</p>	<p>Grupi III</p> <p>lexon tekstin dhe demonstroi duke plotësuar pjesën e tretë të tabelës.</p>

Lajmet përdoren për të informuar:

- Çfarë cilësish duhet të gëzojë një lajm që të tërheqë vëmendjen e dëgjuesit?

Nxënësi zbulon: Lajmet hapen me titujt kryesorë, që i informojnë dëgjuesit për ngjarjet kryesore të cilat do të trajtohen në lajme.

- Cilat janë pjesët e lajmit? A janë të llojeve të ndryshme?

Nxënësi zbulon: titulli, përmbajtja, burimi i informacionit etj.

- Ku përdoret lajmi?

Nxënësi zbulon se përdoret në median e shkruar dhe atë pamore.

- Në cilën pjesë të lajmit jepet burimi i informacionit?

Nxënësi zbulon se fjalia e dytë e një lajmi jep burimin e informacionit.

- A duhet të jetë një titulli i një lajmi i gjatë?

Nxënësi zbulon se titujt kryesorë të lajmeve duhet të jenë të shkurtër, në mënyrë që dëgjuesit ta kuptojnë menjëherë lajmin, që pas dëgjimit të parë. Na informojnë mbi atë që ndodh rreth nesh.

- A duhet të shoqërohen lajmet gjithmonë me tituj?

Nxënësi: Po, se titujt e ndihmojnë dëgjuesin që të përzgjedhë informacionin dhe të dëgjojë ato lajme që i tërheqin vëmendjen, Kanë qëllime të ndryshme

Punë në grupe (grupet e ekspertëve)

Paraprakisht u jepen nxënësve fjalët kyç për të krijuar një lajm:

- Kush?
- Çfarë?
- Ku? Kur?
- S? Pse?

Prezantimi dhe demonstrimi i rezultateve të arritura

Në këtë fazë të orës mësimore nxënësit janë të lirë të japin gjykimet e tyre lidhur me punët në grup, duke paraqitur pikat e tyre të forta dhe pikat e dobëta, madje edhe duke dhënë këshilla dhe sugjerime për punë edhe më cilësore në vazhdimësi.

Nxënësit në orën e parë janë ndarë në **grupe ekspertësh**. Secili grup bën vlerësimin e secilit prej komponentëve. Grupi i pestë është **grupi i vlerësimit të lajmit më të mirë** dhe ky grup përcakton lajmin më të mirë.

Vlerësimi: Mësuesi mban shënime në evidencë për disa nxënës që demonstrojnë njohuri dhe shkathtësi rreth koncepteve të temës mësimore. Vlerësimi i nxënësve bëhet duke u bazuar në rezultatet e të nxënësve.

Niveli 2:

- *dallon veçoritë kryesore të lajmit si një tekst i paracaktuar për t'u dëgjuar;*
- *identifikon elementet kryesore të kronikave të lajmeve;*
- *shprehet me fjalët e tij për cilësinë e lajmeve;*
- *shkruan lajme të thjeshta duke u nisur nga elementet e tyre kryesore.*

Niveli 3:

- *Përcakton mirë funksionin e lajmeve;*
- *analizon veçoritë kryesore të lajmit si një tekst i paracaktuar për t'u dëgjuar;*
- *identifikon elementet kryesore të kronikave të lajmeve;*
- *shpreh mendimin e tij për cilësinë e lajmeve;*
- *dallon me ndihmën e mësuesit, faktet reale nga komentet subjektive;*
- *shkruan lajme duke u nisur nga elementet e tyre kryesore.*

Niveli 4:

- *përcakton plotësisht funksionin e lajmeve;*
- *analizon veçoritë e lajmit si një tekst i paracaktuar për t'u dëgjuar;*
- *analizon elementet kryesore të kronikave të lajmeve;*
- *vlerëson cilësinë e lajmeve;*
- *dallon faktet reale nga komentet subjektive;*
- *shkruan lajme duke respektuar strukturën dhe elementet e tyre kryesore.*

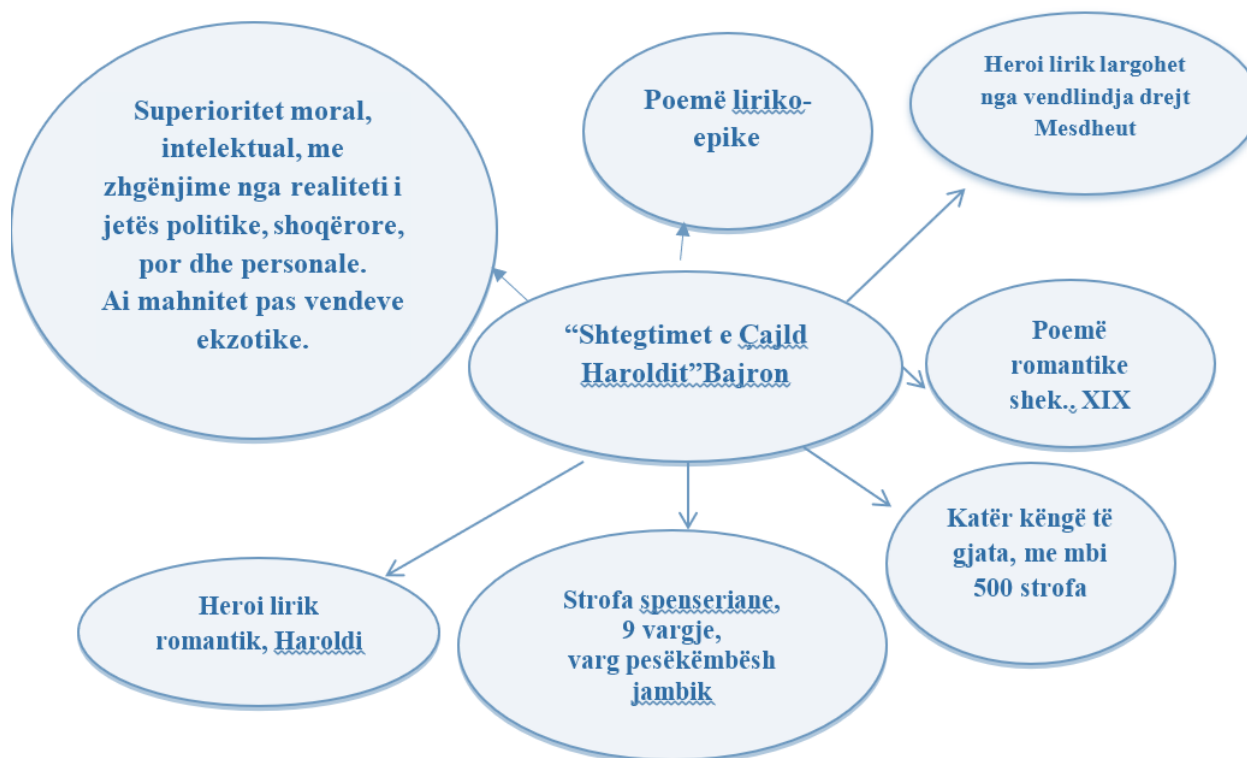
Detyrë shtëpie: Dëgjoni lajmet në TV dhe më pas plotësoni tabelën e vlerësimit të lajmeve

Lajmet ishin:	serioze	të gjata	monotone	objektive	Tendencioze	sipërfaqësore
Lajmet u dhanë në një gjuhë:	të qartë dhe të kuptueshme	të vështirë dhe komplekse	me fraza të gjata	me leksik të specializuar		

c) Modeli i mëposhtëm është për klasën e njëmbëdhjetë (Letërsi)

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi	Lënda: Letërsi	Shkalla: V	Klasa: XI
Tema mësimore: Koment “Bajroni në Shqipëri”	Situata e të nxënit: Bukuritë e natyrës shqiptare		
Rezultatet e të nxënit Nxënësi: - dallon temat dhe motivet e fragmentit poetik; - analizon heroin lirik dhe veçoritë e romantizmit në fragment; - interpreton gjendjen emocionale që krijohet nga mjedisi (koha, vendi, detajet fizike, situatat); - mbron idetë e tij duke i ilustruar me detaje nga teksti; - reflekton mbi arsyet e krenarisë kombëtare qe nxit vepra e Bajronit.	Fjalë kyç: - Shqipëri - male - tbanat - e egër, e bukur - sodit - ligj - fanar i të urtëve		
Burimet dhe mjetet mësimore: - Teksti shkollor, - E-libri - Vepra letrare	Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare: - Gjuhë shqipe - Gjeografi - Histori		
Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve: <i>Kllaster, Lexim i drejtuar me ndalesa, Punë në grupe, Diskutim.</i>			
Organizimi i orës së mësimi: Lidhja e temës me njohuritë e mëparshme të nxënësve A. Lidhja me njohuritë e mëparshme Për të krijuar atmosferën e duhur të mësimi, mësuesja pyet nxënësit: <i>Cilat janë vendet më të bukura që keni vizituar në Shqipëri?</i> <i>Përveç kënaqësisë estetike, a ju nxit kjo që të ndjeheni më krenarë për vendin tuaj?</i> Pasi dëgjohen disa mbresa, ftohen nxënësit të rikujtojnë njohuritë e marra mbi poemën.			

Nxënësit një orë më parë kanë marrë njohuri teorike nga vepra, të cilat përmbliohen në kllasterin e mëposhtëm.

B. Ndërtimi i njohurive të reja

Lexim i drejtuar me ndalesa:

Lexohen vargjet pjesë - pjesë dhe ngrihen pyetje mbi to nga mësuesja dhe nga nxënës të ndryshëm. Poeti si romantik adhuron natyrën, e dashuron atë, prehet qetësisht në gjirin e saj, e adhuron soditjen.

Natyra është nëna më e dashur,

Gjithmonë e butë, po gjithkund e ndryshme;

Nga gjir' i saj i zhveshur të mëzenj

Vërtet s'më desh, po nuk më zwordhi kurrë.

Në këngën e dytë, për Shqipërinë dhe shqiptarët përmend dy Iskanderët : O Shqipëri ku lindi Iskanderi...Janë Aleksandri i madh i Maqedonisë dhe i dyti Gjergj Kastrioti. Aleksandri i Madh është krenari, frymëzim i të rinjve dhe modeli, shembulli për të vjetrit; "Këngë e rinis', fanar i t'urtëvet!",

përmes metaforës. Skënderbeut si vlerë i çmohet trimëria (*dërrmoi armiqtë*) dhe shpata legjendare (*Kordhn' e tij kreshnike*) jo më kot shkruhet me shkronjë të madhe. Të bën përshtypje dhe ndajfolja **përherë** që tregon një tjetër vlerë të Skënderbeut që nuk u mund asnjëherë.

Përmes apostrofës:

*Shqipëri, lejomë të kthej syt' e mi/
mbi ty, o nënë e rreptë burrash t'egër.*

Nisur nga fjala *lejomë*, dallojmë respektin që ka për vendin (të cilit duke e personifikuar i kërkon leje për ta parë) – nisur nga fjalët *nënë e rreptë burrash t'egër*, shohim që Bajroni ka të njëjtin vlerësim që kanë edhe shqiptarët.

Bajroni nuk përshkruan vetëm pamjen që sheh Haroldi, por shtyhet më thellë në kohë duke dhënë dhe historinë e vendit: *Kryqi po zbret, po ngrihen minaretë...* historia është krishtërimi, i cili po tërhiqet dhe po i lë vendin islamit;

Kënga e dytë vendos në qendër Shqipërinë bukuria e së cilës e mahnit Bajronin.

agimi lind, me të po çohen brigjet...e vjetra e përhershmeja, e rreptë, me ngjyra mashkullore brigjet e saj duken me lindjen e agimit, me tbanat e malësorëve që janë aq lart sa duken vetëm kur shpërndahen retë/ dhe ajo që po pushtohet Shqipëria e tanishme: në muzg (e zbehta hënzë, Me kryqin që zbret... Kryqi po zbret, po ngrihen minaretë, figura e metonimisë ka kuptimin e hyrjes në një vend ku ka më shumë myslimanë, ndryshe nga vendet përreth, apo vjen në kuptimin e historisë së vendit tonë, si një vend i pushtuar nga turqit.

Këtu brendh ujku, shqipja sqepin mpreh/zogj, bisha, njerëz t'egër zënë e duken...

Tipare të mjedisit janë: mjedisi në përshkrimin e këtyre vargjeve është natyror, i egër (ujku, shqipja, bisha) me fenomene natyrore të egra (stuhitë). Pamja e njerëzve nuk stonon në pamjen e përgjithshme të mjedisit. Janë pjesë organike e këtij mjedisi (njerëz t'egër). Janë zgjedhur ujku dhe shqipja për t'u përmendur, sepse të dy janë grabitqarë, me sa duket Bajroni e di shumë mirë prehistorinë, të dy përshtaten me emërtimin bisha; të dyja janë kafshë totem për vendasit, me një rëndësi të veçantë simbolike.

Dy kuptimet e fjalës i egër :

1. Njerëz që janë ende larg qytetërimit evropian, por janë më afër natyrës së egër ; një epitete që merr vlerën e vendit ekzotik, të paprekur nga dora e njeriut.

2. Njerëz të ashpër, të rreptë , të fortë... Marrëdhëniet mes përcaktimit të rreptë dhe vetitë nuk u mungojnë janë kundërshtuese (lidhëza por). Pra, megjithëse bijtë e shqipes janë të rreptë, përsëri vetitë nuk u mungojnë.

Prijsin e Shqipëris, urdhr' i të cilit

Është ligj pa ligj, sepse me dorën gjak

Sundon një popull kryengritës trim;

Këto vargje kanë kuptim realist, sepse shqiptarët i binden të parit të tyre, pasi i kanë dhënë besën dhe është në nderin e tyre ta mbajnë atë. Për Bajronin, vendi ynë është një vend i bukur ekzotik, i cili ka natyrë të mrekullueshme, por që nuk drejtohet si duhet, *me ligje të drejta e pa gjakderdhje*.

Vargjet më poshtë nxjerrin në pah, bukuritë shqiptare, gjer “*në kërthizë të Ilirisë*”. Lexuesi përfytyron përmes Haroldit udhëtimin nëpër Shqipëri, parë dhe në aspektin gjeografik .

Në kuptimin romantik: Shqiptarët janë trima, nderojnë të parin e tyre dhe nuk llogarisin as jetën, kur është fjala për të mbrojtur vlerat besën, nderin.

Nga mat i zymtë shqipëtar Haroldi

Kaloi gjer në kërthizë t'Ilirisë,

Nër pllajë e male fort të madhërisëm

E vise q'Historia s'i kujton:

N'Atikën e përmendur rrallë sheh

Lugina kaq të bukura; s'ka Tempja

Stoli që aty s'e gjen; Parnasi i dashur,

Udhëtimi- karakteristikë e romantikëve drejt vendeve ekzotike, i himnizon, natyrën dhe vetitë e shqiptarëve.

Poeti shfaqet mjaft realist kur komenton vende e burra fisnikë. Heroi duket tejet i entuziazmuar nga ajo çfarë i jep vendi, historia e Shqipërisë.

Kudo që shohim, rrotull, sipër, poshtë,

Na le pa mend magjia ngyrë ylberi!

Shkëmbinj e prrenj e pyll e qjell i rimtë,

Të gjitha tretën n'harmoni të plotë:

Buçim e largë e prroit na tregon vendin

Ku rrukulliset uj i kataraktit,

Ndër gërxhe, që tmerrojnë, e ta kënaqin shpirtin.

Poeti përmend vende reale, përmes antonimive kontekstuale *e vogël /e shenjtë* që të kënaq shpirtin me gëzim. Përdorimi i enumeracionit *Shkëmbinj e prrenj e pyll e qjell i rimtë*, rrit përfytyrimin e së bukurës ngado, imazhe plot jetë dhe të pakrahasueshme, të magjishme.

Mali i madhërishtëm është dëshmi e një vendi të ashpër në fizik, të brishtë në ndjesi dhe të bukur në pamje.

C. Prezantimi dhe demonstrimi i rezultateve të arritura

Punë në grupe:

Pasi lexohet dhe komentohet fragmenti deri në fund ndahet klasa në grupe:

Grupi I-

Në vargun “*Sa e bukur qenka në tipare t’egër*”, gjeni epitetet. Si janë këto epitete në përballje me njëri-tjetrin? Duke patur parasysh romantikët, si e duan natyrën ata dhe cila është lidhja, sipas një romantiku midis këtyre dy epiteteve të zgjedhur?

Në vargun “Sa e bukur qenka në tipare t’egër”, fjalët e nënvizuara janë epitete. Si janë këto epitete në përballje me njëri-tjetrin? Janë antonime, në kundërshti. Duke patur parasysh romantikët, e duan natyrën të virgjër, të paprekur .

Grupi II-

Shpjegoni kuptimin e fjalës *sodis* sipas fjalorit. Po në kontekstin që e jep autori, cili është kuptimi “*ndonse e sodis si s’e sodit askush*”?

Kuptimi e fjalës sodis sipas fjalorit është kundëroj, vështroj me shije, dëshirë nga brenda. Në kontekstin që e jep autori, “ndonse e sodis si s’e sodit askush” kuptimi është më se i qartë: e ndjen, e përjeton, shijon natyrën duke u mbushur me kënaqësi, jetë, mrekulli!

Grupi III-

Vargjet:

Kaloi gjer në kërthizë t’Ilirisë,

Nër pllajë e male fort të madhërishtëm

E vise q’Historia s’i kujton:

- Shkruajini si parafrazë dhe bëni komentin tuaj për vargun e fundit.

Diskutim: Kalohet në diskutim me klasën

- Tregoni diçka që ju bën krenarë nga historia e qytetit tuaj.

Vlerësimi i nxënësve

Nxënësi:

Niveli 2

- dallon temën kryesore dhe motivet e fragmentit poetik;
- analizon heroin lirik;
- përcakton gjendjen emocionale që krijohet nga mjedisi (koha, vendi, detajet fizike, situatat);
- shpreh idetë e tij duke i ilustruar me detaje dhe me shembuj nga teksti;

Niveli 3

- dallon temat dhe motivet kryesore të fragmentit poetik;
- analizon heroin lirik dhe identifikon veçoritë e romantizmit në fragment;
- interpreton me fjalë të thjeshta gjendjen emocionale që krijohet nga mjedisi (koha, vendi, detajet fizike, situatat);
- mbron idetë e tij duke i ilustruar me disa detaje nga teksti;
- tregon pse vepra e Bajronit nxit krenarinë kombëtare.

Niveli 4

- dallon temat dhe motivet e fragmentit poetik;
- analizon heroin lirik dhe veçoritë e romantizmit në fragment;
- interpreton gjendjen emocionale që krijohet nga mjedisi (koha, vendi, detajet fizike, situatat);
- mbron idetë e tij duke i ilustruar me detaje nga teksti;
- reflekton mbi arsyet e krenarisë kombëtare që nxit vepra e Bajronit.

Detyrë shtëpie: Argumentoni pse cilësitë tipike të shqiptarit mbeten vlerë e përjetshme dhe në botën moderne.

11. VLERËSIMI I NXËNËSVE NË LËNDËN E GJUHËS SHQIPE, NË LËNDËN E LETËRSISË DHE NË LËNDËN E LETËRSISË ME ZGJEDHJE

Vlerësimi i nxënësve është procesi gjatë të cilit mblidhen të dhëna dhe gjykohet për vlerën e arritjes së rezultateve të të nxënësve (njohuri, shkathtësi, qëndrime) bazuar në nivelet e arritjes.

Qëllimi kryesor i vlerësimit të nxënësve në gjuhën shqipe dhe në letërsi është përmirësimi i përmbushjes së rezultateve të të nxënësve nga nxënësi dhe i vetë procesit të të nxënësve. Vlerësimi i nxënësve mbështetet në rezultatet e të nxënësve, njohuritë dhe aftësitë e programeve mësimore të gjuhës shqipe e të letërsisë dhe mësuesi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësin për ato rezultate që nuk përshkruhen në program.

Më poshtë përshkruhen disa ndër parimet kryesore të vlerësimit të nxënësve:

- Vlerësimi duhet të jetë i drejtë, i paanshëm dhe i barabartë, duke u dhënë të gjithë nxënësve mundësinë për të demonstruar tërësinë e dijeve, aftësive dhe mundësive të tyre.
- Vlerësimi duhet të ofrojë informacion mbështetës për nxënësin.
- Vlerësimi duhet të ushqejë aftësitë e nxënësve për të transferuar dijet e tyre në përvoja jetësore.
- Vlerësimi duhet të nxisë pjesëmarrjen aktive dhe vetëvlerësimin e nxënësve për të reflektuar mbi të nxënit e tyre.
- Vlerësimi duhet të mundësojë mundësi të barabarta për zhvillimin dhe për përmirësimin e nxënësve.
- Vlerësimi duhet të përfshijë jo vetëm matjen, por dhe interpretimin e gjykimin.
- Vlerësimi duhet të jetë pjesë integrale e të gjithë orës së mësimin dhe jo një moment në fund të saj.
- Vlerësimi duhet t'u komunikohet rregullisht prindërve/kujdestarëve dhe nxënësve në një mënyrë sa më kuptimplotë.

Vlerësimi i nxënësve me nevoja të veçanta

Vlerësimi i nxënësve me nevoja të veçanta duhet të bëhet në mënyrë të tillë që t'u japë atyre mundësinë të demonstrojnë çfarë dinë dhe mund të bëjnë në përmbushje të rezultateve të të nxënit. Për këtë qëllim mësuesi duhet të përshtatë detyrat/veprimtaritë vlerësuese me mundësitë dhe nevojat që këta nxënës kanë. Këto modifikime mund të përfshijnë:

- Ndryshimin/përshtatjen e formateve alternative të pyetje/përgjigjeve, p.sh., një formë të përgjigjes më të thjeshtuar (bazuar në disa pika orientuese) në vend të një eseje që duhet të përgatisin nxënësit.
- Modifikime të veprimtarive vlerësuese, p.sh., duke thjeshtuar gjuhën e përdorur ose duke përdorur një format tjetër të pyeturi.
- Përshtatje të procesit të vlerësimit, p.sh., duke i dhënë kohë shtesë nxënësit, me pauza të ndërmjetme, duke përdorur teknologji specifike etj.
- Përshtatje të udhëzimeve në varësi të nevojave që kanë, p.sh., me nxënësit me disleksi, me nxënësit me vështirësi në komunikim etj.

Procedurat dhe teknikat e vlerësimit për nxënës me nevoja të veçanta duhet të diskutohen herë pas here me prindërit dhe vetë nxënësit. Prindërit duhet të kuptojnë se si ndikojnë këto procedura dhe teknika të përshtatura në vlerësimin e punës së nxënësve.

a. Teknika dhe instrumente të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjuhës shqipe dhe në letërsi

Gjuha shqipe dhe letërsia për vetë karakterin e tyre ndërdisiplinor mundësojnë forma të shumta vlerësimi. Mësuesi zhvillon vetë dhe ndihmon nxënësit të zhvillojnë, një larmi mënyrash dhe formash vlerësimi. Disa ndër format e vlerësimit të nxënësit janë:

- *Vlerësimi individual* (p.sh., vlerësimi i një nxënësi, me gojë ose me shkrim);
- *Vlerësimi në grup* (grupi 5-6 nxënës ose më shumë apo më pak);
- *Vlerësime në çift dhe vetëvlerësimi* (p.sh., shoku i bankës vlerëson detyrën apo përgjigjen e shokut dhe anasjelltas, apo nxënësi vlerëson veten për realizimin e detyrës, diktimit, punës me shkrim etj.);
- Etj.

Këto forma vlerësimi duhet t'u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për to.

Disa ndër teknikat dhe strategjitë për vlerësimin e nxënësve në gjuhën shqipe dhe në letërsi janë:

- *Pyetjet e mbyllura dhe pyetjet e hapura*, të cilat shërbejnë për të nxitur nxënësit të shprehin idetë e tyre në lidhje me temën e mësimit. Të pyeturit nuk shërben për të përcaktuar se kush e di përgjigjen e saktë, por është një proces që shërben për të mbështetur nxënësin, për t'i dhënë kompetenca atij, duke bërë që të shkohet drejt përgjigjes në rrugë të ndryshme. *Në mënyrë që të zhvillojnë aftësi të larta të të menduarit, nxitini nxënësit të parashtrojnë pyetje, jo vetëm të kërkonin prej tyre përgjigjen.*
- *Diskutime në grup*, të cilat shërbejnë për të vlerësuar aftësitë e nxënësve për të shprehur mendimet e tyre dhe për të dëgjuar pikëpamjet e të tjerëve.
- *Prezantime*, gjatë të cilave nxënësit prezantojnë punën e tyre para klasës për t'u vlerësuar.
- *Debate*, të cilat mund të organizohen mbi tema të ndryshme gjuhësore që i nxitin nxënësit të argumentojnë dhe të mbrojnë mendimet e tyre.
- *Teste të shkurtra*, të cilat kanë disa pyetje që shërbejnë për të vlerësuar një grup njohurish dhe aftësish të nxënësve.
- *Punë me shkrim*, të cilat janë lloje të ndryshme tekstesh letrare dhe jo letrare, sipas programit mësimor.
- *Bisedat letrare*, të cilat u japin mundësi nxënësve të lexojnë dhe të punojnë në mënyrë të pavarur me një tekst letrar.
- *Projektet* (shihni rubrikën e projekteve).

- *Testet* (shihni rubrikën e testeve).
- Etj.

Vlerësimi i esesë

Ndryshe nga një ushtrim matematike apo fizike që ka një zgjidhje të vetme, një ese përbëhet nga një numër i shumtë elementesh. Më poshtë janë renditur dy modele sugjeruese për vlerësimin e eseve.

Model 1

Nota 10

Një ese duhet vlerësuar me notën 10, kur është shumë origjinale, është jashtëzakonisht e strukturuar dhe e detajuar, ka një rrjedhë logjike mendimi dhe është shumë bindëse (mund të ketë një ose dy gabime sipërfaqësore).

Kjo ese:

- i përmbahet temës, e cila zhvillohet dhe mbështetet me shembuj, ilustrime, fakte ose detaje të shumta;
- ka strukturë të qartë dhe organizim logjik;
- ka strukturë të saktë të paragrafëve;
- ka rrjedhë logjike midis fjalive dhe paragrafëve;
- ka strukturë të saktë të fjalive;
- ka përdorim të saktë dhe të përshtatshëm të gjuhës shqipe standarde (nuk ka fjalë të huaja, trajta të ligjërit bisedor, fjalë dialektore etj.), duke përfshirë edhe shenjat e pikësimit dhe rregullat gramatikore dhe drejtshkrimore;
- ka origjinalitet dhe stil në mendimet dhe idetë e shprehura.

Nota 9

Një ese vlerësohet me notën 9, kur tema është trajtuar mirë dhe ka një strukturë të organizuar. Kjo ese nuk ka aq origjinalitet dhe stil sa një ese, e cila vlerësohet me notën 10, por është e qartë dhe interesante (mund të ketë disa gabime sipërfaqësore që nuk e prekin kuptimin e fjalive).

Kjo ese:

- i përmbahet temës, por mund të ketë nevojë për disa shpjegime apo argumente shtesë;
- ka strukturë të qartë dhe organizim logjik;
- ka strukturë të qartë të paragrafëve;
- ka rrjedhë të mirë logjike midis fjalive dhe paragrafëve;
- fjalitë kanë strukturë të saktë;

- ka përgjithësisht përdorim të saktë të gjuhës shqipe standarde (nuk ka fjalë të huaja, trajta të ligjërimit bisedor, fjalë dialektore etj.), duke përfshirë edhe shenjat e pikësimit dhe rregullat gramatikore dhe drejtshkrimore;
- ka më pak origjinalitet dhe stil sesa një ese që vlerësohet me notën 10.

Notat 7 dhe 8

Kjo është një ese, e cila tregon aftësitë e nxënësit për të shkruar në gjuhën shqipe standarde, por nuk e ka origjinalitetin dhe rrjedhshmërinë e esesë që vlerësohet me notën 10 dhe nuk ka zhvillimin dhe organizimin e esesë që vlerësohet me notën 9. Dallimet kryesore midis notës 7 dhe 8 janë sasia e detajeve të përdorura për të zhvilluar idenë kryesore, si dhe rëndësia që i jepet trajtimit të temës. Gabimet drejtshkrimore, gramatikore apo në përdorimin e shenjave të pikësimit hasen më shpesh në këto ese.

Kjo ese:

- përgjithësisht i përmbahet temës, e cila mbështetet me detaje të rëndësishme (ndonjëherë këto detaje mund të mungojnë);
- ka strukturë të mirë (mund të ketë disa gabime në strukturimin e esesë);
- ka organizim të mirë të paragrafëve (mund të ketë disa gabime në strukturimin e paragrafëve);
- ka rrjedhë logjike midis fjalive dhe paragrafëve, por ndonjëherë mund të mungojë;
- fjalitë kanë strukturë të mirë, por mund të ketë fjalë apo fjali që përsëriten;
- ka përdorim të saktë të gjuhës standarde, por ka edhe përdorim të disa fjalëve dialektore ose fjalë të ligjërimit bisedor;
- ka pak gabime gramatikore, drejtshkrimore apo në vendosjen e shenjave të pikësimit;
- ka më pak origjinalitet dhe stil sesa një ese që vlerësohet me notën 9 ose 10.

Notat 5 dhe 6

Kjo ese vlerësohet me notën 5 ose 6, sepse ka një strukturë të dobët dhe mungojnë detajet që mbështesin argumentet dhe idetë e shfaqura. Në këtë ese mund të shohim që nxënësi shpesh largohet nga tema.

Në këtë ese:

- trajtimi i temës është i paqartë ose është i papërshtatshëm për lexuesin;
- nxënësi nuk jep fakte apo detaje për të mbështetur argumentet e tij;
- paragrafët dhe fjalitë përgjithësisht nuk kanë një rend logjik;
- ka disa fjali që nuk kanë strukturë të saktë;
- ka fjalë që përdoren gabimisht dhe vihen re shumë dialektizma, klishe etj.;

- ka gabime të shpeshta drejtshkrimore, gramatikore dhe në vendosjen e shenjave të pikësimit;
- origjinaliteti në trajtimin e temës, pothuajse mungon.

Nota 4

Një ese vlerësohet me notën 4 sepse:

- tema nuk trajtohet përgjatë esesë;
- nuk ka strukturë (nuk ka hyrje, zhvillim dhe mbyllje);
- nuk është e strukturuar në paragrafë;
- nuk ka rrjedhë logjike midis fjalive;
- nuk përdoret gjuha shqipe standarde;
- ka gabime të rënda drejtshkrimore, gramatikore dhe në përdorimin e shenjave të pikësimit;
- nuk ka aspak origjinalitet në idetë e shprehura.

Model 2

Kriteret për vlerësimin e eseve

Kriteri 1: ideja dhe argumentimi 2 pikë

Mësuesi do të shikojë nëse nxënësi:

- e ka kuptuar qartë nga pikëpamja përmbajtësore dhe artistike tekstin e dhënë;
- interpreton në mënyrë analitike pjesën;
- i mbështet idetë e veta me shembuj nga teksti i dhënë;
- përdor detaje mbështetëse;
- ka qartësi mendimi.

Kriteri 2: struktura e esesë 1 pikë

Mësuesi do të shikojë nëse nxënësi:

- respekton elementet e strukturës së esesë:
- hyrjen
- zhvillimin
- përfundimin

Nxënësi merr 1 pikë nëse përgjigjen e dhënë e strukturon sipas skemës së mësipërme. Nëse mungon njëra prej tyre, ai do të marrë 0 pikë për këtë rubrikë.

Kriteri 3: stili dhe origjinaliteti 1 pikë

Mësuesi do të shikojë nëse nxënësi:

- shprehet me një gjuhë eseistike;
- ka fjalor të pasur;

- stil origjinal;
- strukturon qartë përgjigjen nga pikëpamja gramatikore dhe fjalëformimi.

Kriteri 4: Larmia sintaksore 1 pikë

Mësuesi do të shikojë nëse nxënësi:

- zotëron sintaksën;
- ka aftësi për të ndërtuar fjali që janë të sakta;
- përdor fjali që ndryshojnë në modele, gjatësi dhe ritëm;
- strukturon qartë përgjigjen nga pikëpamja sintaksore.

Kriteri 5: Saktësia drejtshkrimore 1 pikë

Mësuesi do të shikojë nëse nxënësi:

- ka saktësi drejtshkrimore;
- përdor si duhet shkronjën e madhe;
- përdor si duhet shenjat e pikësimit.

b. Përdorimi i niveleve të arritjeve dhe vlerësimi i bazuar në kritere

Vlerësimi bazuar në kritere u siguron nxënësve informacion rreth cilësive, karakteristikave dhe aspekteve të një detyre/veprimtarie vlerësuese e cila përdoret për të matur arritjen e rezultateve të të nxënit.

Vlerësimi bazuar në kritere:

- Lidh rezultatet e të nxënit me detyrat/veprimtaritë për përmbushjen e tyre.
- Përcakton nivelet e performancës së nxënësve referuar niveleve të arritjeve.
- I ndihmon nxënësit të kuptojnë pritshmëritë.
- U jep nxënësve mundësi të vlerësojnë performancën e tyre.

Kriteri (rezultati) përcakton karakteristikat e performancës, por nuk përcakton “sa mirë” i demonstrojnë nxënësit këto karakteristika – e cila është detyrë e niveleve të arritjeve.

Nivelet e arritjeve shprehin rezultatet e ndryshme që arrijnë nxënës të ndryshëm në përpjekjet e tyre për të përmbushur arritjen e dëshiruar (e pritshme) prej tyre në një lëndë. *Për të përcaktuar nivelin e arritjes së nxënësit duhen bërë një sërë vëzhgimesh dhe duhen përdorur një sërë instrumentesh vlerësimi të cilat duhet t'i shërbejnë progresit të nxënësit.*

Mësuesi duhet t'i krijojë çdo nxënësi mundësinë e të nxënit në të gjitha nivelet, sikurse t'i japë mundësinë që të demonstrojë arritjet e tij në të gjitha nivelet. Kjo do të thotë që mësuesi:

- të mundësojë situata të nxëni në përputhje me rezultatet e të nxënit.

- të përzgjedhë veprimtari mësimore gjatë të cilave nxënësit demonstrojnë nivelin e tyre të arritjeve dhe u krijohet mundësi për progres.
- të vlerësojë nxënësit në përputhje me nivelet e tyre të arritjeve (performancën).

Në veçanti, nivelet e arritjeve ndihmojnë mësuesin për të planifikuar mësimdhënien individuale, punën e diferencuar me nxënësit, për të ndikuar pozitivisht në progresin e tij dhe për të raportuar të nxëniet e nxënësit.

Mësuesi duhet të ketë të qartë dallimet ndërmjet niveleve të arritjeve, të shprehura si më poshtë:

- *Niveli 1:* Nxënësit në këtë nivel demonstrojnë një shkallë të pamjaftueshme të zotërimit dhe zbatimit të njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve.
- *Niveli 2:* Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi dhe qëndrime dhe i zbatojnë ato në situata të përcaktuara/të njohura; ata kryejnë detyra sipas modeleve të ofruara.
- *Niveli 3:* Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi dhe qëndrime dhe i zbatojnë ato në situata analoge ose të ngjashme; ata shprehin qëndrimin e tyre personal, duke vepruar më shumë në nivelin e pohimeve dhe konkluzioneve të formuluar se sa në nivel analize.
- *Niveli 4:* Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi, qëndrime dhe i zbatojnë ato në mënyrë të pavarur dhe krijuese, në situata të reja dhe të panjohura për ta; ata janë të aftë të zgjidhin situata problemore të ndryshme, të mbrojnë pikëpamjet dhe qëndrimet e tyre bazuar në argumente.

Për të përcaktuar nivelet e arritjes për temën mësimore, mësuesi bazohet në nivelet e arritjes së kompetencave lëndore për shkallë mësimore dhe në rezultatet e të nxëniet të orës mësimore.

(Shihni zbërthimin e niveleve të arritjeve te modeli i planifikimit ditor apo te modeli i testit)

c. Llojet e vlerësimeve

Vlerësimi i nxënësit kryhet nëpërmjet:

- A. Vlerësimi të vazhduar
 - B. Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse
 - C. Vlerësimi me projekt kurrikular
- A. *Vlerësimi i vazhduar (për të nxënë)*

- Vlerësimi i vazhduar për të nxënë është pjesë e mësimdhënies dhe motivon përparimin e nxënësit në të gjitha aspektet e të nxëniet, në situata të ndryshme të njohura dhe të panjohura.
- Vlerësimi i vazhduar bazohet në vëzhgimet dhe në gjykimet e mësuesit mbi përgjigjet me gojë ose me shkrim, punët në grup, diskutimet, vetëvlerësimin e nxënësit, vlerësimin e nxënësit nga

- nxënësi, pjesëmarrjen në aktivitete dhe në debatet në klasë, vlerësimin e detyrave të shtëpisë apo të klasës etj.
- Mësuesi vlerëson nxënësin me notë në regjistër, vetëm pasi është siguruar që ky vlerësim është objektiv dhe shpreh shkallën e qëndrueshmërisë së performancës së nxënësit për një periudhë të caktuar kohe. Për këtë qëllim, mësuesi mban shënime të cilat e ndihmojnë atë për të gjykuar në lidhje me vendosjen e notës dhe për të argumentuar në çdo kohë, objektivitetin e vlerësimit të tij me notë në regjistër.
 - Mësuesi shënon në regjistër të paktën 2 (dy) vlerësime me notë për çdo periudhë për lëndët që zhvillohen me 1- 2 orë në javë.
 - Mësuesi nxjerr notën e vlerësimit të vazhduar për çdo periudhë duke u bazuar në notat e nxënësit në regjistër dhe në shënimet që ka mbajtur. Mësuesi merr në konsideratë balancën ndërmjet njohurive, shkathtësive, qëndrimeve, ashtu siç përshkruhet në rezultatet e të nxënit në programin lëndor.
 - Mësuesi ka përgjegjësi për të informuar prindërit dhe nxënësin për ecurinë dhe mundësinë e nxënësit për progres.

B. Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse

Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse përdoret për të mbledhur prova dhe të dhëna që tregojnë nëse mësimdhënia ka realizuar qëllimin e saj, me synim monitorimin dhe raportimin e progresit. Testi/detyra përmbledhëse siguron informacion nëse përparimi i nxënësve është në rrugën e duhur apo duhen ndërmarrë hapa për zgjidhjen e ndonjë problemi të mundshëm.

Si dhe kur realizohet testi/detyra përmbledhëse?

- Vlerësimi me test ose me detyrë përmbledhëse kryhet në pjesën e fundit të periudhës.
- Mësuesi ka lirinë të përcaktojë vetë nëse do të zhvillojë test apo detyrë përmbledhëse, sipas specifikave të lëndës.
- Testi/detyra përmbledhëse planifikohet nga mësuesi, kur përmbillet një grup rezultatesh të nxëni dhe mësuesi është *i lirë ta vendosë vetë se kur do ta zhvillojë atë*.
- Testi/detyra përmbledhëse është 45 minuta.
- Drejtoria e shkollës menaxhon organizimin e testeve ose detyrave përmbledhëse sipas një grafiku, në mënyrë që të mos ngarkohet nxënësi në fund të periudhës.
- Testi/detyra përmbledhëse *jo domosdoshmërisht* bëhet në fund të periudhës. Mësuesi e përcakton vetë kohën se kur do ta zhvillojë atë.
- Në momentin kur mësuesi *vlerëson testet/detyrat përmbledhëse, i vendos* notat në regjistër.

- Mësuesi duhet **të ruajë deri në përfundim të vitit shkollor** testet ose detyrat përmbledhëse. Duke qenë se nxënësi në fund të klasës së dymbëdhjetë në provimet e maturës shtetërore në gjuhë shqipe dhe letërsi vlerësohet me test, sugjerohet që për vlerësimin e nxënësve të përdoret kryesisht testi.

B.1. Hartimi i testit

Qëllimi kryesor i çdo testimi është përcaktimi i asaj se çfarë nxënësit dinë dhe janë në gjendje të bëjnë. Nëpërmjet tij sigurohet informacion i vlefshëm rreth efektivitetit të procesit të mësimdhënies për të mbështetur të nxënësit e nxënësve dhe progresin e tyre.

Një nga format e vlerësimit të arritjeve të nxënësve në shkollë është testi dhe në raport me format e tjera të vlerësimit, kjo formë është më objektive dhe krijon mundësinë:

- të përcaktohet niveli i arritjeve të nxënësve për një periudhë të caktuar;
- të dallohen konceptet në të cilat nxënësit shfaqin dobësi;
- të monitorohet progresi ose jo, i nxënësve në raport me vlerësimin paraardhës.

Hapat për hartimin e një testi janë:

Përcaktimi i njohurive dhe i rezultateve të të nxënësit të kompetencave që do të vlerësohen (% e pikëve që do të zënë në test, e cila është në koherencë me % që kanë në programin e gjuhës shqipe dhe në programin e letërsisë).

Përcaktimi i peshës së niveleve të vështirësisë së testit: Në hartimin e një testi, rëndësi të veçantë ka përdorimi i niveleve të arritjeve, si një strukturë hierarkike e aftësive të të menduarit, dhe një mjet për të matur thellësinë njohëse të të mësuarit të nxënësve.

Kur hartojmë një test duhet të kemi parasysh që ai të jetë i vlefshëm për të gjithë. Nëse ne do të hartonim një test me pyetje kryesisht të nivelit bazë (ulët), atëherë ne nuk do t'u jepnim mundësi nxënësve të shfaqnin siç duhet aftësitë e tyre mendore.

E kundërta do të ndodhte nëse do të hartoheshin kryesisht pyetje të nivelit të lartë. Në rastin e parë ne do të diskriminojmë nxënësit me arritje të larta dhe në rastin e dytë nxënësit me arritje të ulëta. Niveli i vështirësisë së testit në lëndën e gjuhës shqipe dhe në lëndën e letërsisë, rekomandohet të jetë:

- ☒ Nga 40% deri në 30% - Niveli bazë
- ☒ Nga 40% deri në 45% - Niveli mesatar
- ☒ Nga 20% deri në 25% - Niveli i lartë

Tabela e përmbajtjes së testit (tabela e specifikimeve – Blueprint)

Për të hartuar një test, mësuesi duhet të ketë kujdes që së pari të përgatisë tabelën e përmbajtjes së testit. Kjo tabelë përmban njohuritë, rezultatet e të nxënit sipas kompetencave, kapitujve, tematikave, peshat (në %) si dhe pikët për pyetjet sipas niveleve të arritjeve.

Tabela është themelore për ndërtimin e një testi të mirë. Ajo, jo vetëm siguron që testi do të provojë (testojë) të gjithë përmbajtjen e rëndësishme dhe proceset, por gjithashtu është e rëndësishme në planifikimin dhe organizimin e mësimit.

Tabela e specifikimeve të testit nuk duhet të bëhet kufizuese që mësuesi të drejtojë vëmendjen kryesisht drejt përllogaritjeve. Për hartimin e saj është i rëndësishëm përcaktimi i njohurive dhe rezultateve të të nxënit që do të vlerësohen me test, si dhe përcaktimi i pyetjeve sipas niveleve të vështirësisë.

Që të ndërtohet tabela e përmbajtjes së testit për periudhën, fillimisht duhet të nxjerrim përqindjet (peshat) që zë çdo kompetencë/ kapitull, njohuritë dhe rezultatet e të nxënit që zhvillohen përgjatë asaj periudhe.

Për shembull,

Në rast se testi i periudhës do të përmbajë 30 pikë dhe gjatë kësaj periudhe zhvillohet kapitulli A me 19 orë, kapitulli B me 7 orë, atëherë për secilën prej tyre llogaritet pesha në përqindje dhe pikët që do të kenë në test. Totali i orëve të periudhës është 26 orë.

kapitulli A ka 19 orë: $26 \text{ (orët e periudhës)} = 74\% = (74\% \times 30 \text{ pikë totali}) = 22 \text{ pikë}$

kompetenca/ kapitulli B ka 7 orë: $26 \text{ (orët e periudhës)} = 26\% = (26\% \times 30 \text{ pikë totali}) = 8 \text{ pikë}$

Kjo do të thotë që kapitulli A do të ketë numrin më të madh të pikëve në test. Me të njëjtën logjikë veprohet për peshat e njohurive dhe rezultateve të të nxënit.

Për ndarjen në nivele të pikëve, veprohet si më poshtë:

Nëse peshat për secilin nivel do të jenë 40% - Niveli 1; 40% - Niveli 2; dhe 20% - Niveli 3, atëherë pikët sipas niveleve do të jenë:

Kapitulli	% & nr. i pikëve	Pikët e ndara në nivele		
		Niveli 2	Niveli3	Niveli 4
Kapitulli A	74% - 22 pikë	22 x 40% = 9 pikë	22 x 40% = 9 pikë	22 x 20% = 4 pikë
Kapitulli B	26% - 8 pikë	8 x 40%	8 x 40%	8 x 20%

		= 3 pikë	= 3 pikë	= 2 pikë
Totali	30	12	12	6

Shënim: Përlllogaritja e peshave dhe pikëve orienton mësuesin dhe mbështet hartimin e një testi të mirë, por duhet bërë kujdes të mos shndërrohet në një proces kufizues për mësuesin gjatë hartimit të testit.

Konvertimi i pikëve në notë

Pasi përcaktohet totali i pikëve të një testi, atëherë bëjmë konvertimin e tyre në notë, duke përcaktuar përqindjet mbi bazën e të cilave llogariten pikët që do të shërbejnë si kufiri i poshtëm dhe intervalet e tyre për notat nga 4 në 10.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Përqindja e pikëve	<25%	25-38%	39-51%	52-64%	65-77%	78-90%	91-100%

Në rastin tonë totali i pikëve është 30. Llogarisim $30 \text{ pikë} \times 24\% = 7 \text{ pikë}$. Pra 7 pikë është kufiri maksimal i pikëve për të cilën nxënësi nuk merr notë kaluese. Pikët e mbetura ndahen në 6 intervale për notat nga 5 në 10.

$30-7=23$, $23 / 6 = 4$ pikë secili interval. Për intervalin e fundit (nota 10) do të ketë 3 pikë.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Pikët	0-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-30

Llojet e pyetjeve në test dhe kriteret e hartimit të tyre

Rregulla bazë për të gjitha formatet e pyetjeve

Në hartimin e pyetjeve, duhet të respektohen disa rregulla bazë si më poshtë:

- sigurohuni të matni njohuritë dhe aftësitë më të rëndësishme të periudhës;
- formuloni pyetje të qarta dhe koncize;
- sigurohuni që pyetja i përgjigjet qëllimit të caktuar;
- shmangni pyetjet e papërshtatshme në formë e përmbajtje;
- shmangni pyetjet e vështira të pajustificuara;
- shmangni pyetjet me kuptime të tjera logjike veç kuptimit që synojmë;
- vendosni të parat pyetjet më të lehta.

Pyetjet dhe llojet e tyre

Pyetjet në një test janë objektive, gjysmë objektive dhe subjektive. Pyetjet janë objektive, kur për to vlerësohet të ndryshëm arrijnë në të njëjtin vlerësim, duke u bazuar në një çelës përgjigjesh të sakta. Pyetjet janë gjysmë objektive, kur përgjigja mund të jepet në formën e një fjalie të vetme ose të disa fjalive. Ndërsa pyetjet subjektive kanë këto karakteristika:

- përgjigje të lira, të cilat mbështeten mbi një material;
- nuk ka kufizime në lidhje me gjatësinë ose stilin e përgjigjes (megjithëse kjo mund të përcaktohet në një farë mase);
- nuk kërkohet ndonjë strukturim i ngurtë i përgjigjes, megjithëse pyetja vetë duhet të jetë specifike dhe pa shumëkuptimësi.

Llojet e pyetjeve objektive

a) *Pyetjet me përgjigje alternative (pyetje me 2 variante zgjedhjeje) marrin përgjigjet:*

- po/jo;
- e vërtetë - e gabuar.

Shembull:

Ky tekst është argumentues.

- V ____
- G ____

b) *Pyetjet me zgjedhje të shumëfishtë (me alternativa)*

Këto pyetje kanë një trung (rrënja) në formën e një pyetjeje apo të fjalie të paplotë dhe disa alternativa (tre ose katër), një prej të cilave është e vërtetë dhe pjesa tjetër janë alternativa “hutuese”. Rekomandohen katër alternativa. Përdorimi i shumë alternativave do të ishte i pakuptimtë.

Për hartimin e këtyre pyetjeve ndiqen rregullat e mëposhtme:

- *Trungu (rrënja) duhet të jetë një pyetje apo një pohim?* Të dyja strukturat janë të pranueshme. Disa hartues preferojnë të zgjedhin një strukturë dhe ta ruajnë atë vazhdimisht, por disa të tjerë i përdorin të dyja strukturat.
- Sigurohuni që trungu i pyetjes shpreh në mënyrë të plotë një çështje, në mënyrë që nxënësit të dinë mirë të bëjnë atë çfarë shpresohet prej tyre, para se të lexojnë alternativat.

- Shmangni përdorimin e fjalëve mohuese. Nxënësit në përgjithësi nuk e shohin “NUK” në një trung pyetjeje. Nëse ajo duhet përdorur patjetër është mirë ta dalloni duke e theksuar (*bold*) ose duke e kapitalizuar (NUK).
- Sigurohuni që të gjitha përgjigjet janë afërsisht në të njëjtën gjatësi, gramatikë apo vështirësi konceptimi.
- MOS jepni alternativa që janë pjesërisht të sakta ose i mbivendosen përgjigjes së saktë.
- MOS përdorni alternativat ”*të gjitha më sipër*” apo “*A dhe B*”, të cilat e bëjnë pyetjen të vështirë në mënyrë të panevojshme për nxënësit.
- Përdorni udhëzime me gojë për ata që kanë vështirësi leximi.
- Përdorni shkronja të mëdha shtypi për të shënuar alternativat.
- Renditini alternativat sipas rendit alfabetik.

Shembull:

1. Cilës pyetje i përgjigjet paragrafi i parafundit?	1 pikë
A) Ç’ probleme sjell përdorimi i internetit në shkollë?	
B) Ç’ raport ka mes kohës së qëndrimit në internet dhe kohës së gjumit?	
C) Çfarë problemesh sjell qëndrimi gjatë në internet?	
D) Si ndikon në luftën ndaj pagjumësisë interneti?	

c) Pyetjet me plotësim

Këto janë pyetje në formën e një fjalisë që i mungon një pjesë, e cila mund të jetë fjalë a togfjalësh. Mund të jetë edhe një pjesë teksti, me pjesë të paplotësuara. Vendosja e pjesëve të munguara i jep kuptimin e duhur fjalisë apo tekstit kuptimin e plotë. Ndërtoni fjalinë në mënyrë që përgjigja e vërtetë të jetë e shkurtër dhe vetëm një. Pjesën që mungon është më mirë ta vendosni në fund të fjalisë se sa në fillim të saj. *Shembull:*

Motivi kryesor që trajtohet në poezinë “Mall” të Ismail Kadaresë është _____
--

d) Pyetjet me kombinime (me çiftime)

Në këto pyetje:

- zgjidhen çifte fjalësh që kombinohen nga dy lista të dhëna;
- nxënësi duhet të bëjë lidhjen korrekte mes tyre;
- variantet e dhëna në një anë duhet të jenë më të shumta se në anën tjetër.

Pyetjet gjysmë objektive

Këto pyetje kërkojnë përgjigjen e një pyetjeje direkt ose plotësim të një fjalie të paplotë. P.sh.:
Fabula është _____

Shembull 6

*Gjeni dy fakte që janë përdorur në tekst.
Çfarë vlere i japin ato tekstit, në sytë e lexuesit?*

Pyetjet subjektive

a) Eseja e strukturuar:

- ka për qëllim kufizimin e përgjigjes;
- forma e përgjigjes kufizohet nga mënyra sesi ndërtohet pyetja. P.sh.: *Përshkruaj në jo më shumë se 100 fjalë personazhin e Demkës*”.

Shembull

Ky tregim është shkruar më shumë se dy mijë e pesëqind vjet më parë. A mendoni se ndjenjat dhe reagimet e babait në lidhje me të birin janë tipike edhe në ditët tona?
Krahasoni qëndrimin e tij me atë të prindërve të sotëm. Për të dhënë përgjigjen, mbështetuni te tregimi.

b) Eseja e pastrukturuar i jep mundësi nxënësit të demonstrojë:

- aftësi në përdorimin e gjuhës;
- fuqinë e analizës;
- aftësi në përzgjedhjen e përgjigjes;
- aftësi argumentuese;
- etj.

Kërkesa e esesë duhet të jetë sa më e qartë. Për këtë ka rëndësi folja e përdorur: përshkruaj, argumento, vlerëso... etj.

Shembull

Argumentoni pse është e rëndësishme që ta ruajmë dhe ta pasurojmë gjuhën shqipe?

Pikët dhe kriteret e pikëzimit të pyetjeve

Pikët janë **tregues të nivelit të arritjeve**. Qëllimi i vendosjes së tyre është marrja dhe dhënia e informacionit në lidhje me arritjet e nxënësve. **Sistemi analitik** është më i përshtatshmi për

pikëzim. Ai bazohet në vendosjen e pikëve për elemente të caktuara të përgjigjes. **Sistemi analitik** i pikëzimit ka **2 kërkesa**: caktimi i pikëve për çdo pyetje të testit dhe hartimi i skemës së pikëzimit.

Vlerësimi me pikë i pyetjeve objektive dhe gjysmë objektive

- Pyetjet po/jo; e vërtetë/ e gabuar vlerësohen me 1 pikë.
- Pyetjet me çiftim; për çdo çiftim të saktë nxënësi merr 1 pikë
- Pyetjet me plotësim: për çdo plotësim nxënësi merr 1 pikë.
- Pyetjet me zgjedhje të shumëfishtë: për çdo përgjigje të saktë nxënësi merr 1 pikë.
- Pyetjet me përgjigje të shkurtër: për çdo kërkesë nxënësi merr 1 pikë.

P.sh.: për pyetjen me 2 pikë “Gjeni figurën letrare dhe tregoni funksionin e saj”, nxënësi:

- vlerësohet me 0 pikë nëse nuk jep asnjë përgjigje;
- vlerësohet me 1 pikë, nëse gjen vetëm figurën letrare;
- vlerësohet me 2 pikë nëse gjen figurën letrare dhe funksionin e saj.

Llogaritja e kohës së testit

Mësuesi duhet të vlerësojë kohën që i duhet nxënësit për t’iu përgjigjur të gjitha pyetjeve. Mbi këtë kohë ai duhet të shtojë kohë, për efekt të faktorëve të mëposhtëm:

- Nxënësi është më i ngadaltë në procedurat e përgjigjeve dhe të zgjidhjeve.
- Nxënësi është nën presion.
- Nxënësi bën gabime dhe i duhet t’i rikthehet zgjidhjes së saktë.
- Nxënësi përgjithësisht ndjek rrugë më të gjatë zgjidhje dhe arsyetimi.
- Nxënësi shpesh verifikon për herë të dytë ose më tepër përgjigjet ose zgjidhjet.
- Mësuesi duhet të ketë parasysh që të shmangë zgjatjet e panevojshme.

Shumë nga vlerësimet e shkurtra (pak pyetje) mund të na japin një pamje më të saktë të asaj çfarë nxënësi di në krahasim me një vlerësim të gjatë (shumë pyetje). E thënë më ndryshe duhet të shmangim zgjatjen e panevojshme të një testi. Zgjatja e panevojshme të shmang nga qëllimi kryesor, krijon konfuzion dhe presion për nxënësin. Mësuesi duhet të konsiderojë një sërë faktorësh të tjerë si socialë e psikologjikë, që lidhen me kohën, vendin, rëndësinë e testit, si dhe me moshën, gjininë dhe përkatësinë kulturore-sociale të nxënësit.

Më poshtë është dhënë një tabelë orientuese për kohën që i duhet nxënësit për një pyetje ose kërkesë në test.

Lloji i pyetjes	Koha e përafërt
------------------------	------------------------

Pyetje me <i>po/jo</i> ose me <i>e vërtetë/ e gabuar</i>	20-30 sekonda
Pyetje me alternativa	40-60 sekonda
Pyetje me plotësim (1 fjalë ose disa grup fjalësh)	40-60 sekonda
Pyetje me kombinime (me çiftime)	2-4 minuta
Pyetje me përgjigje të shkurtra	2-4 minuta
Ese me përgjigje të kufizuar	15-20 minuta
Ese me përgjigje të zgjeruar	35-50 minuta

MODEL TESTI (45 MINUTA)

Klasa XI

Periudha e parë

Testi ka 27 pikë

Në test do të vlerësohen:

- Njohuritë dhe aftësitë e nxënësve për llojet e teksteve. 57 %
- Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit. 43%

Testi është i ndërtuar me tri nivele.

- 11 pikë për nivelin bazë (40% e totalit)
- 11 pikë për nivelin mesatar (40% e totalit)
- 6 pikë për nivelin e lartë (20% e totalit)

Tabela e specifikimeve të testit

Tematikat	Niveli I	Niveli II	Niveli III
Njohuritë dhe aftësitë e nxënësve për llojet e teksteve. Teksti argumentues 16 pikë	- Përcaktimi i llojit të tekstit. 1 pikë - Identifikimi i idesë kryesore. 1 pikë - Përmbledhja e paragrafit të tekstit. 1 pikë - Vazhdimi i një paragrafi. 1 pikë - Lidhja e tekstit me përvojat e nxënësit. 2 pikë	- Përcaktimi i qëllimit të tekstit. 1 pikë - Dallimi i dhënësit dhe i marrësit. 2 pikë - Shkrimi i një paragrafi. 3 pikë	- Përcaktimi i tezës, një argumenti dhe i kundërtezës. 3 pikë - Identifikimi i marrëdhënieve në tekst. 1 pikë
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit.	- Karakteristikat gjuhësore të një teksti. 2 pikë - Dallimi i përemrave. 2 pikë	- Dallimi i llojit të përemrave. 2 pikë - Përcaktimi i formën së duhur te	- Përdorimi në fjali i përemrave. 1 pikë

- Morfologji (përemrat) 12 pikë	- Identifikimi i funksionit të kllapave të rrumbullakëta. 1 pikë	përemrat. 2 pikë - Përcaktimi i mënyrës së formimit të përemrave. 2 pikë	
Gjithsej 28 pikë	11 pikë ose afërsisht 40 %	12 pikë ose afërsisht 40%	5 pikë ose afërsisht 20%

Internet i bën keq shëndetit

Varësia ndaj internetit është një shqetësim mendor i njohur dhe pranuar nga psikologët tashmë prej shumë vitesh. Po kjo mund të mos jetë simptoma e vetme. Një sajt në internet ka publikuar së fundmi një grafik informues, i cili përpiket t'i japë përgjigje pyetjes: A i bën keq shëndetit interneti?

Sipas të dhënave statistikore, janë 3 miliardë persona në botë që lidhen në internet. Nëse rrjeti do të ishte një shtet, atëherë do të renditej si ekonomia e pestë më e madhe në botë (përpara Gjermanisë). Gjithashtu, një në shtatë njerëz ka një profil në fejsbuk. Bëhet fjalë pra, për një fenomen shumë të përhapur, por jo pa efekte anësore. I pari dhe më i njohuri është ai i tipit psikologjik: Vlerësohet se 5-10 për qind e përdoruesve të internetit ka krijuar një varësi të vërtetë ndaj tij dhe një në 3 përdorues mendon se interneti është i rëndësishëm po aq sa uji dhe buka. Por kompjuteri dhe interneti mund të kenë edhe efekte negative në jetën tonë. Sipas disa studiuesve, ekziston edhe një lidhje mes mungesës së vëmendjes dhe hiperaktivitetit, që godet veçanërisht fëmijët dhe adoleshentët.

Gjithashtu, edhe trupi i ndjen efektet e kohës që kalojmë në internet. Në 30 vitet e fundit, pra që kur kanë filluar të përdoren kompjuterët personalë, numri i të rriturve që kanë nevojë për syze është rritur nga 25% në 41.6%. Veç kësaj, qëndrimi i gabuar dhe për një kohë të gjatë para kompjuterit shkakton probleme në shpinë dhe në shtyllën kurrizore.

Ndodh që kalojmë më shumë kohë përpara kompjuterit se sa në gjumë dhe 1 në 10 prindër pohon se fëmija i tij ka shfaqur probleme me buliminë (një fëmijë që shfaq probleme bulimie është më i ekspozuar ndaj aktit të vetëvrasjes se sa një bashkëmoshatar i tij që nuk i ka këto probleme).

Ndërkohë, sa i përket fejsbukut, përhapja e të cilit është e jashtëzakonshme, nëse i referohemi SHBA-ve, konsiderohet si një faktor që ka ndikuar në ftohjen e marrëdhënieve mes bashkëshortëve dhe në rreth 20% të rasteve është shkaktar i divorceve.

Përshtatur nga gazeta "Shqip" online, dhjetor 2012.

Lexoni me vëmendje tekstin dhe përgjigjuni pyetjeve të mëposhtme.

1. Ky tekst është: 1 pikë

- A) argumentues;
- B) përshkrues;
- C) rrëfyes;
- D) udhëzues;

2. Qëllimi kryesor i këtij teksti është: 1 pikë

- A) t'i këshillojë njerëzit të mos përdorin internetin;
- B) t'i informojë rreth përhapjes së gjerë të internetit në botë;
- C) t'i bindë për ndikimin negativ të përdorimit të tepërt të internetit;
- D) t'i udhëzojë si mund të kontrollojnë përdorimin e tepruar të internetit.

3. Cilës pyetje i përgjigjet paragrafi i parafundit? 1 pikë

- E) Çfarë problemesh sjell qëndrimi gjatë në internet?
- F) Ç' probleme sjell përdorimi i internetit në shkollë?
- G) Ç' raport ka mes kohës së qëndrimit në internet dhe kohës së gjumit?
- H) Si ndikon në luftën ndaj pagjumësisë interneti?

4. Në fund të këtij teksti, lexuesi arrin në përfundimin: 1 pikë

- A) Përdorimi i internetit sot është domosdoshmëri, ashtu sikurse dhe uji që pi dhe buka që ha.
- B) Përdorimi i tepruar i internetit është fakt i pranuar dhe jo opinion që ka vend për diskutim.
- C) Përdorimi i tepruar i internetit është shkaktar i shumë problemeve psikologjike e sociale në botë.
- D) Përdorimi i internetit i ka dhënë hov dhe zhvillim ekonomisë botërore, veçanërisht Gjermanisë.

5. Cila nga fjalitë e mëposhtme mund t'i shtohet paragrafit të fundit? **1 pikë**

- A) Të rriturit nuk duhet të qëndrojnë me tepri në fejsbuk për të mos pasur probleme në marrëdhëniet e tyre familjare.
- B) Kontrolloni çfarë lloj faqesh dhe informacionet e tyre, gjatë përdorimit të internetit nga fëmijët tuaj.
- C) Lejoni fëmijët tuaj të përdorin internetin me masë, për të shmangur probleme të pakthyeshme tek ata.
- D) Mos i lejoni fëmijët të rrinë në internet, për të shmangur tërheqjen e vëmendjes nga mësimet.

6. Përcaktoni në tekst: **2 pikë**

Dhënësin -----

Marrësin -----

7. Identifikoni në tekst: **3 pikë**

Tezën: -----

Një argument: -----

Kundërtezën: -----

8. Veçoni nga teksti një marrëdhënie shkak-pasojë. **1 pikë**

9. Shkruani një paragraf të shkurtër si argument mbështetës në favor të tezës. **3 pikë**

10. Thoni dy karakteristika gjuhësore tipike për këtë lloj teksti. 2 pikë

Karakteristika 1: -----

Karakteristika 2: -----

11. Shkruani dy arsye pse duhet përdorur interneti në procesin e të nxënit. 2 pikë

12. Shpjegoni përdorimin e kllapave rrumbullake në paragrafin e parafundit. 1 pikë

13. Gjeni përemrat dhe thoni llojin. 4 pikë

Fëmija me probleme bulimie është më i ekspozuar ndaj aktit të vetëvrasjes, se një bashkëmoshatar që nuk ka bulimi. Jo rrallë pyesim veten se sa të sigurt ndihen fëmijët ndaj ngacmimeve.

14. Përdorni përemrin ato si përemër dëftor në fjali? 1 pikë

15. Vendosni grupet në kllapa në formën e duhur. 2 pikë

a) (Vajza jote e vogël) -----i thamë që të mos e përdorë
instagramin.

b) Djali (ne)----- nuk ka instagram.

16. Përcaktoni mënyrën e formimit të përemrave *gjithfarë* dhe *lloj-lloj*.

2 pikë

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Pikët	0-6	7- 10	11-14	15- 18	19- 22	23-25	26-28

MODEL TESTI (45 MINUTA)

Klasa XII

Lënda: Letërsi me zgjedhje

Testi ka 28 pikë

Në test vlerësohen:

- Analiza dhe interpretimi i teksteve të ndryshme letrare
- Vlerësimi i letërsisë shqipe në periudha të ndryshme letrare dhe historike.

Testi është i ndërtuar me tri nivele.

- 11 pikë për nivelin bazë (40% e totalit)
- 11 pikë për nivelin mesatar (40% e totalit)
- 6 pikë për nivelin e lartë (20% e totalit)

Tabela e specifikimeve të testit

Kompetencat	Pikët	Rezultatet e të nxënit	Niveli II	Niveli III	Niveli IV
Analiza dhe interpretimi i teksteve të ndryshme letrare	11 pikë	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none">- demonstroi të kuptuarit e epikës legjendare;- përshkruan gjendjen shpirtërore të personazheve;- përcakton llojin e epikës;	P1, 2, 4, 6, 7, 10		
	11 pikë	<ul style="list-style-type: none">- gjen figurat stilistike në fragment;- përcakton thelbin e karakterit heroik dhe veçori të stilit;		P3, 5, 8, 9, 11, 12	

		<ul style="list-style-type: none"> - zbulon marrëdhëniet shkak-pasojë në fatin e personazheve; - përcakton strukturën e rrëfimit poetik në poemë; 			
Vlerësimi i letërsisë shqipe në periudha të ndryshme letrare dhe historike	6 pikë	- komenton dhe interpreton përmes figurave të stilistikës, duke iu referuar parimeve të epikës legjendare.			P 13
Pikët totale: 30 pikë	100%= 28 pikë		11 pikë 40 %	11 pikë 40	6 pikë 20%

GJERGJ ELEZ ALIA

Folklor

Qat'herë trimi a'nisë me dredhë tu shpija
edhe shok't të gjith m'i ka bashkue;
‘‘Po ndigjoni more shok't e mij
falë u qofshin sarajet e mia
falë u qofshin tanë paret e mija
e u qoft falë krejt malli e gjaja e shpis
-amanet motra e Gjergj Elez Alisë!’’
Edhe shtatit trimi i ka dhanun
motërzezën grykas për me marrun
të dy zemrat menjëherë janë ndalun!
Gjamë të madhe shokët i kanë ba
po ia çilin një vorr bukur të gjanë
vlla e motër ngrykas për me i xanë

E i muranë t'bukur m'i vdojnë te kryet
Vlla e motër kurrë mos me u harrue
E një bli t' bukur m'i vdojnë te kryet
Zogu i verës gjithmonë me pushue.

Kur ka nisë mali me u dushkue
a ndalë qyqja n'muran t'vorrit t'ri!
ka gjetë blinin tan degash tha
ka fluturue përmbi saraj të zi
ka gjetë kulmin shembë përdhe.
M'nji prezor si m'paska hyp
ka përbe shtegtarin kah po shkon:
amanet more shtegtar i malit
n'kofsh tuj këndueksajt,kangën me pushue
n'kofsh tu'kajtë ,gjamën për me xanë!
Kah kërkova gjithkund bjeshkë më bjeshkë
kah verova gjithkund vrrin e n'vrrin
kah mjerova gjithkund shpin e n'shpin
kërkund s'ndesha n'Gjergj Elez Ali !

1. Kjo këngë është:

1 pikë

- A) kënga hyrëse e ciklit të kreshnikëve.
- B) kënga hyrëse e këngëve historike .
- C) kënga hyrëse e riteve të dasmës.
- D) kënga mbyllëse e ciklit të kreshnikëve.

2. Gjergj Elez Alia lufton:

1 pikë

- A) për të fituar pasuri.
- B) për të mbrojtur atdheun.
- C) për të mbrojtur nderin e familjes.
- D) për të ruajtur traditat.

3. Figura kryesore e stilistikës, mbi të cilën përshkruhet personazhi, është: **1 pikë**
A) epiteti.
B) hiperbola.
C) krahasimi.
D) metafora.
4. Vargu karakteristik i eposit të kreshnikëve është: **1 pikë**
A) 10-rrokëshi i matur.
B) 10-rrokëshi i bardhë.
C) 8-rrokëshi i matur.
D) 8-rrokëshi i bardhë.
5. Gjergj Elez Alia ngjason me heronjtë e eposit sepse: **1 pikë**
A) kanë fuqi të jashtëzakonshme.
B) janë krijesa të të njëjtit përfytyrim.
C) janë malësorë të të njëjtës krahinë.
D) kanë ndjenjën e atdhedashurisë.
6. Cilat janë tri momentet kyç të subjektit në këtë fragment? **3 pikë**
7. Dalloni dy detaje në fillim të pjesës së dytë që tregon ndryshimin e stinëve. **2 pikë**
8. Si tingëllon amaneti që Gjergji u lë shokëve? **1 pikë**
9. Në ç' raport janë fjalët *kjaj* dhe *gjamë* ? Pse për vdekjen e Gjergjit përdoret fjala *gjamë*? **3 pikë**
10. Gjeni një rast të përdorimit të anaforës dhe shpjegoni arsyen dhe efektin që krijon ajo. **3 pikë**
11. Interpretoni kuptimin e vargut të fundit nëpërmjet fjalëve të qyqes dhe identifikoni figurën stilistike që përdoret për të krijuar imazhin e Gjergjit. **3 pikë**

12. Pse mbyllja e këngës vjen nëpërmjet fjalëve të qyqes? Cila figurë përftohet? **2 pikë**

13. Gjergj Elez Alia është një personazh i hershëm, por vlerat që ai përcjell mbeten aktuale edhe në ditët moderne. Argumentoni vlerat universale të heroit duke komentuar mënyrën e përshkrimit të tij në epos. **6 pikë**

PIKËT	7-10	11-14	15-18	19-22	23-25	26-28
NOTA	5	6	7	8	9	10

C. *Projekti kurrikular*

Projekti kurrikular është pjesë e vlerësimit të nxënësit. Çështjet kryesore që lidhen me planifikimin dhe zhvillimin e projektit kurrikular, janë:

- Mësuesi planifikon dhe organizon një projekt të shtrirë gjatë gjithë vitit shkollor pra në të tria periudhat. Mësuesi që kur planifikon projektin duhet të ketë në mendje vlerësimin e tij. Vlerësimi nuk është diçka që ndodh vetëm në fund të projektit, mësuesi vlerëson nxënësit dhe përgjatë zhvillimit të tij.
- Projekti si veprimtari integruese me karakter kërkimor e krijues, nxit zhvillimin e aftësive të larta të të menduarit, aftësive të komunikimit, të bashkëpunimit, të përdorimit të TIK-ut, të sipërmarrjes, të zbatimit të njohurive në situata dhe probleme të jetës reale etj. Projekti nxit të nxënësit dhe mësuesin të bashkëpunojnë me një qendër nxënësin përmes së cilës nxënësit në mënyrë të pavarur ose/dhe si një anëtar i një grupi hulumtojnë mbi një çështje të caktuar ose një problem të lidhur me jetën reale.
- Projekti kurrikular mund të jetë lëndor ose ndërlëndor, mund t’i përkasë një fushe të nxëni ose të shtrihet në më shumë se një fushë të nxëni.
- Drejtoria e shkollës menaxhon kohën e prezantimit dhe të vlerësimit të projektit kurrikular që të shmanget mbingarkesa e nxënësve në fund të vitit shkollor.
- Nota e projektit kurrikular shënohet në regjistër në kolonën përkatëse.
- Projektet e nxënësve ruhen deri në fund të vitit shkollor.

- Planifikimi dhe zbatimi në mënyrë efikase i një projekti kërkon që mësuesi të përcaktojë qartë detyrën mësimore në detaje për çdo grup dhe nxënës (është mjaft e rëndësishme që secili nxënës të jetë i përfshirë dhe i angazhuar me detyra të përcaktuara); të paraqesë rezultatet e të nxënës që do të arrihen nëpërmjet projektit; të paraqesë hollësisht çdo fazë të realizimit të projektit; të qartësojë nxënësit për arritjen përfundimtare të projektit; të qartësojë nxënësit për kriteret e vlerësimit të projektit; të vëzhgojë dhe të japë gjykimin e tij në mënyrë të vazhdueshme për ecurinë e zbatimit të projektit.
- Për realizimin e projektit shfrytëzohen përvojat vetjake të nxënësve, njohuritë dhe aftësitë lëndore dhe njohuritë e marra nga burime të ndryshme. Realizimi i një projekti kërkon përdorimin e më shumë se një metode dhe teknike, si: vrojtimi, studimi i rastit, intervista, puna në grup, puna individuale, përpunim informacioni statistikor etj.
- Stadet/ fazat kryesore që ndiqen për realizimin e një projekti janë:
 - ☒ Përcaktohet çështja ose problemi për të cilin do të hulumtohet, në mënyrë që të jetë i menaxhueshëm në kohë.
 - ☒ Përcaktohen detyrat që duhet të realizohen për të grumbulluar të dhënat e nevojshme nga puna e secilit nxënës.
 - ☒ Grumbullohet materiali dhe/ose mjetet e nevojshme.
 - ☒ Përpunohen dhe analizohen të dhënat e grumbulluara.
 - ☒ Nxirren përfundime dhe përgjithësime nga të dhënat e grumbulluara dhe përgatitet produkti përfundimtar.
 - ☒ Prezantohen gjetjet dhe përfundimet e projektit ose prezantohet produkti i krijuar.
- Për planifikimin e një projekti mësuesi ndërton planin e projektit, rubrikat kryesore të të cilit paraqiten më poshtë. Në varësi të tematikës së projektit dhe specifikave të tij, mësuesi mund të pasurojë planin me rubrika të tjera. Mësuesi planifikon në planin e tij ditor çdo orë të planifikuar të projektit sikurse vepron me orët e tjera mësimore.
- Rubrikat kryesore të planit të një projekti kurrikular përfshijnë:
 - ☒ *Tema e projektit*: Përcaktohet nga mësuesi në bashkëpunim me nxënësit.
 - ☒ *Kohëzgjatja e projektit/orët mësimore*: Nëse projekti është ndër-lëndor, përcaktohet kontributi i çdo mësuesi dhe orët mësimore për secilën lëndë.
 - ☒ *Klasa/t pjesëmarrëse*: Përcaktohet klasa ose klasat në rast se ka disa klasa.
 - ☒ *Rezultatet e të nxënës*: Përfshijnë njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet që do të zhvillohen përmes veprimtarive të projektit.

- ✎ *Konceptet kryesore që do të përdoren gjatë zhvillimit të projektit:* Përcaktohen konceptet që duhet të zotërojë nxënësi për realizimin e këtij projekt).
- ✎ *Partnerët:* Përcaktohen nëse ka, p.sh., nëse projekti në lëndën e gjuhës shqipe ka si qëllim që nxënësit të hulumtojnë për përdorimin e fjalëve të huaja gjatë komunikimit të përditshëm, një ekspert i gjuhës (mund të jetë prind i një nxënësi) mund të jetë një partner pjesëmarrës në projekt.
- ✎ *Veprimtaritë kryesore:* Përcaktohen veprimtaritë që do të realizohen gjatë projektit.
- ✎ *Burimet kryesore të informacionit* (Mësuesi duhet të orientojë nxënësit drejt përdorimit të burimeve të larmishme dhe të duhura të informacionit. Në lëndën e gjuhës shqipe një burim i çmuar informacioni, përveç internetit, hartave dhe teksteve të ndryshme si enciklopeditë, revistat, etj., janë vëzhgimet në natyrë).
- ✎ *Tematika e orëve të planifikuara të planit mësimor:* Në këtë rubrikë vendoset tema për çdo orë mësimore të projektit. P.sh., nëse projekti planifikohet në 6 orë atëherë duhet vendosur tematika për të gjashta orët mësimore.
- ✎ *Përshkrimi i produktit të projektit:* Kjo rubrikë duhet të përfshijë shkurtimisht llojin e produktit që pritet të realizohet në përfundim të projektit dhe mënyrën e prezantimit të tij.
- ✎ *Vlerësimi i nxënësve dhe reflektimi:* Mësuesi përcakton kritere për vlerësimin e projektit të cilat ia komunikon nxënësit që në fillim të projektit. P.sh., kriteret mund të përcaktohen në lidhje me trajtimin e përmbajtjes në përmbushje të tematikës, përdorimin e burimeve të informacionit, përgatitjen e produktit, prezantimin e tij etj., në varësi të rezultateve të të nxënësve.

Më poshtë janë dhënë disa shembuj kriteresh për vlerësimin e projektit.

A është fokusuar përmbajtja e projektit te çështja/problemi i identifikuar për shqyrtim?
A është lidhur tema e projektit me situata nga jeta reale?
A i kanë zbatuar nxënësit konceptet e marra në lëndën përkatëse?
A kanë mbledhur të dhëna bazuar në burime të mjaftueshme informacioni?
A kanë bashkëpunuar nxënësit për të zhvilluar aftësitë komunikuese, vetëmenaxhuese dhe organizuese?
.....

Vetëvlerësimi dhe vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri

Sigurimi i të dhënave nga burime të ndryshme vlerësimi është thelbësore për të nxënëit që bazohet në projekte. Përfshirja e nxënësve në vlerësimin e projektit nxit motivimin dhe përmirëson të nxënëit e drejtuar prej tyre. Vetëvlerësimi dhe vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri nxit nxënësit të reflektojnë mbi pikat e tyre të dobëta dhe të forta, në mënyrë që të fokusojnë përpjekjet e tyre të mëtejshme. Nxitja e nxënësit për t'u përfshirë në vendosjen e kritereve për vlerësimin e punës së tij e kalon një pjesë të përgjegjësisë tek nxënësi. Kjo ndjeshmëri e përdorur me më shumë theks tek zhvillimi i nxënësit dhe vetëkuptimi, krahasuar thjesht me qëllimin për të arritur tek një notë, bën që vetëvlerësimi të kontribuojë në mundësitë e nxënësit për të strukturuar procesin e tij të të nxënëit. Kjo rrit më tej zotërimin e nxënësit mbi procesin e të nxënëit.

Vlerësimi i shokut mund të shtojë edhe një dimension tjetër në zhvillimin e nxënësit nga pikëpamja e njohjes mbi veten. Nxënësit gjatë konsultimeve me shokët e tyre për marrjen dhe dhënien e sugjerimeve për përmirësim, marrin më shumë përgjegjësi për atë që bëjnë dhe mënyrën si e realizojnë. Në këtë mënyrë ata mendojnë në mënyrë analitike mbi natyrën e performancës së shokut të tyre. Projektet si detyra që përfshijnë një kombinim të aftësive të nxënies të tilla, si kërkimi, planifikimi, projektimi dhe përfundimi janë shembuj të mirë. Kjo gjithashtu praktikohet në ato situata ku nxitet një shkallë e lartë e ndërveprimit të nxënësit.

Ka shumë tema interesante për projekte në gjuhën shqipe dhe në letërsi që mund të ndihmojnë nxënësit të zhvillojnë aftësitë e tyre gjuhësore dhe të eksplorojnë temat që u interesojnë. Më poshtë janë dhënë disa shembuj:

- Krijimi i një blogu ose i një faqeje interneti për të shkruar analiza të veprave letrare ose opinione të nxënësve rreth tyre
- Dekorimi i klasës së letërsisë (me citate, skeda informuese për autorë të ndryshëm etj.)
- Analiza e gjuhës që përdoret në reklamat televizive
- Organizimi i një debati letrar
- Vënia në skenë e një veprë letrare
- Krijimi i një antologjie letrare
- Podcaste gjuhësore, në të cilat nxënësit diskutojnë temat gjuhësore.
- Analiza e rrjeteve sociale (si trajtohen tema letrare ose autorë të caktuar në rrjetet sociale)
- Gjuha në teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit
- Ndërtimi i aplikacioneve të thjeshta gjuhësore

- Krijimi i materialeve multimediale mbi gramatikën
- Etj.

Shembull projekti

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi

Lënda: Gjuhë shqipe

Shkalla: VI

Klasa: XII

Tema e projektit: Libri i maturës

(Projekt i shtrirë gjatë gjithë vitit)

Rezultatet e të nxënit të kompetencave të fushës sipas temës mësimore:

(Ora I dhe II do të zhvillohen në periudhën shtator- dhjetor)

Nxënësi:

- analizon rëndësinë që ka një libër mature;
- hulumton për strukturën dhe organizimin e një libri mature;
- liston materialet që do të paraqesë në një libër mature;
- bën shkrime të ndryshme për librin me temë nga jeta e viteve të gjimnazit (mund të jetë një tekst rrëfyese, përshkrues, informues- paraqitës etj.);
- përfshihet aktivisht në ndarjen e detyrave brenda grupit të punës.

(Ora III dhe IV do të zhvillohen në periudhën e dytë, janar-mars)

Nxënësi:

- shkruan faqen personale në libër;
- redakton materialet e tij dhe të shokëve;
- përcakton materialet përfundimtare që plotësojnë librin.

(Ora V do të zhvillohet në periudhën prill-maj. Do të bëhet prezantimi i librit.)

Nxënësi:

- sintetizon dhe përmbledh tekste rrëfyese, përshkruese, argumentues etj., (për librin e maturës);
- prezanton me një gjuhë të qartë punën e tij, duke përdorur edhe TIK-un;
- vlerëson punimet e shokëve të klasës, si dhe vetëvlerëson punimet e tij.

Njohuritë dhe aftësitë kryesore që do të përdoren gjatë zhvillimit të projektit

- Shkrimi i rrëfimeve personale duke përshkruar ose reflektuar mbi veten, mbi përvojat personale, ngjarjet e kaluara ose çështje personale.
- Shkrimi i një teksti informues- paraqitës
- Shkrimi i një teksti argumentues

Lidhja me fushat e tjera: Shoqëria dhe mjedisi, Teknologjia dhe TIK-u.

Numri i orëve që do të shfrytëzohen për realizimin e projektit: 5 orë

Numri i nxënësve në projekt: Të gjithë nxënësit e klasës.

Përshkrim i projektit dhe i veprimtarive që do të zhvillohen në të.

- Për orën e parë, nxënësit porositen të sjellin modele librash mature nga interneti, botime të shokëve më të rritur, të prindërve etj.
- Gjatë orës së parë nxënësit listojnë materialet që përfshihen në librin e kujtimeve të maturës, si p.sh.:
 - ☞ foto të vendosura në mënyrë të çrregullt me momentet më të bukura;
 - ☞ rrëfime, ngjarjesh e copëza kujtimesh;
 - ☞ informacion për veten;
 - ☞ përshkrimet e miqve dhe e shokëve më të afërt, mësuesve;
 - ☞ etj.
- Në orët në vazhdim nxënësit sjellin dhe selekcionojnë materialet që u shërbejnë për librin në varësi të teksteve që do të bëjnë në secilën periudhë (p.sh., nëse bëhet në tremujorin e parë teksti informues atëherë shkruhet një jetëshkrim, nëse punohet teksti rrëfyes shkrime rrëfyese për ngjarjet më të spikatura në periudhën e gjimnazit etj.).
- Gjatë prezantimit përfundimtar, nxënësve u sugjerohet të përdorin programet kompjuterike që të bëjnë dizajnin dhe faqosjen e materialeve.

Ora I

Gjatë orës së parë mund të shihen materiale në internet, për librat e kujtimeve në gjimnaz duke evidentuar llojet e shkrimeve në të, mënyrën e organizimit, faqosjen, ilustrimet etj. Në vazhdim nxënësit ndahen në grupe duke pasur parasysh që çdo grup duhet të realizojë për orët në vazhdim:

- ☞ mbledhjen e materialeve të shkruara dhe foto;
- ☞ redaktimin e materialeve të shkruara;
- ☞ faqosjen, përshtatjen dhe përzgjedhjen e materialeve;
- ☞ përpunimin kompjuterik të materialeve;
- ☞ prezantimin në power point;

📁 dizajnin e librit dhe të kopertinës.

Çdo nxënës do të ketë një ose dy faqe të tijat në libër, në të cilin do të ketë:

- 📁 foto të spikatura nga jeta në gjimnaz;
- 📁 një jetëshkrim të shkurtër personal me karakter informues;
- 📁 rrëfime kujtimesh nga jeta në gjimnaz;
- 📁 përshkrimin e një shoku ose të një mësuesi që ka lënë gjurmë në kujtesën e tij ose formimin e tij etj.;

Nxënësit japin idetë e tyre për ato që duan të sjellin në librin e kujtimeve.

Ora II

Gjatë orës së dytë nxënësit sjellin të gjitha materialet sipas tematikës që kanë paracaktuar. Nxënësit lexojnë dhe diskutojnë mbi përmbajtjen, por edhe gjatësinë dhe mënyrën e paraqitjes së shkrimeve që sjellin. Dorëzohet artikulli i secilit nxënës që do të jetë dhe i vlerësuar me pikë për pjesën e parë të tremujorit. Redaktohen dhe seleksionohen të gjitha materialet dhe listohen materialet e tjera që do ta plotësojnë.

Ora III dhe IV

Nxënësit sjellin në secilën orë materialet që paracaktojnë në varësi të teksteve që do të zhvillohen. Orën IV, nxënësit mund të japin dhe një ide mbi mënyrën e vendosjes së materialeve, dizajnit, fotove dhe hapësirës që do kenë nxënësit në librin e kujtimeve.

Ora V

Ora V mund të lihet në periudhën prill-maj, ku nxënësit sjellin materialin përfundimtar, librin e realizuar plotësisht dhe prezantimin në power point të materialit të secilit nxënës.

Përshkrim i produktit të projektit: Produkti përfundimtar është një libër kujtimesh për maturën. Secili nxënës prezanton materialin personal në një minutazh të caktuar me projektor.

Vlerësimi

Ky projekt për të tria periudhat do të vlerësohet me 40 pikë.

- Periudha e parë- 10 pikë
- Periudha e dytë- 15 pikë
- Periudha e tretë- 15 pikë

Në **periudhën e parë** nxënësit (sipas detyrave të grupit) do të vlerësohen si më poshtë.

Niveli 2

Nxënësi:

- përshkruan rëndësinë që ka një libër mature;
- liston 2-3 materiale që do të paraqesë në një libër mature;
- bën shkrime të thjeshta për librin me temë nga jeta e viteve të gjimnazit (mund të jetë një tekst rrëfyes, përshkrues, informues- paraqitës etj.);
- përfshihet në ndarjen e detyrave brenda grupit të punës.

Niveli 3

Nxënësi:

- analizon rëndësinë që ka një libër mature;
- hulumton në 2-3 burime, për strukturën dhe organizimin e një libri mature;
- liston disa materiale që do të paraqesë në një libër mature;
- bën shkrime të ndryshme për librin me temë nga jeta e viteve të gjimnazit (mund të jetë një tekst rrëfyes, përshkrues, informues- paraqitës etj.);
- përfshihet në ndarjen e detyrave brenda grupit të punës;
- diskuton në grup punët e shokëve.

Niveli 4

Nxënësi:

- vlerëson rëndësinë që ka një libër mature;
- hulumton në disa burime, për strukturën dhe organizimin e një libri mature;
- liston të gjitha materialet që do të paraqesë në një libër mature;
- bën shkrime të ndryshme për librin me temë nga jeta e viteve të gjimnazit (mund të jetë një tekst rrëfyes, përshkrues, informues- paraqitës etj.);
- përfshihet aktivisht në ndarjen e detyrave brenda grupit të punës;
- diskuton në mënyrë aktive në grup punët e shokëve.

Vlerësimi me pikë sipas niveleve është dhënë në tabelën e mëposhtme.

Niveli	Pikë
Niveli I (0%- 24%)	0- 2 pikë
Niveli II (25%- 50%)	3- 5 pikë
Niveli III (60%- 80%)	6- 8 pikë
Niveli IV (90%- 100%)	9-10 pikë

Në periudhën e dytë nxënësit (sipas detyrave të grupit) do të vlerësohen si më poshtë.

Niveli 2

Nxënësi:

- shkruan me një gjuhë të thjeshtë një jetëshkrim të shkurtër personal;
- rrëfen shkurtimisht një ngjarje nga jeta e tij;
- shkruan një tekst të thjeshtë e të shkurtër përshkrues.

Niveli 3

Nxënësi:

- shkruan me gjuhë të thjeshtë hyrjen e një libri me kujtime;
- realizon dhe shkruan intervista të shkurtra;
- shkruan një jetëshkrim të shkurtër personal, një tekst të shkurtër rrëfyes ose një tekst përshkrues duke respektuar strukturën e tij;
- jep disa gjykime rreth punëve të tij dhe të shokëve të klasës.

Niveli 4

Nxënësi:

- shkruan qartë dhe saktë hyrjen e një libri me kujtime;
- realizon dhe shkruan intervista të ndryshme, duke respektuar strukturën dhe rregullat gramatikore e drejtshkrimore;
- shkruan një jetëshkrim të shkurtër personal, një tekst përshkrues ose rrëfen ngjarje nga jeta e tij, duke respektuar strukturën dhe rregullat gramatikore e drejtshkrimore;
- vlerëson punët e tij dhe të shokëve të klasës.

Vlerësimi me pikë sipas niveleve është dhënë në tabelën e mëposhtme.

Niveli	Pikë
Niveli I	0- 3 pikë
Niveli II	4- 8 pikë
Niveli III	9- 12 pikë
Niveli IV	13- 15 pikë

Në periudhën e tretë nxënësit do të vlerësohen si më poshtë:

Niveli 2

Nxënësi:

- përmbledh me një gjuhë të thjeshtë idetë kryesore të një teksti rrëfyes, përshkrues, argumentues ose informues- paraqitës;
- bën disa korrigjime të vogla te punët e tij ose të shokëve të klasës;
- realizon një prezantim të thjeshtë, duke iu përmbajtur temës.

Niveli 3

Nxënësi:

- përmbledh një tekst rrëfyes, përshkrues, argumentues ose informues- paraqitës;
- redakton mirë punët e tij ose të shokëve të klasës;
- realizon një prezantim të mirë që i përmbahet temës, duke përdorur edhe TIK-un.

Niveli 4

Nxënësi:

- sintetizon dhe përmbledh një tekst rrëfyes, përshkrues, argumentues ose informues- paraqitës;
- redakton shkrime të ndryshme;
- prezanton me një gjuhë të qartë punën e tij, duke iu përmbajtur temës, dhe duke përdorur TIK-un.

Vlerësimi me pikë sipas niveleve është dhënë në tabelën e mëposhtme.

Niveli	Pikë
Niveli I	0- 3 pikë
Niveli II	4- 8 pikë
Niveli III	9- 12 pikë
Niveli IV	13- 15 pikë

Vlerësimi i nxënësve me notë në projekt, bëhet duke u mbështetur në pikët që mësuesi ka mbajtur shënim gjatë të tria periudhave. Nota përlllogaritet sipas pikëve që ka marrë nxënësi përgjatë tri periudhave. Nota e projektit hidhet në regjistër, në kolonën përkatëse.

Nota	Pikë
4 (0- 24%)	0-8 pikë
5	9- 14 pikë
6	15- 20 pikë
7	21- 25 pikë
8	26- 30 pikë

9	31- 35 pikë
10	36-40 pikë

d. Vlerësimi lëndor i nxënësit

Vlerësimi i të nxënët të nxënësit realizohet nëpërmjet:

- a) Vlerësimin periodik;
- b) Vlerësimin përfundimtar.

A. Vlerësimi periodik

Vlerësimi periodik është dokumentimi në regjistër i rezultateve të vlerësimin të nxënësve për secilën periudhë. Ai përmban 2 (dy) nota:

- a) *Notën e vlerësimin të vazhduar,*
- b) *Notën e vlerësimin me test ose me detyrë përmbledhëse.*

B. Vlerësimi përfundimtar

1. Vlerësimin përfundimtar realizohet me notë, në përfundim të vitit shkollor.
2. Nota përfundimtare vjetore përmbledh notat vjetore si më poshtë:
 - a) *Notën vjetore të vlerësimin të vazhduar për tri periudha.*
 - b) *Notën vjetore të vlerësimin me test/detyrë përmbledhëse për tri periudha.*
 - c) *Nota e vlerësimin të projektit.*
3. Peshat në përqindje sipas vlerësimeve janë:

	<i>Pesha në përqindje klasat X-XII</i>
<i>Vlerësimin i vazhduar</i>	40%
<i>Vlerësimin me test/detyrë përmbledhëse</i>	40%
<i>Vlerësimin i projektit kurrikular</i>	20%

4. Hapat për njehsimin e notës përfundimtare vjetore janë:
 - a) Nota vjetore e vlerësimin të vazhduar (NVv) përcaktohet duke u bazuar në tri notat e vlerësimin të vazhduar të periudhave, duke gjykuar në mënyrë progresive.

- b) Nota vjetore e vlerësimit me test/detyrë përmbledhëse (NTp/Dp) përcaktohet duke u bazuar në tri notat e vlerësimit me test/detyrë përmbledhëse të periudhave, duke gjykuar në mënyrë progresive.
- c) Nota e vlerësimit të projektit (NVp) përcaktohet në përfundim të projektit duke u bazuar në procesin e realizimit të projektit dhe në produktin përfundimtar.
- d) Shumëzohet secila prej notave me përqindjen përkatëse. Mblidhen këto prodhime dhe shuma rrumbullakoset me numër të plotë (p.sh., 8,8 \approx 9).
- e) Formulatat për llogaritjen e notës përfundimtare janë:
- *Nota përfundimtare në klasat X-XII* = (NVv x 0.4) + (NTp/Dp x 0.4) + (NVp x 0.2)
- f) Dokumentimi në regjistër i rezultateve të vlerësimit të nxënësve sipas periudhave është si në tabelën më poshtë:

Shembull:

Periudha e parë shtator – dhjetor		Periudha e dytë janar - mars		Periudha e tretë prill - qershor		Vlerësimi vjetor			Nota përfundimtare
NVv	NTp/Dp	NVv	NTp/Dp	NVv	NTp/Dp	NVv	NTp/Dp	NVp	
6	6	8	7	8	7	8	7	9	8

$$(8 \times 0.4) + (7 \times 0.4) + (9 \times 0.2) = 7.8$$

Nota përfundimtare është 8.

e. Ndryshime pozitive që sjell vlerësimi i bazuar në kompetenca

Në tabelën e mëposhtme janë dhënë disa anë pozitive që sjell vlerësimi i bazuar në kompetenca për nxënësit, prindërit dhe mësuesit.

Për nxënësit	Për mësuesit	Për prindërit
Vlerësimi i bazuar në kompetenca:		
Siguron informacion për pikat e forta dhe mundësitë për zhvillim.	Siguron të dhëna të hollësishme për aspekte të ndryshme të nxënësve.	Siguron informacion të detajuar dhe specifik për arritjet e fëmijës.

Mbështet dhe nxit procesin e të nxënit.	Krijon mundësi të gjykojë më mirë për arritjet e nxënësve.	Krijon mundësi që prindërit të përfshihen në procesin e të nxënit të fëmijës.
Lehtëson nxënësit dhe shmang presionin e notës në mënyrë të vazhdueshme.	Lehtëson vëmendjen e tij nga notat e vazhdueshme duke u përqendruar më shumë te të nxënit e nxënësve.	Krijon më shumë mundësi për mbështetje rreth të nxënit të fëmijëve të tyre.
Ç bën “mitin” e notës.	Shmang subjektivizmin në vlerësim.	Krijon mundësi që prindërit të interesohen më shumë për përparimin e nxënësve në vazhdimësi.
Siguron vetëbesim te nxënësit.	Siguron të dhëna nga burime të ndryshme për të motivuar nxënësin.	Krijon mundësi që të vlerësohen jo vetëm arritjet, por edhe përpjekjet që bëjnë fëmijët e tyre.
Krijon mundësi për vetëvlerësim dhe forma të larmishme vlerësimi.	Me organizimin e veprimtarive gjithëpërfshirëse gjatë zhvillimit të mësimi me dy orë të njëpasnjëshme lehtësohet shumë si proces.	Krijon mundësi që prindërit të japin mendimin e tyre për vlerësimin e fëmijës së tyre.
Motivon zhvillimin e kompetencave të të nxënit (kompetencave kyç dhe lëndore).	Nxit rritjen profesionale të mësuesit.	Krijon mundësi që fëmijët e tyre të aftësohen edhe në zgjidhjen e situatave në jetën e përditshme.
Bazohet në nivele arritjesh të njëjta për të gjithë.	Krijon mundësi që mësuesi të jetë objektiv dhe transparent për të gjithë.	Krijon mundësi që prindërit të ndërgjegjësohen për vlerësimin e fëmijës së tyre.
Zhvillon talente dhe u jep mundësi të gjithë nxënësve të tregojnë aftësitë e tyre.	Siguron gjykime dhe mbështet vendimmarrje mbi bazën e të dhënave të shumta që siguron.	Krijon mundësi që prindërit të sigurojnë informacione mbi bazën e të dhënave që mësuesi siguron nga burime të ndryshme.

E bën nxënësin më “miqësor” me lëndën.	E bën lëndën më “të dashur” për nxënësin.	E bën shkollën dhe mësuesit më “të pëlqyeshëm” për fëmijët e tyre.
--	---	--

12. BIBLIOGRAFIA

- IZHA, 2014, Korniza kurrikulare e arsimit parauniversitar
- IZHA, 2014, Kurrikula bërthamë AML, klasat 10-12
- IZHA, 2015-2018, Programet e gjuhës shqipe, programet e letërsisë dhe programet e letërsisë me zgjedhje, klasat 10-12
- IZHA, 2015, Korniza e vlerësimit të nxënësit
- IZHA, 2016, Nivelet e arritjes (arsimi i mesëm i lartë)
- IZHA, 2017, Udhëzuesi i zhvillimit të kurrikulës në arsimin e mesëm të lartë
- Udhëzimi i MAS-it, nr. 17, datë 05.07.2022 “Për vlerësimin e nxënësve në sistemin arsimor parauniversitar”.
- Vaça, R, Vaça, J. 2009, Content Area Reading (Pearson International Edition)
- Topkins, E, G, 2006, Literacy for the 21-th century (Pearson)
- Musai, B. Mësimdhënia dhe të nxënësve ndërveprues (CDE)
- Musai, B. Si të shkruajmë ese (CDE)
- European Journal of Education, Vol46, No. 3, (2011). Key Competences in Europe: interpretation, policy, formulation and implementation. e_1491 289..306.
- CIDREE. (2008). A toolkit for the European citizen. The implementation of key competences. Challenges and opportunities. for the European.
- Gordon, J., Rey, O., Siewiorek, A., Vivitsou, M., & von Reis Saari, J. KeyCoNet 2012 Literature Review: Key competence development in school education in Europe.
- Case network report, Nr.87. (2009): Key competences in Europe: Opening doors for lifelong learners across the school curriculum and teacher education. Toolkit for teachers.
- Schagen S. (2011). Ministry of education. Implementation of the New Zealand Curriculum: Synthesis of Research & Evaluation.
- J,L,Irvin. D,R,Buehl. R,M, Klemp, Reading and the High School Student (Pearson)
- Topkins, E, G, 2008. Teaching Writing (Pearson)
- CDRSEE, 2013. Mësimdhënia e të mësuarit
- http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/109EN.pdf
- http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130EN.pdf
- <https://data.oecd.org/pisa/reading-performance-pisa.htm>